

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในทัศนะของนักศึกษา

ปริญญานิพนธ์
ของ
ภราดร อ่อนแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
พฤษภาคม 2552

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในทัศนะของนักศึกษา

ปริญญานิพนธ์
ของ
ภราดร อ่อนแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
พฤษภาคม 2552
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในทัศนะของนักศึกษา

บทคัดย่อ
ของ
ภราดร อ่อนแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
พฤษภาคม 2552

ภราดร อ่อนแก้ว. (2552). สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ในทัศนะของนักศึกษา. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ สุธรรมรักษ์, อาจารย์ ดร.จารุวรรณ สกุลคู่.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่
เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านสี่ด้าน
ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน การบริการนักศึกษาและอาคารสถานที่ 2) เปรียบเทียบ
ทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามสถานภาพ วิทยฐานะเดิม ชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชา
ที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) ประเมินทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่
เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน
เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ที่ศึกษาใน
ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 182 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 97 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ
0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบน
มาตรฐาน การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวและการทดสอบความแตกต่าง
เป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาจารย์
ผู้สอน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเรียนการสอน การบริการนักศึกษาและอาคารสถานที่ อยู่ใน
ระดับปานกลาง
2. การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัด
การศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน ผลปรากฏ ดังนี้
 - 2.1 นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัด
การศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน
 - 2.2 นักศึกษาที่มีวิทยฐานะเดิมต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัด
การศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน
 - 2.3 นักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านแตกต่าง
กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าในด้านการเรียนการสอน

นักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 มีทักษะแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1, ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 ในด้านอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 มีทักษะแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 4 ในด้านการบริการนักศึกษา นักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 มีทักษะแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 และในด้านอาคารสถานที่ นักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 มีทักษะแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4

2.4 นักศึกษาที่ศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการบริการนักศึกษา นักศึกษาที่ศึกษาในคณะวิชาศาสนาและปรัชญากับนักศึกษาที่ศึกษาในคณะวิชามนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์มีทักษะที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.5 นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด พบว่า นักศึกษามีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

THE ENVIRONMENT RELATED TO EDUCATIONAL MANAGEMENT OF
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY AS PERCIEVED BY STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
PARADORN ONKAEW

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Higher Education
at Srinakharinwirot University
May 2009

Paradorn Onkaew. (2009). *The Environment Related to Educational Management at Mahamakut Buddhist University as Perceived by Students*. Master thesis, M.Ed. (Higher Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst.Prof.Dr. Suchada Suthummaraksa, Dr.Jaruwan Skulkhu.

The purposes of this research were 1) to study students' perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall and each of four aspects : teaching and learning, instructors, student services, and physical environment; 2) to compare the perceptions toward the environment related to educational management in overall and each of four aspects among students with different status, prior educational status, class standing, faculty, and academic achievement; and 3) to compare students' perceptions toward the environment related to educational management in overall and each of four aspects with the criterion. The sample of the study consisted of 182 undergraduate students in the second semester of the academic year 2007. The research instrument used for collecting data was a five-rating scale questionnaire with 97 items and the reliability of 0.98. Frequency, arithmetic mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance and Scheffe's method were utilized for data analysis.

The results of the study revealed that :

1. Students' perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall aspect was at the moderate level. When considering in each of four aspects, it was found that the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in the aspect of instructors as perceived by students was at the high level while those in the aspect of teaching and learning, student services, and physical environment were at the moderate level.

2. When comparing the perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall and each of four aspects among students with different status, prior educational status, class standing, faculty, and academic achievement, it was found that :

- 2.1 There was no significant difference in the perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall and each of four aspects among students with different status.

2.2 There was no significant difference in the perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall and each of four aspects among students with different prior educational status.

2.3 There was a statistically significant difference at .05 level in the perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall aspect among students with different class standing. When considering in each of four aspects, it was found that there was a statistically significant difference at .05 level in the perceptions toward the environment in the aspect of teaching and learning between students in the junior year and freshmen, sophomore, and senior students. Moreover, junior students perceived the environment in the aspect of instructors different from those in the senior year at .05 level of significant and they also perceived the environment in the aspect of student services different from sophomore and senior at .05 level of significant. Finally, the perceptions of junior students toward the environment in the aspect of physical environment were statistically significant difference from those of sophomore and senior students at .05 level.

2.4 There was no significant difference in the perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall aspect among students from different faculty. When considering in each of four aspects, it was found that there was a statistically significant difference at .05 level in the perceptions toward the environment in the aspect of student services between students in the Faculty of Religion and Philosophy and those in the Faculty of Humanity and the Faculty of Social Science.

2.5 There was no significant difference in the perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall and each of four aspects among students with different academic achievement.

3. Students' perceptions toward the environment related to educational management at Mahamakut Buddhist University in overall and each of four aspects were statistically significant higher than the criterion at .05 level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในทัศนะของนักศึกษา

ของ
ภราดร อ่อนแก้ว

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ เดือน พ.ศ. 2552

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา สุธรรมรักษ์)

..... ประธาน
(อาจารย์ ดร.ราชนัย บุญธิมา)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.จารุวรรณ สกุลคู่)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา สุธรรมรักษ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.จารุวรรณ สกุลคู่)

..... กรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	ก
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
สมมติฐานของการวิจัย.....	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อม.....	13
ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา.....	15
การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา.....	17
สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา.....	24
การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	43
การศึกษางานวิจัยการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับตัวแปรอิสระที่ศึกษา.....	47
การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย	60
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	60
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	63
การจัดกระทำข้อมูล.....	63
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	96
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	96
วิธีดำเนินการวิจัย.....	96
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	97

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
สรุปผลการวิจัย.....	97
การอภิปรายผล.....	99
ข้อเสนอแนะ.....	108
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	108
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	110
บรรณานุกรม.....	111
ภาคผนวก.....	123
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ.....	124
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย.....	133
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	135
ภาคผนวก ง หนังสือเชิญคณะกรรมการภายนอก.....	137
ภาคผนวก จ แบบสอบถาม.....	139
ภาคผนวก ฉ คำอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของ แบบสอบถามทั้งฉบับ.....	151
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	153

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	โครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	55
2	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพของนักศึกษา.....	60
3	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา.....	67
4	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะของนักศึกษา ต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน.....	69
5	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะของนักศึกษา ต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน เป็นรายข้อ.....	70
6	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะของนักศึกษา ต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาจารย์ผู้สอน เป็นรายข้อ.....	74
7	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะของนักศึกษา ต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการบริการนักศึกษา เป็นรายข้อ.....	76
8	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะของนักศึกษา ต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาคารสถานที่ เป็นรายข้อ.....	79
9	การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ.....	82
10	การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิม.....	83
11	การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา.....	84

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
12 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวม จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่.....	85
13 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่.....	85
14 ผลการทดสอบความแตกต่างของทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาจารย์ผู้สอน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่.....	86
15 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการบริการนักศึกษา จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่.....	87
16 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาคารสถานที่ จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่.....	87
17 การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามคณะวิชาที่กำลังศึกษา.....	88
18 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการบริการนักศึกษา จำแนกตามคณะวิชาที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่.....	89
19 การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	90

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
20 การประเมินทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์.....	91
21 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามทักษะของนักศึกษาที่มีต่อ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ในแต่ละด้าน.....	92
22 คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในทักษะของนักศึกษา.....	152

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ทฤษฎีประสมประสานเกี่ยวกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม.....	16
2 โมเดล I-E-O สำหรับการศึกษากผลการเรียนรู้ของนักศึกษา.....	19

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นองค์หลักในการพัฒนาประเทศ สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งคลังความรู้ที่มีความสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมข่าวสาร การศึกษาในฐานะกลไกพื้นฐานของการพัฒนาคน จึงเป็นสิ่งที่สังคมหวังพึ่งพาให้เป็นแหล่งเตรียมคนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (อมรวิรัช นาคทรรพ. 2539: 11) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่สุดที่จะทำให้คนมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และปรับตัวให้ทันกับกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยความสำคัญดังกล่าว ทุกประเทศจึงเร่งพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และมาตรฐานที่สูงขึ้น เพราะจะทำให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถตลอดจนคุณลักษณะต่าง ๆ ของคนที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นพลังสำคัญที่จะสร้างสรรค์ประเทศให้ยั่งยืนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 2) ประเทศไทยได้กล่าวเข้าสู่กรอบแนวคิดด้านการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายที่เป็นรูปธรรม นั่นคือแนวคิดว่าด้วยการศึกษาเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องมือและกระบวนการสำคัญในการที่จะทำให้คนไทยมีคุณภาพที่จะนำพาประเทศไทยให้อยู่ได้ สามารถแข่งขันได้อย่างรู้เท่าทันและเกิดความยั่งยืนบนพื้นฐานของความเป็นไทย ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการกำหนดให้มีการปฏิรูประบบบริหารและระบบการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญแก่หลักสูตร ผู้เรียน เนื้อหาสาระ วิธีการการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ (มีศูนย์การเรียนรู้เพื่อเป็นการสนับสนุนการเรียนการสอน) และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547: 2) ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอนอย่างมากโดยได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการ คือ “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์; และ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2550: ออนไลน์)

การศึกษาระดับอุดมศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความมั่งคั่งทางสติปัญญาความเจริญทางความคิด จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและความเจริญของมนุษยชาติ เพื่อสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาสังคมเป็นแหล่งวิทยาการที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและชนบท ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม จริยธรรม สามารถดำเนินชีวิตอันมีค่าแก่บุคคลและสังคม (วราพร พลอยประเสริฐ. 2538: 1) การที่สถาบันอุดมศึกษา จะบรรลุเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้ ส่วนหนึ่ง

จะต้องให้ความสำคัญต่อลักษณะธรรมชาติ ความต้องการ และความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาว่ามีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อสถาบันอย่างไร เช่น ในด้านการจัดการศึกษา การดำเนินงาน และการจัดสภาพแวดล้อม ตลอดจนการให้บริการต่างๆ ของสถาบัน ในทางจิตวิทยาสภาพแวดล้อม (Environment) มีอิทธิพลต่อชีวิต ความเป็นอยู่ตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ ของมนุษย์เป็นอย่างมาก นักการศึกษาปัจจุบันเชื่อว่า สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งถ้าสามารถจัดสภาพแวดล้อมให้ดีแล้ว จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น (กาญจนา ภาสุพันธ์. 2531: 2) นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมยังเป็นตัวเร้าที่มีศักยภาพ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาการด้านต่างๆ ของนักศึกษารวมทั้งกิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย (Astin. 1968: 56) สภาพแวดล้อมมีส่วนทำให้นักศึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ของตน พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การแสดงความวิตกต่อการเรียน การแข่งขันทางวิชาการ หรือแสดงความก้าวร้าวทางวิชาการ ดังนั้น ถ้าหากมหาวิทยาลัยต้องการที่จะพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพตามที่พึงปรารถนา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องร่วมมือกันสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในมหาวิทยาลัยให้สามารถส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อนิสิตนักศึกษา (วิจิตร สินสิริ. ม.ป.ป.) และในการจัดการศึกษาที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาให้มีคุณภาพได้นั้น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ จำเป็นจะต้องเข้าใจและเอาใจใส่ต่อความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นต่อสถานศึกษา รับฟังและให้ความช่วยเหลือเมื่อนิสิตนักศึกษามีปัญหา ซึ่งเป็นการมีทัศนคติที่ดี และมีความภาคภูมิใจต่อการเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา (Astin. 1968: 50-51) วิจิตร สินสิริ ได้กล่าวอีกว่าสภาพแวดล้อม จะช่วยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาพัฒนาศักยภาพทางด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา ตลอดจนการรู้จักแก้ปัญหาอย่างเฉลียวฉลาด ซึ่งสภาพแวดล้อมนับว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนการสอน ครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางจิตใจ และทางสังคม ส่งผลทำให้ผลการเรียนบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (วิจิตร สินสิริ. 2534: 39) การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี จะช่วยให้นิสิตนักศึกษามีความสุข ได้รับความสะดวก ปราศจากความกังวล สามารถศึกษาได้อย่างเต็มที่ ช่วยสร้างลักษณะนิสัย รวมทั้งช่วยสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้เกิดแก่นิสิตนักศึกษาโดยเฉพาะทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังที่สุพร ตั้งสมวรพงษ์ (2542: 76-81) ได้กล่าวว่าการที่จะพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพโดยเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม รวมทั้งมีความเป็นนักวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง จนสามารถพัฒนาองค์ความรู้เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการในสาขาของตนได้ นอกเหนือจากการศึกษาในห้องเรียนแล้ว องค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้นักศึกษามีความรู้สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่สมบูรณ์ คือ องค์ประกอบด้านการจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ การบริหาร สังคมกลุ่มเพื่อนและวิชาการ ดังนั้น การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีแนวทางการปฏิบัติที่อาศัยองค์ประกอบต่างๆ เช่น คุณภาพของอาจารย์ คุณภาพของนิสิตนักศึกษา บรรยากาศทางวิชาการและการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สำหรับกระบวนการใน

การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยจะสัมฤทธิ์ผลได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทั้งจากหลักสูตร ผู้เรียน ผู้สอน สื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมทั้งอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ประเวศ วะสี. 2540: 36) เพราะการที่มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันวิชาการชั้นสูงที่มีภารกิจที่สำคัญคือการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ที่เหมาะสมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสถาบันการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทยแห่งหนึ่ง จัดตั้งขึ้นเมื่อ 115 ปี มาแล้ว(เริ่มก่อตั้งปี พ.ศ. 2436) ตามพระราชดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ครั้งดำรงพระยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส โดยพระบรมราชานุญาตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2521: 1-2) สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงตั้งวัตถุประสงค์การดำเนินงานของมหามกุฏราชวิทยาลัยไว้ 3 ประการ คือ 1) เป็นสถานศึกษาของพระสงฆ์ 2) เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ 3) เป็นสถานศึกษาที่จัดการสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาในสมัยของสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงประกาศจัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงทางพระพุทธศาสนาขึ้น คือ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2488 มีวัตถุประสงค์ 7 ประการ (สถาบันวิจัยญาณสังวร. 2547: 1) โดยเริ่มเปิดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรในรูปของมหาวิทยาลัยสงฆ์ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา (จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามาเป็นระยะเวลากว่า 62 ปี) จนกระทั่งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นนิติบุคคล เปิดรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์เข้าศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาได้รับรองวิทยฐานะให้มีศักดิ์และสิทธิเหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไป มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นสถาบันที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้สมบูรณ์ด้วยความรู้ดี ความประพฤติดี เป็นแหล่งที่รวมความรู้และผู้เชี่ยวชาญวิชาการพระพุทธศาสนาที่สามารถชี้นำสังคม เป็นสถาบันที่มีศักยภาพในการจัดการศึกษาวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและเป็นสถาบันที่มีระบบบริหารและจัดการได้มาตรฐานสากล จนถึงปีพุทธศักราช 2550 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เปิดสอนทั้งภาคปกติและภาคสมทบ และมีการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับบัณฑิตศึกษา ระดับมหาบัณฑิตและระดับดุษฎีบัณฑิต ในระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาตรี) จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร (หลักสูตรปรับปรุง ปี พ.ศ. 2549) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 คณะวิชา คือ คณะศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ โดยมีระยะเวลาการเรียนภาคทฤษฎี 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษา และภาคปฏิบัติศาสนกิจ 1 ปี ภาคทฤษฎีต้องเรียนให้ครบตามจำนวนของหน่วยกิตที่ระบุไว้ในหลักสูตรไม่น้อยกว่า 132 หน่วยกิต นักศึกษาที่ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรภาคทฤษฎีครบตามเวลา 4 ปีแล้ว ต้องปฏิบัติ

กรรมฐานและปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานในภาคสนาม ซึ่งเป็นเงื่อนไขของหลักสูตร (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2550: 3)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งที่จะต้องบริหารและดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และตามความต้องการของผู้เรียน แต่เท่าที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากทั้งหลักสูตร คณะที่เปิดสอน วิชาที่สอน ระบบการสอน และระบบการประเมินผล รวมทั้งการประกันคุณภาพการศึกษาด้วย เป็นผลให้การบริหารประสบกับปัญหาหลายด้าน (สถาบันวิจัยญาณสังวร. 2547: 4) ทั้งนี้จากผลงานวิจัยและจากการสัมภาษณ์อาจารย์และนักศึกษา พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในด้านต่าง ๆ ที่สามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ :-

ด้านการเรียนการสอน จากรายงานวิจัยของสัมพันธ์ เย็นสำราญ (2535: 187) ศึกษาวิเคราะห์ภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยขาดแคลนและไม่มีความพร้อมหลายประการ เช่น ห้องสมุดที่มีเอกสาร ตำราที่ทันสมัยไม่มาก วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ ตลอดจนครูอาจารย์ของมหาวิทยาลัยก็ยังขาดการส่งเสริมด้านวิชาการเพียงพอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งไม่เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าของพระนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมนึก ต๊ะรังษี (2535: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) พบว่า สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยค่อนข้างแออัด ขาดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถวิชาเฉพาะ ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนและห้องสมุดมีหนังสือค่อนข้างเก่ามาก อีกทั้งหนังสือที่มีอยู่ตามหลักสูตรใหม่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพระนักศึกษา รวมทั้งผลงานวิจัยของปรีชา ทิพย์รัตน์; และ ประเสริฐ บางเขียว (2546: 2) ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังประสบกับปัญหาในเรื่องของการสร้างองค์ความรู้ และกระบวนการจัดการ ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เป็นสากล เช่น หลักสูตรการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน ฯลฯ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ ห้องสมุดมีขนาดเล็ก มีหนังสือค้นคว้าจำนวนน้อย อาคารสถานที่เรียนมีจำกัด และนอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์นักศึกษา ยังได้พบว่า วัสดุอุปกรณ์การเรียนสอนไม่พร้อม เอกสารประกอบการเรียนการสอนมีเนื้อหาเก่ามากโดยไม่มีการปรับปรุงใดๆ ในบางรายวิชา การเรียนการสอนในบางรายวิชาไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่จากอาจารย์ผู้สอนในการรับฟังสภาพปัญหา ไม่ค่อยสนใจเท่าที่ควร เวลาและสถานที่ในการเรียนการสอนบางรายวิชามีการเปลี่ยนแปลงไม่ค่อยแน่นอนนัก และสภาพบรรยากาศในห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน ห้องเรียนบางห้องมีลักษณะที่คับแคบ อากาศไม่ถ่ายเทน่าอึดอัด วัสดุอุปกรณ์การสอนยังไม่ค่อยทันสมัย มีสื่อการเรียนการสอนไม่หลากหลาย (พระมหาพิทยา อุภูฏาโน; และสามเณรธีระวัฒน์ กองเกิด (ป.). 2550: สัมภาษณ์)

ด้านอาจารย์ผู้สอน จากผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร (2547: 59) ศึกษาแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในอนาคต พบว่า จากการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคยังประสบปัญหาและอุปสรรคตลอดมาดังจะเห็นได้จากปัญหาด้านอาจารย์ผู้สอน สัดส่วนของอาจารย์และนักศึกษายังไม่สมดุล ยังขาดอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง คุณวุฒิของอาจารย์ยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน อาจารย์ต้องปฏิบัติงานด้านอื่นๆ ด้วย ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับนักศึกษาและการสอนไม่เป็นไปตามเวลาที่ควรจะเป็น ขาดการควบคุมเนื้อหาการสอนตามหลักสูตรที่กำหนด (สถาบันวิจัยญาณสังวร. 2547: 59; อ้างอิงจาก มูลนิธิพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2545) และจากการสัมภาษณ์อาจารย์ พบว่า อาจารย์ผู้สอนบางท่าน/รูปมีทักษะประสบการณ์ในการสอนไม่ค่อยจะชำนาญในการถ่ายทอดความรู้และการได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบเทคนิคและทักษะการสอนแนวใหม่ยังไม่ต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง เช่น ด้านเทคโนโลยีการศึกษา สื่อมัลติมีเดียทางการศึกษา เป็นต้น ซึ่งอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ยังยึดรูปแบบแนวการสอนที่เน้นตนเองเป็นศูนย์กลาง ขาดการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและอาจารย์ผู้สอนบางท่านเข้าสอนไม่ตรงเวลาตามที่กำหนดไว้เท่าใดนัก ส่งผลต่อหน้าที่ความรับผิดชอบในการสอนยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร อีกทั้งอาจารย์ผู้สอนบางท่านในขณะที่กำลังสอนในชั่วโมงเรียนมักจะพูดเรื่องนอกประเด็นให้ความสำคัญมากกว่าเนื้อหาสาระวิชาที่สอนหรือพูดเรื่องส่วนตัวในชั่วโมงเรียนซึ่งอาจทำให้กระทบต่อการเรียนการสอนในชั่วโมงเรียนจริงมีน้อย (พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ. 2550: สัมภาษณ์) นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนที่มีคุณวุฒิและชำนาญการเฉพาะทางยังขาดแคลนในหลักสูตรบางรายวิชา อาจเป็นเพราะอาจารย์สอนมีคุณวุฒิไม่ตรงสายงานตามหลักสูตร (มีวุฒิการศึกษาไม่สอดคล้องกับสาขาวิชาที่รับผิดชอบ) และจำนวนอาจารย์ในบางสาขาวิชามีน้อย เช่น นิติศาสตร์ เป็นต้น ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในสาขาวิชาดังกล่าว (ศรัชัย ท้าวมิตร. 2550: สัมภาษณ์)

ด้านการบริการนักศึกษา จากการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า การรายงานผลการศึกษาของฝ่ายทะเบียนวัดผลเจ้าหน้าที่บางท่านขาดความกระตือรือร้นในการประสานติดต่อกับนักศึกษาซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาสนใจแก้ไขปัญหาในบางเรื่อง เช่น การวางแผนของการลงทะเบียนเรียนในสาขาวิชาเอก เป็นต้น ส่วนสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ยังมีไม่มากนักซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนเท่าที่ควรโดยที่สภาพลักษณะการเรียนการสอนยังคงใช้เอกสารตำราเรียนเป็นสื่อหลักในการเรียนการสอน อีกทั้งหนังสือตำราเรียนหลักสูตรในบางรายวิชามีเนื้อหาไม่ค่อยทันสมัยและเป็นเนื้อหาหลักสูตรเก่า สำหรับห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยนั้น สภาพภายในห้องสมุดยังไม่ได้มาตรฐานเท่าใดนัก เนื่องจากมุมนั่งอ่านหนังสือมีเพียงโต๊ะยาวเพียงโต๊ะเดียวเท่านั้นโดยมีเก้าอี้วางล้อมรอบ สภาพห้องสมุดคับแคบส่งผลให้บรรยากาศไม่เอื้อต่อการนั่งอ่านหนังสือหรือการศึกษาค้นคว้า ด้านการบริการระบบสืบค้นหนังสือในห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยยังคงเป็นโปรแกรมสืบค้นรุ่นเก่าและไม่สามารถออนไลน์เชื่อมต่อทางอินเทอร์เน็ต(Internet)ได้ ในส่วนของเวลาให้บริการของห้องสมุดในหนึ่งสัปดาห์เปิดให้บริการเพียง 5 วันเท่านั้นในเวลา 08.30 – 18.30 โดย

ปิดให้บริการวันธรรมสวนะ (วันพระ) และวันอาทิตย์ ซึ่งทำให้เกิดอุปสรรคต่อการศึกษาค้นคว้า สำหรับนักศึกษาที่เป็นคฤหัสถ์หรือบุคคลทั่วไปเป็นการยากลำบากไม่สะดวกและไม่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและที่สำคัญปริมาณหนังสือในห้องสมุดมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะจำนวนหนังสือด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ ยังมีไม่หลากหลายและไม่เพียงพออีกทั้งหนังสือบางเล่มนักศึกษาไม่สามารถยืมคืนกับทางห้องสมุดได้ (พระโชคชัย กิตติวฑฺฒโน. 2550: สัมภาษณ์) ในส่วนของการให้บริการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดบางท่านแสดงกิริยาคำพูดดูไม่งามและพูดจาไม่ค่อยไพเราะ ไม่มีหางเสียงลงท้ายและแสดงบุคลิกที่ไม่ค่อยจะให้ความเคารพต่อนักศึกษาซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณร ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการ (พระวัชรพล มนาโป. 2550: สัมภาษณ์) ด้านห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ มีจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในสภาพสามารถใช้บริการในการสืบค้นข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษาและจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีจำนวนเพียง 15 เครื่องเท่านั้น ในด้านการติดต่อประสานงานในเรื่องต่างๆ ที่นักศึกษามีความจำเป็นและสงสัยไม่ได้รับความสะดวกในการรับข้อมูลข่าวสารกับทางมหาวิทยาลัย อีกทั้งไม่มีจุลสารหนังสือที่เป็นสื่อกลางระหว่างนักศึกษากับมหาวิทยาลัย การประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษายังไม่เข้าทั่วถึงเท่าใดนัก นอกจากนี้สำหรับทุนการศึกษาที่นักศึกษาได้รับจากองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ นักศึกษาไม่สามารถรับทุนการศึกษาได้อย่างรวดเร็วตามระยะเวลาที่กำหนดหรือยังคงเป็นเรื่องสับสนคลุมเครือในประเด็นดังกล่าว ซึ่งเป็นเหตุที่สร้างความสับสนไม่เข้าใจอย่างมากกับนักศึกษา ส่วนน้ำดื่มสะอาดสำหรับนักศึกษาที่ทางมหาวิทยาลัยจัดไว้บริการนั้นยังไม่ทั่วถึงตามอาคารชั้นเรียนต่างๆ เพื่อความสะดวกและความปลอดภัยถูกสุขลักษณะนักศึกษาจึงแก้ปัญหาด้วยการซื้อน้ำดื่มสะอาดจากร้านค้า (พระทรงฤทธิ์ ปภัสสรจิตฺโต. 2550: สัมภาษณ์)

ด้านอาคารสถานที่ จากการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า สภาพอาคารสถานที่ศูนย์การเรียนวัดราชาธิวาส ซึ่งเป็นศูนย์ห้องเรียนชั่วคราวสำหรับนักศึกษาปีที่ 1-2 นั้น สภาพอาคารเรียนมีเพียงอาคารเรียนสามชั้นอาคารเรียนเดียวเช่นกัน ซึ่งเป็นสถานที่ขอใช้ตึกอาคารกับทางวัดราชาธิวาสเพื่อทำการเรียนการสอนชั่วคราวเท่านั้น โดยยังไม่มีห้องปฏิบัติการใดๆ เลยนั้น อาทิ ห้องสมุดที่อยู่ในสภาพให้บริการได้ หรือห้องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จุดให้บริการพักผ่อนหย่อนใจ มีไม่มากเท่าใดนัก สภาพห้องเรียนศูนย์วัดราชาฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำคอยดูแลทำความสะอาด ขาดการเอาใจใส่ดูแลของเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด ทำให้ห้องเรียนอยู่ในสภาพที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านห้องน้ำสุขาที่ศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาสซึ่งเป็นห้องน้ำสุขาธรรมสำหรับอาจารย์และนักศึกษาไม่ได้จัดแยกส่วนเป็นการเฉพาะส่งผลต่อความไม่สะดวกกับนักศึกษาที่เป็นคฤหัสถ์ เช่น แม่ชีและสุภาพสตรี เป็นต้น (สามเณรพิริยะ โหม่แพง; และ สามเณรทวนธน ศรีบริบูรณ์. 2550: สัมภาษณ์) ในส่วนของสภาพอาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่วัดบวรนิเวศวิหารนั้นมีเพียงตึกอาคารเรียนเดียวเท่านั้นที่ใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสถานที่คับแคบ ไม่กว้างขวาง ไม่สะดวกต่อการจัดกิจกรรมใดๆ มีพื้นที่จำกัดเพราะเป็นสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัดบวรนิเวศวิหาร ไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็น

ของตนเอง จึงไม่เป็นเอกเทศสัดส่วนที่เหมาะสม ซึ่งไม่สอดคล้องต่อการจัดดำเนินงานที่ได้มาตรฐาน อีกทั้งมีภูมิทัศน์ที่ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอนหรือบริเวณที่ตั้งไม่สะดวกต่อการคมนาคม การดำเนินกิจกรรมของมหาวิทยาลัยจะถูกจำกัดอยู่เฉพาะภายในอาคารเรียน หรือห้องประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัยเท่านั้น (สถาบันวิจัยญาณสังวร. 2547: 59) ส่วนทางด้านบรรยากาศในห้องเรียนบางห้องร้อนอบอ้าว ไม่มีเครื่องระบายอากาศหรือเครื่องปรับอากาศ ด้านจำนวนห้องน้ำสุขาต่อจำนวนอาจารย์และนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้นมีความไม่สมดุล ห้องน้ำสุขาภายในมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษาที่เป็นสุภาพสตรีรวมถึงนักศึกษาที่เป็นแม่ชีมีเพียงห้องเดียวเท่านั้น อีกทั้งไม่ได้จัดแยกส่วนห้องน้ำสุขาสำหรับพระภิกษุและสามเณรไว้อย่างชัดเจน ซึ่งห้องน้ำสุขาควรได้รับการดูแลรักษาความสะอาดมากกว่าปกติและให้ความสำคัญเป็นพิเศษ บริเวณโดยรอบอาคารเรียนมีสถานที่นั่งพักผ่อนเพียงด้านหน้าอาคารเรียนเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนักศึกษา และที่สำคัญไม่มีห้องปฏิบัติการโดยเฉพาะสำหรับการปฏิบัติธรรมหรือบรรยายธรรมซึ่งไม่สอดคล้องกับการเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา (พระชัชพลิสฺส ธีรปญฺโญ, เล้าวรกุล. 2550: สัมภาษณ์)

ด้วยสภาพปัญหาที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมุ่งศึกษาสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษาและด้านอาคารสถานที่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นในการนำเสนอเพื่อการพิจารณาวางแผนพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัยให้มีภาพลักษณ์ที่เหมาะสมกับการเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านคือ ด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน การบริการนักศึกษา และอาคารสถานที่
2. เปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามสถานภาพ วิทยฐานะเดิม ชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชาที่ศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ประเมินทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร คณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้เห็นสภาพปัญหาที่แท้จริง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนงาน การส่งเสริมพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน การบริการนักศึกษา และอาคารสถานที่ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พัฒนาบุคลิกภาพและศักยภาพของนักศึกษาให้สำเร็จเป็นศาสนศาสตร์บัณฑิต (ศน.บ.) ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 238 รูป/คน
2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น ดังนี้
 - 2.1.1 สถานภาพ จำแนกเป็น
 - 2.1.1.1 สามเณร
 - 2.1.1.2 พระภิกษุ
 - 2.1.1.3 คฤหัสถ์
 - 2.1.2 วิทยฐานะเดิม จำแนกเป็น
 - 2.1.2.1 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.6)
 - 2.1.2.2 เปรียญธรรม 5-8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8)
 - 2.1.3 ชั้นปีที่ศึกษา จำแนกเป็น
 - 2.1.3.1 ชั้นปีที่ 1
 - 2.1.3.2 ชั้นปีที่ 2
 - 2.1.3.3 ชั้นปีที่ 3
 - 2.1.3.4 ชั้นปีที่ 4
 - 2.1.4 คณะวิชาที่ศึกษา จำแนกเป็น
 - 2.1.4.1 ศาสนาและปรัชญา
 - 2.1.4.2 มนุษยศาสตร์
 - 2.1.4.3 สังคมศาสตร์
 - 2.1.4.4 ศึกษาศาสตร์

2.1.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำแนกเป็น

2.1.5.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ

2.1.5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง

2.1.5.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 4 ด้าน คือ

2.2.1 ด้านการเรียนการสอน

2.2.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน

2.2.3 ด้านการบริการนักศึกษา

2.2.4 ด้านอาคารสถานที่

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐที่มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการ วิจัย ส่งเสริมและให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล มีรูปแบบการบริหารสถาบันโดยได้ยึดตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลตามความในมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในส่วนกลาง ซึ่งมีสำนักงานอธิการบดีตั้งอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร เขตบางลำพู กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นห้องเรียนของนักศึกษา ชั้นปีที่ 3-4 และศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส เขตดุสิต กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นห้องเรียนของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1-2

2. ทักษะ หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลอื่นๆ ต่อสิ่งต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ และความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงออกซึ่งลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางลบหรือทางบวก ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ความคิดเห็นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยใน 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน การบริการนักศึกษา และอาคารสถานที่ ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถาม

3. สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ลักษณะของสิ่งเร้าที่มีศักยภาพในการพัฒนาบุคคล ได้แก่ สภาพการณ์ บรรยากาศและลักษณะบริเวณอาคารสถานที่รวมทั้งสิ่งของต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรมและบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลในการส่งเสริมสนับสนุนเกื้อกูลต่อชีวิตความเป็นอยู่และพัฒนาการของนักศึกษาทุกรูป/ทุกคนในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในด้านวิชาการ สติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ

ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการเรียนการสอน ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แก่ เนื้อหาโครงสร้างของรายวิชา สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน การใช้สื่อการสอน การใช้อุปกรณ์ในการเรียนการสอน วิธีการสอน และกิจกรรมประกอบการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน บรรยากาศของการเรียนการสอน การใช้เวลาในการศึกษา และการวัดและประเมินผลการเรียน

3.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ลักษณะและการปฏิบัติงานสอนของอาจารย์ผู้ทำหน้าที่สอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แก่ บุคลิกภาพของผู้สอน การถ่ายทอดความรู้ ความเป็นผู้มีความรอบรู้ในสาขาวิชาที่สอน การอุทิศตนต่อภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อนักศึกษา ความมีคุณธรรมและจริยธรรมและแนะนำแหล่งความรู้ทางวิชาการ

3.3 ด้านการบริการนักศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การจัดดำเนินการที่เอื้ออำนวยความสะดวกและการช่วยเหลือลักษณะต่างๆ ที่เอื้อต่อพัฒนาการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แก่ การจัดปฐมนิเทศ การบริการให้คำปรึกษาและแนะแนว การบริการทุนการศึกษา การให้บริการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดฯ ในด้านการยืม/คืนและศึกษาค้นคว้า ตำรา วารสาร และเอกสารทางวิชาการเพื่อการศึกษา การบริการด้านการถ่ายเอกสาร การบริการของห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ในการค้นคว้า การให้บริการข้อมูลข่าวสาร การบริการลงทะเบียน การประกาศผลการสอบปลายภาค การบริการน้ำดื่มสะอาดภายในอาคารเรียน และการให้บริการของร้านค้าภายในมหาวิทยาลัย

3.4 ด้านอาคารสถานที่ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง สภาพอาคารสถานที่ที่ใช้ในการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในส่วนกลาง (วัดบวรนิเวศวิหาร) กรุงเทพฯ และศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพฯ ได้แก่ ความเพียงพอของอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด ห้องกิจกรรมนักศึกษา ห้องน้ำ ห้องสุขา บริเวณที่พักผ่อนหย่อนใจและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในอาคารเรียนรวมทั้ง แสง เสียง โต๊ะ เก้าอี้ ที่มีอิทธิพลต่อสภาพความเป็นอยู่และการศึกษาของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. นักศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ในชั้นศาสนศาสตรปีที่ 1-4 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ใน 4 คณะ ได้แก่ คณะศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์

4.1 สามเณร ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์และยังไม่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ถือศีล 10 ข้อ

4.2 พระภิกษุ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งได้รับการอุปสมบทแล้ว ถือศีล 227 ข้อ

4.3 ศฤกษณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง บุคคลทั่วไปที่มีสถานภาพความเป็นอยู่แบบผู้ครองเรือน บุคคลที่ไม่ได้เป็นพระภิกษุสามเณรและดำเนินชีวิตไปตามปกติ

5. คณะวิชา ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรศาสตราจารย์ในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คือ คณะวิชา ศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์

6. วิทยฐานะเดิม ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง วุฒิการศึกษาเดิมของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ของปีการศึกษา 2550 ที่ใช้เป็นหลักฐานประกอบในการยื่นใบสมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2543 ข้อ 6 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) จากโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญศึกษาในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (สพศ.) หรือเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญศึกษา (ม.6) จากโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา หรือ 2) เป็นผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรมตั้งแต่ 5-8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8) จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบโอนวุฒิการศึกษาให้เทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)

7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยสะสมของนักศึกษาในครั้งล่าสุดโดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ คือ มีคะแนนเฉลี่ยสะสม 2.50 หรือต่ำกว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง คือ มีคะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.51-3.00 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงคือมีคะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.00 ขึ้นไป

8. เกณฑ์การประเมินทักษะ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นที่กำหนดไว้เพื่อเปรียบเทียบกับความคิดเห็นหรือทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ไว้ที่ 3.00 ดังนี้

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหรือทักษะของนักศึกษา สูงกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีความเหมาะสมสูงกว่าเกณฑ์

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหรือทักษะของนักศึกษา ต่ำกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีความเหมาะสมต่ำกว่าเกณฑ์

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหรือทักษะของนักศึกษาเท่ากับ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ไม่แตกต่างจากเกณฑ์

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
2. นักศึกษาที่มีวิทยฐานะเดิมต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
4. นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในคณะวิชาต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
5. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
6. นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านต่ำกว่าเกณฑ์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในทัศนะของนักศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาดำรง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา
2. การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา
3. สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
 - 3.1 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
 - 3.2 สภาพแวดล้อมด้านอาจารย์ผู้สอน
 - 3.3 สภาพแวดล้อมด้านการบริการนักศึกษา
 - 3.4 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
4. การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. การศึกษางานวิจัยการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับตัวแปรอิสระที่ศึกษา
6. การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา

ความหมายของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา

สภาพแวดล้อมตามความหมายของพจนานุกรม Webster's New Collegiate Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่าสภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง การรวมตัวของสภาพภายนอกที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและพัฒนาการของมนุษย์ (Webster, Noah. 1958: 276) ส่วนยูเนสโก (Unesco) ได้ให้ความหมายของคำว่าสภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมของมนุษย์ด้วย ซึ่งรวมความถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ระเบียบแบบแผนของสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา (วินัย วีระวัฒนานนท์. 2530: 1) และนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อม หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ สภาพการณ์ แนวความคิดและลักษณะทางกายภาพที่เป็นสิ่งบังคับให้ทุกคนในสถาบันต้องปฏิบัติตาม เช่น ลักษณะของบริเวณ อาคารสถานที่ สภาพเหตุการณ์ การขัดแย้ง การประสานงาน แนวความคิด ปรัชญา อุดมการณ์ กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ข้อบังคับและการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพส; และ สเติร์น (Pace; & Stern. 1965: 260) ส่วนฮาโรลด์ ได้ให้ความหมายสภาพแวดล้อม หมายถึง ระบบการศึกษา ระบบการปกครองและกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงจนเกิดการพัฒนาตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติและความสนใจของตนเอง (Harold. 1964: 233) สำหรับแอสติน

(Astin. 1993: 7) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ของสถาบันที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา เช่น นโยบายของสถาบัน โปรแกรมวิชา กลุ่มเพื่อน เป็นต้น เป็นสิ่งเร้าที่ทรงศักยภาพ (Potential Stimulus) ที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษารวมทั้งกิจกรรมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวิทยาลัยนั้นๆ และนอกจากนั้นสภาพแวดล้อมยังหมายถึง การรับรู้และความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อลักษณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย การบริหาร บรรยากาศการเรียนการสอน พฤติกรรมเกี่ยวกับเพื่อนและอาคารสถานที่ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตใจของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา (อรรถพ คุณพันธ์. 2521: 24-25) สอดคล้องกับคำกล่าวของนัยนา อ่างสันติกุล (2522: 17) ที่ว่าสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาหมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ สถานที่ หรือลักษณะใดๆ ที่นักศึกษารับรู้มาก่อนให้เกิดผลหรือขัดขวางความก้าวหน้าของการพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะ และทักษะในวิชาชีพที่ตนกำลังศึกษาเล่าเรียน ส่วนวรรณภา อิทธิไ้มยะ (2537: 6) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมหมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ในสถาบันอันได้แก่ ระบบการศึกษา ระบบการปกครอง การเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตและกลุ่มเพื่อน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดความประทับใจ ความผูกพัน และมีผลต่อการพัฒนาตนเอง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะและความสนใจของบุคคลในสถาบันนั้น สำหรับสำเนา ขจรศิลป์ (2538: 70) ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สิ่งที่มีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิตและสถานการณ์ต่างๆ ที่บุคคลสร้างขึ้น สิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ อาคาร สถานที่รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ส่วนสภาพการณ์ที่บุคคลสร้างขึ้น เช่น กฎระเบียบ บรรยากาศ สังคมและวัฒนธรรม และประเพณี ทองแต้ม (2538: 9) ได้กล่าวสรุปเช่นกันว่า สภาพแวดล้อมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจในชั้นเรียน ความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่ออาจารย์ ผู้สอนและบุคลิกภาพของผู้เรียน ดังนั้นสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาจึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบๆ ตัวนักศึกษาในสถาบันทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม ปรัชญาการณ์ทั้งหลาย กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ค่านิยม ทักษะ ทักษะ การปฏิสัมพันธ์ บริเวณอาคารสถานที่ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมวลสมาชิกในสถาบันซึ่งสามารถสัมผัสด้วย กลิ่น เสียง แสง สี รส และความรู้สึกรับได้ และส่งผลต่อการพัฒนาในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจของนักศึกษาในสถาบัน

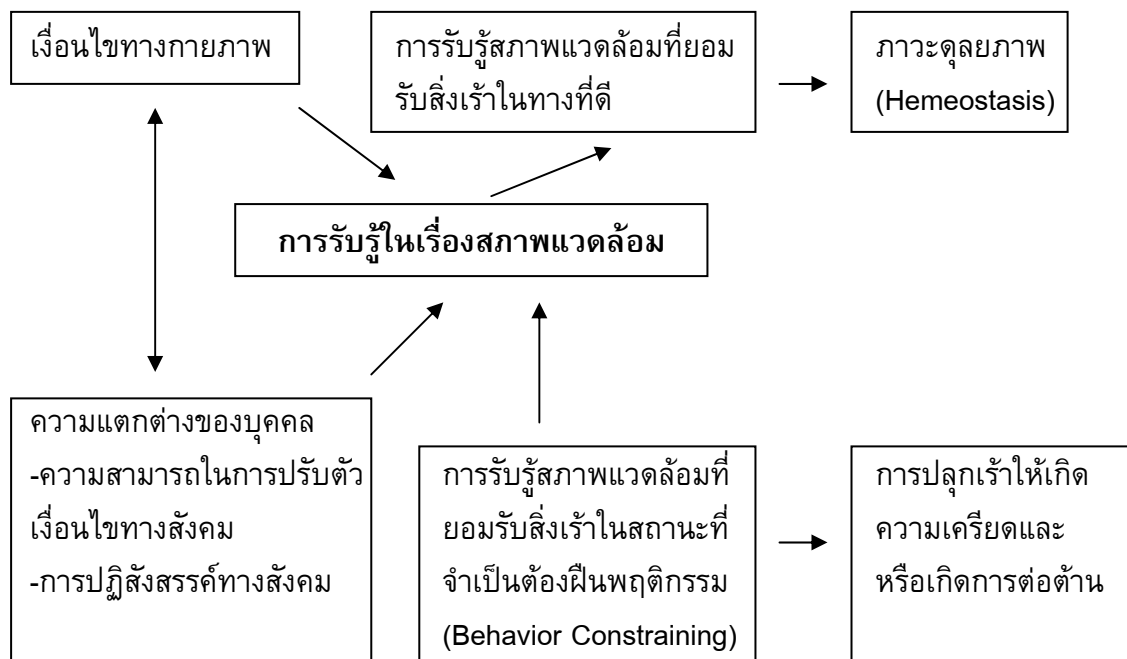
สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ภายในสถาบันอุดมศึกษาที่จะส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการศึกษา และพัฒนาการทุกด้านของนักศึกษา ได้แก่ การเรียนการสอน การบริหาร การบริการ หลักสูตร ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาและอาคารสถานที่ ที่กระตุ้นส่งเสริมและพัฒนาการของนักศึกษาในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้นักศึกษาสามารถพัฒนาตนเองไปสู่จุดมุ่งหมายของสถาบัน

ความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา

สภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา สภาพแวดล้อมที่ดีจะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ความสะดวก และการพัฒนาทั้งทางสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ และช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (อรพันธ์ ประสิทธิรัตน์, 2533: 9-10) สำเนา ขจรศิลป์ (2538: 13-14) อธิบายไว้ว่า สภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนานักศึกษาเพราะสภาพแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ย่อมทำให้การพัฒนานักศึกษาได้ผลดี เช่น มีอาคารสถานที่ มีเครื่องมือและมีระบบการบริหารงานดี ในทางตรงกันข้าม หากสภาพแวดล้อมไม่ดีย่อมทำให้การพัฒนานักศึกษาไม่ได้ผลดี เช่น ไม่มีอาคารสถานที่ ไม่มีเครื่องมือ และไม่มีระบบการบริหารงานที่ดี ย่อมทำให้การพัฒนานักศึกษาไม่ได้ผลดีด้วย ซึ่งสำเนา ขจรศิลป์ (2538: 69) กล่าวอีกว่า ความเชื่อที่ว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อมนุษย์นั้นมีมาเป็นเวลาช้านาน พฤติกรรมของบุคคลนั้นสามารถเข้าใจและทำนายได้โดยพิจารณาจากปฏิภณระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ ส่วนระบบนิเวศวิทยาของสถาบันอุดมศึกษา (Campus Ecology) คือ การประยุกต์หลักการที่เกี่ยวกับปฏิภณระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมมาใช้อธิบายปฏิภณระหว่างนักศึกษา กับสถาบันอุดมศึกษา เพราะพฤติกรรมของนักศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษามาก พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่พึงประสงค์ของนักศึกษาอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีของสถาบันอุดมศึกษา วิธีการพัฒนานักศึกษาที่ได้ผลอีกทางหนึ่ง คือการเข้าไปจัดการกับปฏิภณระหว่างนักศึกษา กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้ให้นักศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมทั้ง การศึกษาและพัฒนา นักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวิจิตร สินสิริ (2534: 46) ที่ได้กล่าวว่าในการจัดการศึกษาเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบ ได้แก่คุณภาพอาจารย์ คุณภาพนักศึกษา บรรยากาศทางวิชาการ การบริหารงาน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษานั้นด้วย สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาจึงนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งวิจิตร สินสิริ ได้กล่าวอีกว่าการที่จะพัฒนาบุคคลหรืออินทรีย์ให้ได้ผลดีจะต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองจนสุดขีดความสามารถ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ คือ การเป็นศิษย์ (วิจิตร สินสิริ, 2534: 39, 46)

ดังนั้น สภาพแวดล้อมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ ในขณะเดียวกันก็สร้างความรู้สึที่ดี ความรู้สึกพึงพอใจ รักและผูกพันในสถาบันต่ออาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ภายในสถาบันด้วย เมื่อมองในแง่การบริหารบุคคล การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีของสถาบันการศึกษามีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อองค์การและปฏิบัติงาน

ส่วน เบลล์; และ คนอื่นๆ (Bell. and Others. 1978: 86-87) ได้เสนอแนวทฤษฎีประสมประสานเกี่ยวกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม ในการอธิบายปรากฏการณ์ของความเครียดหรือการต่อต้าน นั่นคือ An Electric Model of Theoretical Perspective: Stress ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีประสมประสานเกี่ยวกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม

ที่มา: Bell. and Others. (1978). *Environmental Psychology*. p. 86-87.

โดยกล่าวว่ามีปัจจัย 3 ส่วน คือ 1) เงื่อนไขทางกายภาพ (Physical Conditions) อันได้แก่ อากาศ เสียง มลภาวะ ประชากร เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างอิสระ หากแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งพึ่งพิงต่อสังคม 2) เงื่อนไขทางสังคม (Social Conditions) สถานการณ์ (Situation) ซึ่งหมายถึง ลักษณะของการปฏิสังสรรค์ทางสังคม และ 3) ความแตกต่างของบุคคล (Individual Difference) หมายถึง ความแตกต่างของบุคคลในด้านระดับความสามารถในการปรับตัว ปัจจัยทั้ง 3 นี้ จะส่งผลให้บุคคลมีกรอบในการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อม (Perception of the Environment) ในกรณีที่การรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อมนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในขอบเขตของบุคคลความสามารถรับสิ่งเร้านั้นได้ (Within Optimal Range of Stimulation) บุคคลก็จะอยู่ในสภาวะดุลยภาพ (Homeostasis) จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ขณะเดียวกันหากการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อม เป็นสิ่งที่บุคคลยอมรับสิ่งเร้านั้นแล้วเกิดสภาวะการที่บุคคลหรืออินทรีย์จำเป็นต้องฝืน (Over or Understimulating and or Behavior Constraining) จะนำไปสู่การปลุกเร้าให้เกิดความเครียด (Arousal Stress) ซึ่งหากมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นและเกินขีดจำกัดจะนำไปสู่การสะสมอาการปกติได้

เช่น ความผิดปกติทางจิต ความสิ้นหวัง และการสูญเสียซึ่งการแสดงออกได้ (Bell. and Others. 1978: 89)

ดังนั้น การรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อมหากเป็นไปในลักษณะที่ยอมรับสิ่งเร้าในทางที่ดีก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้และไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้านั้น ในทางกลับกันหากการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นไปในลักษณะที่จำเป็นต้องฝืนพฤติกรรม (Behavior Constraining) คือไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้และมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่เร้านั้น เพราะฉะนั้น จากการศึกษาความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาอาจกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมต่างๆ สิ่งเร้าที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งได้แก่ ผู้สอน เพื่อนร่วมชั้น ความเชื่อทัศนคติของผู้เรียนเอง อาคารสถานที่ ส่วนสิ่งเร้าที่เป็นสภาพแวดล้อมภายในได้แก่ ความสนใจใฝ่เรียนของผู้เรียน สภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อขบวนการพัฒนานิสิต ซึ่งจะหล่อหลอมทางพฤติกรรมของนิสิต หากสภาพแวดล้อมดีและนิสิตตอบสนองต่อสิ่งเร้าดีก็จะส่งผลให้นิสิตประสบความสำเร็จในการเรียน

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา

พาสคาเลลล่า; และ คณะ(Pascalella; & Terenzini. 1991: 50-51) ได้ศึกษาทฤษฎีอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษา (College Impact Models of Student Change) เห็นว่าการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาสามารถกระทำได้ด้วยการวัดคุณลักษณะในด้านต่างๆ ของสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษานั้นเอง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันคือการศึกษาคูณลักษณะต่างๆ ของสถาบันซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่มีศักยภาพ (Potential Stimuli) ในการกระตุ้นให้นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สำหรับวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมสถาบันนั้นแอสตินได้ สรุปว่ามี 2 วิธีใหญ่ ๆ (Astin. 1971: 6-7)

1. วิธีการวัดภาพลักษณ์ของสถาบัน (The Image Approach) ตัวอย่างเครื่องมือวัด เช่น CCI (College Characteristics Index) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยเพสและสเตอร์น (Pace; & Stern. 1958: 264-277) มีข้อคำถามชนิดเลือกตอบจริง/ไม่จริง 300 ข้อ สอบถามเกี่ยวกับความประทับใจในสภาพแวดล้อมของสถาบันหรือบรรยากาศของสถาบันโดยภาพรวม ซึ่งต่อมาในปี 1960 และ 1963 เพส ได้ปรับปรุงใหม่เรียกชื่อว่า CUES (College and University Environmental Scales) และปี 1979, 1990 เพสได้พัฒนาแบบสอบถามประสบการณ์ของนักศึกษา (Quality of Effort) ของนิสิตนักศึกษาที่ได้ทุ่มเทให้กับการศึกษาเล่าเรียนในรายวิชาต่างๆ การทำความรู้จักคุ้นเคยกับสถาบันอุดมศึกษาในทุก ๆ ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม หรือสโมสรภายในสถาบัน การใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าและการสร้างความสัมพันธ์ภาพอันดีกับอาจารย์ และเพื่อนนิสิตนักศึกษา ทั้งนี้ โดยมีการใช้ทรัพยากรที่สถาบันจัดหาให้และใช้โอกาสอย่างเต็มที่เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง แบบสอบถามชุดนี้แตกต่างจาก CCI (College Characteristics Index) และ

CUES (College and University Environmental Scales) ซึ่งเน้นการวัดลักษณะสภาพแวดล้อมตามการรับรู้ของนักศึกษา แต่ CES เน้นการวัดพฤติกรรมในการทำกิจกรรมของนักศึกษาในสภาพแวดล้อมต่างๆ กัน CSE เป็นแบบสอบถามที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในการใช้เครื่องมือเพื่อศึกษาการพัฒนาการศึกษา

2. วิธีการวัดคุณลักษณะของนักศึกษา (The Student Characteristics Approach) ตัวอย่างเครื่องมือวัด เช่น EAT (Environmental Assessment Technique) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยแอสตินและฮอลแลนด์ในปี 1961 สำหรับในงานวิจัยของแอสติน ได้มีการสร้างเครื่องมือใหม่อีกชุดหนึ่งชื่อ ICA (Inventory of College Activities) เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า 4 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน (Peer Environment) สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน (Classroom Environment) สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร (Administrative Environment) และสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ (Physical Environment)

ส่วนเฟลด์แมน (Feldman. 1972: 143-148) ได้ประเมินสภาพแวดล้อมสถาบันแต่ละแห่งพบว่า สภาพแวดล้อมในสถาบันต่าง ๆ นั้นไม่เหมือนกันจะแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรม โครงสร้างของสังคม วัตถุประสงค์ของการจัดหน่วยงานและคุณลักษณะของบุคลากรในสถาบัน นักวิจัยไม่สามารถบอกได้ว่าวิธีประเมินสภาพแวดล้อมวิธีใดจะดีที่สุด และมีหลายวิธีที่แตกต่างกันตามเป้าหมายของการประเมิน ซึ่งเฟลด์แมนได้สรุปวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมสถาบันไว้ 6 วิธี คือ

1. การประเมินสภาพแวดล้อมในด้านมานุษยวิทยา โดยการศึกษาวิเคราะห์วิทยาลัย 3 แห่งในสหรัฐอเมริกา ผลปรากฏว่าวิธีการด้านมานุษยวิทยาสามารถนำมาเป็นพื้นฐานอย่างกว้าง ๆ ที่จะทำให้เข้าใจวิธีการในศาสตร์แขนงอื่นอีกหลายสาขา รวมทั้งประวัติศาสตร์ ปรัชญาการศึกษา สังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์

2. การประเมินสภาพแวดล้อมโดยแบ่งตามลักษณะทั่วไปซึ่งถือว่าวิทยาลัยแตกต่างกันในลักษณะต่างๆ คือ การจัดหลักสูตร การปกครอง เพศของนักศึกษา สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และระดับการศึกษา

3. การประเมินสภาพแวดล้อมในด้านประชากรศาสตร์ นิเวศวิทยา และลักษณะที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา ซึ่งสภาพแวดล้อมวิทยาลัยสามารถประเมินได้จากการวัด แบ่งและการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางสมองของนักศึกษา จำนวนนักศึกษาและสัดส่วนของนักศึกษาในแต่ละวิชาเอก เครื่องมือประเมินสภาพแวดล้อมวิทยาลัยแบบนี้ ได้แก่ เทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อมวิทยาลัย (The Environment Assessment Technique หรือ EAT)

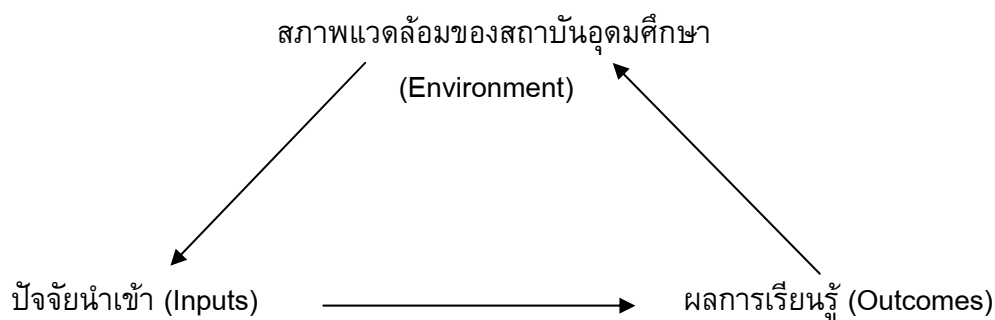
4. การประเมินสภาพแวดล้อม โดยพิจารณาบรรยากาศในสถาบันการศึกษา ผู้ประเมินสภาพแวดล้อมโดยวิธีนี้ได้แก่ เพส; และ สเติร์น (Pace; & Stern. 1965: 260) เครื่องมือที่ใช้เรียกว่าดัชนีวิทยาลัย (The College Characteristics Index หรือ CCI) และมาตรวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College and University หรือ CUES)

5. การประเมินสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมวิทยาลัย ซึ่งมีความเชื่อว่าสภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาทสัมผัสของมวลสมาชิกในวิทยาลัย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาสภาพที่เป็นอยู่หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นเหล่านี้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตอย่างอิสระ แอสติน (Astin. 1993: 7) ได้สร้างเครื่องมือชื่อว่า แบบสำรวจกิจกรรมวิทยาลัย (The Inventory of College Activities or ICA) ขึ้น เพื่อใช้ในการศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัย ซึ่งจะครอบคลุมเนื้อหาสภาพแวดล้อมสี่ประเภท คือ สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อนสภาพแวดล้อมในห้องเรียน สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร

6. การประเมินสภาพแวดล้อมโดยแบ่งตามโครงสร้างทางสังคม และการจัดการสังคม ได้แก่ ธรรมชาติทางสังคม การบริหารและโครงสร้างทางอำนาจในวิทยาลัย จุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา ธรรมชาติและนิสัยของการจัดการทางสังคมภายในวิทยาลัย

และนอกจากนั้น แอสตินยังได้ทำการศึกษาและเสนอโมเดล I-E-O สำหรับการศึกษาค้นคว้า การเรียนรู้ของนักศึกษา (Astin's I-E-O Model for Studying Student Outcomes) ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Inputs) สภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา (Environment) และผลการเรียนรู้ของนักศึกษา (Outcomes) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 โมเดล I-E-O สำหรับการศึกษาค้นคว้าการเรียนรู้ของนักศึกษา

ที่มา: Astin. (1971). *The College Environment*. p. 7-12.

ปัจจัยนำเข้า (Inputs) หมายถึง คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาในด้านต่างๆ เมื่อเริ่มเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นพื้นความรู้เดิม รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ใด ๆ ก็ตามที่นิสิตนักศึกษาได้รับมาก่อนที่จะเข้าเรียน เช่น รายวิชาต่างๆ ที่ได้เรียนมาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองและลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา เช่น เพศ อายุ การนับถือศาสนา เป็นต้น

สภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา (Environment) หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียนที่นักศึกษา ได้รับระหว่างที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เช่น หลักสูตร การเรียนการสอน นโยบายของสถาบัน ความสัมพันธ์กับคณาจารย์ และเพื่อนนักศึกษา

ผลการเรียนรู้ (Outcomes) หมายถึงคุณลักษณะของนักศึกษาในด้านต่างๆ หลังจากได้รับประสบการณ์ต่างๆ จากสภาพแวดล้อมในสถาบัน เป็นความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของ

นักศึกษาที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการได้รับมวลประสบการณ์ในสถาบันและปัจจัยนำเข้าของนักศึกษาแต่ละคนนั่นเอง

สำหรับทฤษฎีการฝึกฝนและเข้าร่วมนี้ แอสตินได้รวบรวมหลักการต่าง ๆ จากทฤษฎีทางการศึกษาหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบคลาสสิก (Classical Learning Theory) เป็นต้น โดยแอสติน มีความมุ่งหมายต้องการพัฒนาทฤษฎีที่นักวิจัยทั่วไปสามารถนำไปใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตรวมทั้งผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา และอาจารย์ก็อาจนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่กันได้ (Astin. 1971: 7-12)

การศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษามีเทคนิควิธีและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไปตามเป้าหมายของการศึกษา โดยปัจจุบันยังไม่สามารถบอกได้ว่าวิธีใดดีที่สุด แต่จากงานวิจัยของ วิลเวอร์ธ พิริยานุวัฒน์; และ สมหวัง พิริยานุวัฒน์ ที่ได้ศึกษางานเขียนที่เกี่ยวกับการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยได้อธิบายตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษาและจากเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ ผลการศึกษาพบว่ามีความมีเทคนิคและมีวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาแตกต่างกันออกไปหลายวิธีโดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 วิธีใหญ่ ๆ

1. การวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัย (The Image Approach) กระทำโดยให้สมาชิกในมหาวิทยาลัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษา คณาจารย์ หรือผู้บริหารมหาวิทยาลัย ได้แสดงความรู้สึก ความประทับใจต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยในทัศนะหรือความคิดเห็นของสมาชิกในสถาบันนั้น มวลสมาชิกดังกล่าวเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสามารถบรรยายคุณภาพและคุณลักษณะสถาบันของตนได้ถูกต้องตามความเป็นจริงโดยอาศัยเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ดัชนีวัดคุณลักษณะมหาวิทยาลัย (The College Characteristic Index หรือ CCI) ซึ่งเพสและสเตอร์น (Pase; & Stern. 1958: 260-277) เป็นผู้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยความคิดเห็นพื้นฐานจากทฤษฎีความต้องการของมนุษย์และความกดดันจากสภาพแวดล้อม แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม 300 ข้อ มุ่งวัดสภาพแวดล้อมต่างๆ 30 ชนิด โดยให้ผู้ตอบพิจารณาว่าแต่ละข้อถูกหรือผิดไปจากคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่ เช่น ถ้าต้องการทราบถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยของมหาวิทยาลัย ก็จะสามารถสรุปได้จากคำตอบที่เห็นด้วยกับข้อคำถามบางข้อ เช่น อาจารย์และผู้บริหารได้ประกาศเวลาการทำงานให้ทราบอย่างชัดเจน นักศึกษาต้องนั่งเรียนตามที่จัดไว้ให้ โดยปกติอาจารย์จะเรียกชื่อนักศึกษาก่อนสอนและข้อคำถามอื่น ๆ ในลักษณะนี้เป็นต้น ถ้านักศึกษาส่วนใหญ่ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อคำถามเหล่านี้แสดงว่าลักษณะเหล่านี้บ่งถึงลักษณะของสถาบันที่ตนสังกัดอยู่

- 1.2 มาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย (The College and University Environment Scales หรือ CUES) การศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยวิธีนี้เป็นการศึกษาลักษณะมหาวิทยาลัย 5 ประการ คือ ความสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ได้จริง

(Practicality) ความสามารถติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน (Community) ความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ของตน (Awareness) ความเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม (Propriety) และ ความเป็นผู้ใฝ่หาความรู้และค้นคว้าอยู่เสมอ (Scholar Ship) แบบสอบถามมาตราส่วนวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมีข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของมหาวิทยาลัย 5 ประการข้างต้น และให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นว่าข้อคำถามเหล่านั้นถูกหรือผิดจากสภาพความเป็นจริงของมหาวิทยาลัยเป็นข้อคำถามที่มุ่งความประทับใจเกี่ยวกับภาพพจน์ของมหาวิทยาลัยแห่งนั้นนั่นเอง

1.3 แบบสำรวจภาระหน้าที่ของสถาบัน (The Institutional Functioning Inventory หรือ IFI) ซึ่ง เซนตรา ฮาร์ทเน็ตและปีเตอร์สัน (Centra, Hartnett and Peterson. 1970: 405-416) เป็นผู้สร้างขึ้นโดยเชื่อว่าลักษณะของมหาวิทยาลัยหลายลักษณะเช่น แผนการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถประเมินความคิดเห็นที่ได้จากอาจารย์หรือผู้บริหารของมหาวิทยาลัย แทนที่จะประเมินจากนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีการประเมินแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของการศึกษาในระดับต่างๆ ตามหลักของไอเอฟไอ (IFI) ที่มีความเชื่อมั่น (Reliability) และมีความคงที่ภายใน (Internal Consistency) ตั้งแต่ .83 ถึง .96 โดยดูได้จากคำตอบของอาจารย์ที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังกับเกณฑ์ของสถาบันและข้อมูลจากมาตราส่วนวัดสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการจัดวางแผนพัฒนาการศึกษาและการผลิตนวัตกรรมทางการศึกษาของสถาบันได้อีกด้วย

2. วิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา (The Student Characteristics Approach) ซึ่ง แอสติน; และ ฮอลแลนด์ (Astin; & Holland. 1961: 308-316) เป็นผู้สร้างขึ้นตามความเชื่อที่ว่าบุคคลเป็นผู้สืบทอดสภาพแวดล้อม และสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมส่วนตัวของนิสิตนักศึกษา อาจารย์และผู้บริหาร ตลอดจนมวลสมาชิกอื่นของมหาวิทยาลัยนั้นในการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยตามวิธีนี้กำหนดให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถามเพื่อบรรยายถึงสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับตนเองและสถาบันแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาในแต่ละสถาบันโดยเชื่อว่าคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาจะถูกกำหนดขึ้น หรือแต่งเติมเสริมสร้างโดยสภาพแวดล้อมของสถาบัน เครื่องมือที่นิยมใช้ในการวัดคุณลักษณะตามวิธีนี้ ได้แก่ เทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อม (The Environment Assessment Technique หรือ EAT) สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาเป็นผลลัพธ์จากคุณลักษณะ 8 ประการ คือ

1. ระดับสติปัญญาโดยเฉลี่ยของนักศึกษาที่เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีในปีแรกหาได้โดยวัดจากข้อทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ขนาดของสถาบันเป็นที่ยอมรับกันว่าขนาดของนักศึกษาในสถาบันนี้จะแปรผันตามแนวโน้มตามธรรมชาติเกี่ยวกับจำนวนนักศึกษาของสถาบันที่มีการแจกแจงเบ้มาก ดังนั้นรากที่สองของขนาดสถาบันจึงเป็นดัชนีชี้บ่งถึงขนาดของสถาบันที่แท้จริงและมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติด้วย

3. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านสัจนิยม (Realistic Orientation) คือนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาเกษตรศาสตร์ พลศึกษาและวิชาอื่นคล้ายคลึงกัน

4. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Orientation) คือนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์และวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายกัน

5. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านสังคม (Social Orientation) คือนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาสังคมศาสตร์ พยาบาลและวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายกัน

6. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางการอนุรักษนิยมหรือการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน (Conventional Orientation) หมายถึง นักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาเลขานุการ การบัญชีและวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

7. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านธุรกิจการค้า (Enterprising Orientation) หมายถึง นักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาการบริหารโรงแรม การบริหารโรงพยาบาล รัฐศาสตร์และวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

8. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านศิลปะ (Artistic Orientation) หมายถึง นักศึกษาเลือกศึกษาวิชาศิลปกรรม ศิลปศึกษา การศึกษาดนตรี ภาษาศาสตร์และวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

3. วิธีวัดสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อม (The Stimulus Approach) เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยโดยวัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าซึ่งพัฒนามาจากความเชื่อที่ว่าอย่างน้อยที่สุดผู้วัดจะสามารถตีความหมายข้อมูลที่ได้จากวิธีนี้ในเชิงเหตุผลได้ดีกว่าข้อมูลหรือสภาพแวดล้อมที่วัด โดยการวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัยหรือวิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในวิธีนี้ได้แก่ แบบสำรวจกิจกรรมวิทยาลัย (The Inventory of College Activities หรือ ICA) เป็นแบบสำรวจที่แอสติน (Astin, 1968: 9-14) สร้างขึ้นเพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมโดยที่แอสตินได้นิยามว่า สภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้า หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์หรือคุณลักษณะใด ๆ ของสถาบันที่สังเกตเห็นได้ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาทสัมผัสของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษาสภาพที่เป็นอยู่หรือสิ่งที่เกิดขึ้นสามารถจะตรวจสอบได้โดยการสังเกตอิสระ

แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยนี้ใช้เป็นเครื่องมือสอบถามนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมทั้งหลาย แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยมีลักษณะครอบคลุมสาระ 3 ด้าน ที่ต้องการประเมิน

1. ด้านสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The University Environment) แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1.1 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับกลุ่มเพื่อน (Peer Environment)

1.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (Classroom Environment)

1.3 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร (Administrative Environment)

1.4 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ (Physical Environment)

2. ด้านความประทับใจมหาวิทยาลัย (The University Image) เช่น ความซาบซึ้งในมหาวิทยาลัย ความภาคภูมิใจ เป็นต้น

3. ด้านอุปนิสัยส่วนตัวของนักศึกษา (Personal Characteristics of the Students) เช่น สถิติปัญญา ลักษณะนิสัย เป็นต้น (วิไลวรรณ พิธิยานุวัฒน์; และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2519: 22-23)

และนอกจากนั้น อรรถพ คุณพันธ์ (ทิพย์วรรณ หันหาบุญ. 2544: 14; อ้างอิงจาก อรรถพ คุณพันธ์. 2521: 61) ก็ได้สร้างแบบสำรวจสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้แบบสำรวจที่สร้างขึ้นมีความเที่ยงตรงตามทฤษฎีเฉพาะ (Construct Validity) ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) อยู่ในเกณฑ์สูงสำหรับเป็นเครื่องมือมาตรฐานในการประเมินผลสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย การสร้างแบบสำรวจนี้ได้ยึดหลักการแสดงตามแบบมาตราส่วนวัดสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The Inventory of College Activities หรือ ICA) และตั้งเป็นทฤษฎีเฉพาะ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกองค์ประกอบของแบบสำรวจสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยขึ้นมา 5 ทฤษฎี คือ.-

ทฤษฎีเฉพาะที่ 1 มหาวิทยาลัยจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีต่อเมื่อนักศึกษาที่เป็นมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยนั้น มีความรู้สึกพอใจมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่

ทฤษฎีเฉพาะที่ 2 บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ถ้าบรรยากาศในการเรียนการสอนดีมีประสิทธิภาพย่อมทำให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้

ทฤษฎีเฉพาะที่ 3 สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ดีจะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งในด้านวิชาการ สันทนาการ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งกิจกรรมเสริมสร้างนักศึกษาให้พัฒนาทั้งกายและจิตใจ

ทฤษฎีเฉพาะที่ 4 สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ดีจะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการบริหารที่ดีกล่าวคือนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเคารพต่อกฎ ระเบียบของมหาวิทยาลัยและเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร

ทฤษฎีเฉพาะที่ 5 อาคารสถานที่เป็นสิ่งที่สำคัญทางกายภาพที่จะช่วยผลักดันให้การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยสัมฤทธิ์ผล มหาวิทยาลัยจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีจะต้องมีอาคารสถานที่ดีทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

สำเนา ขจรศิลป์ (2538: 14) ได้กล่าวว่าสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษานั้นแบ่งได้ 2 อย่าง คือ สภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษาและสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษาซึ่งสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สภาพแวดล้อม 2 ชนิด คือ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น อาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ต่างๆ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต เช่น พืช สัตว์ และคน ตามด้วยสภาพแวดล้อมที่คนสร้างขึ้น เช่น กลุ่มเพื่อน กิจกรรมนักศึกษา ประเพณีการต้อนรับน้องใหม่ และระบบอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นต้น ซึ่งสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนานักศึกษามาก เพราะสภาพแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ คือ มีอาคาร สถานที่ มีเครื่องมือดีและมีระบบงานดีนั้น ย่อมทำให้การพัฒนานักศึกษาได้ผลดีตามไปด้วย ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษานั้น หมายถึง สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษานั้น อาจเป็นทั้งสิ่งที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานักศึกษา เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งมีผลให้สถาบันอุดมศึกษามีรายได้ดีและเป็นสถาบันของรัฐก็ได้งบประมาณมากขึ้น เป็นต้น การจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาด้วยการที่จะทำให้ นิสิตนักศึกษาพัฒนาได้ดีนั้นจะต้องจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ อันได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร และด้านสังคมกลุ่มเพื่อนนั้น ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เสริมภาพแก่นิสิตนักศึกษาในการที่จะเลือกทิศทางการเรียนรู้ของตนเองและเกิดพัฒนาการในด้านอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ นิสิตได้พัฒนาให้เป็นศิษย์ตามที่ต้องการ (สุพร ตั้งสมวรพงษ์. 2542: 77) ซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ แอสติน; และ ลี (Astin; & Lee. 1972: 67) ก็ได้กล่าวถึงสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมของสถาบันที่จะมีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาว่า หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ หรือคุณลักษณะอื่นๆ ของสถาบันที่มีศักยภาพทำให้การรับรู้ของนักศึกษาเปลี่ยนไปซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถยืนยันได้โดยการสังเกตเห็นและแบ่งสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านการบริหาร 3) ด้านวิชาการ และ 4) ด้านสังคมและกลุ่มเพื่อน

จากที่ได้กล่าวมาเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเพราะการจัดสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกระตุ้นนิสิตนักศึกษาให้มีการพัฒนาศักยภาพทางสติปัญญา บุคลิกภาพ ความรู้สึกต่างๆ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการรวมทั้งช่วยให้นิสิตนักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ฉะนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามทัศนะของนักศึกษา ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเรียนการสอน 2) อาจารย์ผู้สอน 3) การบริการนักศึกษา และ 4) อาคารสถานที่ ซึ่งมีเนื้อหารายละเอียด ดังนี้ :-

1. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอน และการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้โดยบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบกับการจัดหลักสูตร พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (อัจฉรา สุขารมณ; และ พรณี บุญประกอบ. 2542: 19) ซึ่งสอดคล้องกับสุพร ตั้งสมรพงษ์ (2542: 77) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ รวมทั้งการใช้สื่อต่างๆ ในการสอน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ต้องสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนได้ความรู้ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ ส่งผลให้ประสิทธิภาพสำเร็จในด้านการเรียน และยังพัฒนาทักษะแนวคิด และอุดมการณ์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นในตนเองได้ การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ ดังนั้นสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน จึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์และบรรยากาศในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพและสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้การจัดหลักสูตรและการสอนของอาจารย์ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

อำนาจ นาคทัต (2540: 81-91) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับผู้สอนในสถานศึกษา ซึ่งอาจารย์ต้องมีทัศนคติต่อการทำงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อุทิศเวลาเพื่อการสอน การจัดการเรียนการสอนใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม ในหลักสูตรหลายวิชาที่มีเนื้อหาสาระใหม่ใช้หลักบูรณาการความรู้ต่าง ๆ มาสู่มนต์ที่สำคัญมีการใช้หลักที่ผู้เรียนจะได้รู้จักแสวงหาความรู้อย่างมีหลักเกณฑ์ รวมทั้งการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมอันพึงประสงค์ (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2530: 38) ซึ่งวินัย วีระวัฒนานนท์ (2542: 22) ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันปัญหาสภาพเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และปัญหาคุณภาพประชากร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรจะต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาวะปัจจุบันดังนี้ คือ

1. เนื้อหาในการเรียนการสอนต้องเป็นความรู้เกี่ยวกับตนเอง ชุมชนและภูมิภาค เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น
2. การจัดเนื้อหาการเรียนหรือองค์ความรู้ในหลักสูตรแต่ละสาขาจะต้องบูรณาการมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งสัมพันธ์กับชีวิตมากยิ่งขึ้น
3. การเรียนการสอนต้องมุ่งสร้างคุณธรรมและจริยธรรมโดยสอดแทรกอยู่ในทุกสาขาวิชา ให้มากขึ้น

4. กระบวนการเรียนการสอนจะต้องสร้างให้คนมีปัญญา รู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล ปรับพฤติกรรมการสอน และมีการตรวจสอบติดตามการทำงานของอาจารย์

โรไมน์ (Romine. 1974: 139-143) กล่าวว่า องค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีมีดังนี้คือ 1) บุคลิกภาพของผู้สอน ผู้สอนควรมีความกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน มีความสนใจที่จะสอนและเป็นกันเองกับผู้เรียน 2) การเตรียมการสอน ผู้สอนควรเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่างๆ 3) การเสนอเนื้อหา ครูควรอธิบายชัดเจน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด สามารถใช้วิธีสอนแบบต่างๆ ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย 4) การประเมินผล ผู้สอนควรประเมินผลเป็นขั้นๆ เพื่อเสริมแรงทางการเรียน เช่น แจงให้ผู้เรียนทราบผลการสอบโดยเร็ว และให้กำลังใจผู้เรียนและ 5) การรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ผู้สอนควรรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนและประเมินตนเองเสมอ ส่วนบราวน์ (Brown. 1981: 14) ได้ศึกษาในเรื่องประสิทธิภาพในการสอนของครูคลินิกเกี่ยวกับการรับรู้ของนักศึกษา และอาจารย์ ในมหาวิทยาลัยอีสต์ คาโรไลนา (East Carolina University) พบว่า นักศึกษาได้ลำดับความสำคัญพฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) สร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับนับถือแก่นักศึกษา 2) มีการประเมินที่ยุติธรรม 3) มีความสนใจในการดูแลผู้ปวยอย่างแท้จริง 4) ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่นักศึกษา 5) มีความคาดหวังต่อนักศึกษาตามสภาพที่เป็นจริง ให้ความเห็นของอาจารย์ได้ลำดับความสำคัญของพฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ 2) มีความรู้ดีและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักศึกษาได้ 3) ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา 4) มีการประเมินผลที่ยุติธรรม 5) มีความสามารถที่จะกระตุ้นให้นักศึกษามีความต้องการที่จะเรียนรู้ และบลูม (Bloom. 1976: 167-176) ได้ศึกษาโครงการเรียนเพื่อความรอบรู้ พบว่าตัวแปรที่มีความสำคัญในการส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ 1) ความพร้อมทางด้านผู้เรียน อันได้แก่ ความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์การเรียนรู้และความพร้อมด้านความรู้สึกลต่อการเรียน รวมถึงความสนใจ เจตคติต่อวิชาที่เรียน ตลอดจนบุคลิกลักษณะของผู้เรียน 2) ความพร้อมด้านผู้สอน ได้แก่ การเตรียมสอน วิธีดำเนินการสอน การอธิบายของผู้สอน การประเมินผล การแก้ไขสิ่งบกพร่องและการให้ข้อมูลย้อนกลับ 3) สิ่งแวดล้อมจากการเรียนการสอนซึ่งเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน

สำหรับการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ซึ่งศิริกาญจน์ จันทรเรือง (2543: 16-19) ได้กล่าวถึง ดังนี้

1. ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในทางบวก ผู้เรียนจะรู้สึกยอมรับนับถือและรู้สึกว่าการเรียนมีคุณค่า
2. ผู้สอนต้องแน่ใจว่าได้ให้ความสนใจกับผู้เรียนทุกคน
3. ผู้สอนควรมีการกระตุ้นผู้เรียนโดยใช้ลักษณะท่าทางเพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี มั่นคงและมีความเชื่อมั่น

4. ผู้สอนต้องพยายามรู้จักผู้เรียนทุกคน ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักตัวผู้สอน
5. ผู้สอนต้องเตรียมการเสริมแรงบวกโดยเฉพาะ
6. ผู้สอนต้องจัดระบบชั้นเรียนให้เหมาะสมเสมอโดยคำนึงถึงเวลาเรียนของผู้เรียน
7. ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศทางกายภาพในห้องเรียนให้เหมาะสม

การสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้เป็นสิ่งสำคัญ อาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน อาจารย์จะต้องมีความพร้อมที่จะสอนทั้งในด้านเนื้อหาและเทคนิควิธีการสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องน่าสนใจ กระตุ้นให้สนใจเรียน เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความรู้ความสามารถ แสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีปัญหา พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในชั้นเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา พฤติกรรมการสอนที่แตกต่างกันจะทำให้คุณภาพการสอนแตกต่างกันและทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน นอกจากนี้ องค์ประกอบสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนยังประกอบด้วย หลักสูตร อุปกรณ์และสื่อการสอน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนและพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาได้ จากงานวิจัยของนิพนธ์ วรรณเวช (2538: 30-34) พบว่าองค์ประกอบทางด้านการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และความสำเร็จในการศึกษาของนิสิตนักศึกษานั้นมีอยู่หลายประการสามารถสรุปได้ 5 องค์ประกอบคือ:-

1. ด้านหลักสูตรและเนื้อหา หลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาเป็นเสมือนแนวทางในการพัฒนากำลังคนระดับสูงของประเทศให้มีความสามารถ ตลอดจนทัศนคติอันพึงประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคม ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน ความสำเร็จด้านการศึกษานี้ขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ เพราะหลักสูตรจะกำหนดว่าผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร สำหรับหลักสูตรอุดมศึกษานั้นจะครอบคลุมเนื้อหาวิชา รายวิชาและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาและรายวิชาเหล่านั้น (สุปราณี สนิธิรัตน์. ม.ป.ป.: 7) ด้วยเหตุนี้หลักสูตรที่ดีจึงเป็นหลักสูตรที่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและทัศนคติที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด (Saylor; & William. 1974: 17) ซึ่งสอดคล้องกับ เสริมศรี ไชยศรี; และ คณะ (2543: 57) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนี้

- 1.1 หลักสูตรที่ดี ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมความเป็นคนสมบูรณ์ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะชีวิตและสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งมีความรู้เฉพาะด้าน เพื่อให้บัณฑิตสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในสังคมยุคใหม่ โดยการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรับบทบาทของวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีต่อการพัฒนาสังคม

1.2 หลักสูตรที่ดีต้องมุ่งเตรียมความพร้อมทางด้านสติปัญญา ความสามารถเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รู้คุณค่าของความคิด วิชาการและสรรพสิ่ง โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความลึกซึ้งทางปัญญา และรู้จักใช้ความคิดขั้นสูง

1.3 หลักสูตรที่ดีต้องให้ความสำคัญกับทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคม ข้อมูลข่าวสาร เช่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถใช้ภาษาที่เป็นสากล ความสามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และการทำงาน

1.4 หลักสูตรที่ดีต้องส่งเสริมการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิชาแกนบังคับทั่วไปหรือการศึกษาทั่วไป ควรมีรายวิชาหรือกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในเรื่องนี้ให้กับผู้เรียน

1.5 หลักสูตรที่ดีควรมุ่งพัฒนาความเป็นสากล เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาติในเชิงวิชาการ เนื้อหาและประสบการณ์ รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องทันสมัย รวมถึงการให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถใช้ภาษาสากลในการเรียนการสอน เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ วัฒนธรรม ความคิดระหว่างผู้เรียนต่างวัฒนธรรมอันจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์หรือเครือข่ายการเรียนการสอนระดับที่กว้างขึ้นด้วย เรื่องราวข่าวสารสำคัญทางวิชาการและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมควรได้รับการเอาใจใส่ทันทั่วทั้งที่ ด้านชมพูพันธุ์ ฤกษ์ (2530: 169) ได้กล่าวว่าการจัดหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะเป็นที่ยอมรับของสังคมและตลาดแรงงาน คือเป็นผู้รอบรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์สร้างสรรค์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถออกไปประกอบอาชีพและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ในการสอน ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานการศึกษาสูงเพียงใดหรือไม่นั้นก็คือคณาจารย์ ถ้ามีคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมเพียงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพแล้ว ก็เป็นที่เชื่อได้ว่ามาตรฐานการศึกษาจะดีตามไปด้วยเพราะมีความเชื่อและยอมรับกันว่าไม่มีสถาบันใดที่จะบริการการศึกษาให้มีคุณภาพสูงเกินกว่าคุณภาพของอาจารย์ได้ นิสิตที่ประสงค์จะศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาใด ก็มักจะให้ความนิยมกับสถาบันที่มีชื่อเสียง และพบว่าส่วนหนึ่งที่ทำให้สถาบันมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับนั้นเกี่ยวพันกับคุณภาพของอาจารย์ เพราะคุณภาพของครูอาจารย์เป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพของสถาบันการศึกษาตลอดจนคุณภาพผู้เรียนในสถาบันนั้นๆ ด้วย เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในการเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

3. ด้านบุคลิกภาพของอาจารย์ ลักษณะบุคลิกภาพของอาจารย์มีอิทธิพลต่อการสอน รวมทั้งบุคลิกภาพและความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน เพราะการแสดงออกของอาจารย์นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเอาอย่างแล้วยังทำให้การสอนดำเนินไปได้ดีด้วย เนื่องจากการแสดงออกหรือบุคลิกภาพของอาจารย์ที่ดี เช่น อาจารย์มีกิริยาท่าทางดี อารมณ์ดี และมีความเห็นอกเห็นใจผู้เรียนดีแล้วจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในตัวอาจารย์และในวิชาที่อาจารย์สอน ซึ่งใน

เรื่องนี้ กาญจนา โสภโณตร (นิพนธ์ วรรณเวช. 2538: 32; อ้างอิงจาก กาญจนา โสภโณตร. 2517: 343) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าครูทั้งหลายควรพัฒนาบุคลิกภาพทั้ง 3 ด้าน คือ:-

3.1 ด้านบุคลิกภาพทางกาย ได้แก่ ลักษณะท่าทาง การแต่งกายสุภาพ แววตาที่แสดงออกถึงความพอใจ น้ำเสียงและการพูดที่มั่นใจ หนักแน่นและชัดเจนชัดคำและดังพอประมาณ

3.2 ด้านบุคลิกภาพทางจิต ได้แก่ มีความยุติธรรม เชื่อมมั่นในตนเอง มีความเอาใจใส่ต่อสิ่งรอบตัว จะทำให้ศิษย์รักเคารพ และรักการเรียนดีขึ้น

3.3 ด้านอุปกรณ์การสอนหรืออุปกรณ์การศึกษา หมายถึงสื่อทุกชนิดที่นำมาประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แบบเรียน วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นต้น ดังนั้น อุปกรณ์การสอนจึงจัดเป็นสื่อการเรียนการสอนหรือเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะและทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง กิดานันท์ มะลิทอง (2540: 89) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ดังนี้ 1) สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน และจุดมุ่งหมายที่จะสอน 2) เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดีเป็นลำดับ 3) เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ 4) สื่อนั้นสะดวกในการใช้ มีวิธีไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป 5) ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริงและ 6) มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากในกระบวนการศึกษาและมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา เพราะความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์กับนิสิตก็มีส่วนที่จะทำให้ผลการเรียนของนิสิตดีขึ้นและยังความสัมพันธ์ดังกล่าวมีมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งจะทำให้นิสิตสามารถที่จะพัฒนาความสามารถในการเรียนให้สูงตามขึ้นไปด้วย เพราะลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาที่เรียนและทัศนคติที่ดีต่ออาจารย์ผู้สอน ถ้าหากนิสิตมีศรัทธาในตัวอาจารย์จะช่วยให้นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ซึ่งจะส่งผลทำให้นิสิตมีผลการเรียนดีขึ้น

5. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน เพราะเป็นวิธีการพิจารณาตัดสินประสิทธิภาพ และคุณค่าของการนำหลักสูตรไปใช้ ช่วยให้ทราบถึงความเจริญงอกงามและความสามารถของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ช่วยให้ผู้สอนรู้จักผู้เรียนดีขึ้น รวมถึงทำให้ทราบเกี่ยวกับการสอนของครูและข้อบกพร่องต่างๆ ในการเรียนการสอน ตลอดจนบริการต่างๆ ที่ทางสถาบันจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น การวัดและประเมินผลการศึกษา เพราะเป็นการวัดผลและประเมินเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ทักษะ ตลอดจนทักษะของนักศึกษา อันจะนำไปปรับปรุงวิธีการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน การแนะแนวและการประเมินได้ ดังที่ฮิลการ์ด; และ สเปนดิง (Hilgard; & Spalding. 1963: 359) ได้กล่าวถึงหน้าที่การประเมินผลการศึกษาไว้ 5 ประการ ดังนี้

- 5.1 ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่า ตนเองมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในพฤติกรรมอย่างไร
- 5.2 ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจเมื่อเขาทำในสิ่งที่ควรกระทำ
- 5.3 เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจของผู้เรียนว่าตนมีความพร้อมหรือต้องการความช่วยเหลือแก้ไขในวิชาใด
- 5.4 ช่วยให้ผู้สอนตัดสินใจว่า การสอนของผู้สอนเหมาะสมดีหรือไม่
- 5.5 เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจต่างๆ

การวัดผลและประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอน เมื่อมีการเรียนการสอนไม่ว่าในระดับใดก็ตามจะต้องมีการวัดผลเพื่อทำหน้าที่ติดตามผลการปฏิบัติว่าได้ผลตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร ดังนั้น หลักสูตร การสอน การวัดผล จะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันโดยตลอด นอกจากนั้นการวัดผลการศึกษาจะช่วยชี้ให้เห็นข้อบกพร่องหรือปัญหาต่างๆ ในการเรียนการสอน ก่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลสมบูรณ์เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนจะได้รับประโยชน์อย่างมากในการวัดผลการศึกษา ซึ่งการประเมินผลการศึกษาจะทำให้เห็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างมิติของกระบวนการเรียนและผลของหลักสูตรการสอน และการให้คะแนนนั้นเป็นการประเมินที่จะช่วยให้หาวิธีการหรือแนวทางการสอนได้อย่างเหมาะสม (อรุณี โคตรสมบัติ. 2542: 27; อ้างอิงจาก Bergquist. 1981)

จากการศึกษางานวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร (2547: บทคัดย่อ, 112-113) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในอนาคต พบว่า มหาวิทยาลัยมีจุดเด่น คือ เป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ที่มีหลักสูตรเน้นด้านพระพุทธศาสนา และมหาวิทยาลัยมีอาจารย์พิเศษที่มีความรู้ประสบการณ์และเชี่ยวชาญ มีความสามารถทางวิชาการสูงและมีความรู้พื้นฐานด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นดีมาก ส่วนจุดด้อย คือ อาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยมีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกเพียง 13 คน ด้านหลักสูตรไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบและยังไม่เป็นสากล อีกทั้งระบบการบริหารยังไม่มีประสิทธิภาพ ในการเปิดหลักสูตรใหม่มหาวิทยาลัยจะต้องมีแผนการปรับปรุงหลักสูตรเดิมและพัฒนาหลักสูตรใหม่ตามศักยภาพและปณิธานของมหาวิทยาลัยที่จะเน้นทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ มหาวิทยาลัยควรเร่งดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาโดยเน้นการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและพระไตรปิฎกให้มากขึ้น ส่วนนายตยา วงศ์หลักภัย (2536: 10) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยพินิจโลกต่อการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา พบว่า วิธีการสอนของอาจารย์มีการลำดับเนื้อหาเป็นขั้นตอน อธิบายได้ชัดเจน เข้าใจง่าย มีความพยายามให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน อาจารย์ให้ความสนใจและเป็นกันเองกับผู้เรียนสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองในห้องเรียน สนใจคำถามของผู้เรียน มีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนมีความตั้งใจสอน ตรงต่อเวลา น้ำเสียง และท่าทางเหมาะสม และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ดังที่พรเทพ ไทยรักษ์ (2539: 184) ได้ศึกษาทัศนะของนักศึกษามหาบัณฑิตต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใน 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ด้านอาจารย์ และด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษามีความเห็นว่าการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนในการจัดการเรียนการสอนอาจารย์มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ เสนอเค้าโครง เนื้อหารายวิชา กำหนดการสอน งานที่ทำ และเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ทราบอย่างชัดเจน และกระตุ้นให้นักศึกษาได้ทำการศึกษาให้นักศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ส่วนนักศึกษาได้รู้จักคิด วิเคราะห์ วิจารณ์อภิปราย และแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างนักศึกษา สำหรับกึ่งแก้ว เอี่ยมแฉล้ม (2542: 72) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ ตามทัศนะของนักศึกษา ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าครูผู้สอนควรนำเอาเทคนิคการสอน จัดวิทยาการเรียนการสอน และจัดหากิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชามาประกอบการสอน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ และควรสนับสนุนให้อาจารย์เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนใหม่ๆ มากขึ้น สำหรับสื่อการสอนนั้น ผู้สอนควรนำเอาเทคโนโลยี และสื่อการสอนทันสมัยมาใช้ประกอบการสอน มีสภาพพร้อมใช้งานและเพียงพอกับจำนวนนักศึกษาเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้มากขึ้น สำหรับวิญทองพวง (2542: 107-114) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษากรุงเทพฯ ตามทัศนะของอาจารย์และนักศึกษาใน 6 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการนักศึกษา ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการเรียนการสอน นักศึกษาเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และนักศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมให้การให้ข้อมูล ในการทำแผนการเรียนการสอน เพื่อสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีโอกาสร่วมประเมินการสอนของอาจารย์ และสุทัศน์ย์ สุขประเสริฐ (บทคัดย่อ: 2544) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ด้านกระบวนการเรียนการสอนนิสิตมีความเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจารย์ นิสิต และบัณฑิตแพทย์มีข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้นิสิตรู้จักคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาเป็น สนับสนุนให้นิสิตได้ค้นคว้าด้วยตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ด้านการเรียนการสอนอาจสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนมีความสำคัญในการกระตุ้นนิสิตนักศึกษาให้มีการพัฒนาศักยภาพทางสติปัญญา บุคลิกภาพ ความรู้สึกต่างๆ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการรวมทั้งช่วยให้นิสิตนักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้น อาจารย์ผู้สอนต้องมีความสามารถในการเลือกใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา มีการใช้สื่อและอุปกรณ์การ

สอนที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาสนใจ มีการฝึกปฏิบัติจริง มีการค้นคว้าเพิ่มเติม รู้และเข้าใจธรรมชาติของนักศึกษาตลอดจนมีการวัดผลประเมินผลที่ถูกต้องและยุติธรรม องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันในอันที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่ดีแก่นักศึกษา

2. สภาพแวดล้อมด้านอาจารย์ผู้สอน

อดุลย์ วิริยเวชกุล (2541: 53) ได้กล่าวว่า คุณภาพของอาจารย์นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพตรงตามเป้าหมายวัตถุประสงค์คุณภาพหมายถึงคุณวุฒิ ประสพการณ์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความมีวัฒนธรรมและอารยธรรมรวมทั้งการอุทิศตนต่อการฝึกสอนที่กำหนดไว้ด้วย เพราะว่าคุณภาพของอาจารย์ผู้สอนมีผลต่อการเรียนการสอนและการสอนอย่างตั้งใจจริง (Active Teaching) ผู้สอนที่สอนอย่างตั้งใจจริง จะมีความเข้าใจความคิดรวบยอดของสิ่งที่สอน สามารถอธิบายความหมายได้อย่างถูกต้องชัดเจน จัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เตรียมเรื่องที่จะสอนมาก่อน เอาใจใส่และสนใจการเรียนรู้ของผู้เรียนมาก หากผู้เรียนไม่เข้าใจสามารถจะสอนใหม่จนผู้เรียนเข้าใจ พฤติกรรมการสอนของผู้สอนมีผลต่อการเรียนของผู้เรียนสูงมาก และสามารถฝึกอบรมให้ผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่มีคุณภาพสูงได้ กู๊ด (Good. 1983: 127-144) ซึ่งในเรื่องนี้ สมสุข ชีระพิจิตร (ม.ป.ป.: 2-4) ได้กล่าวไว้ว่าการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น ผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพการสอนบทบาทของผู้สอนระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ และประสบการณ์ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี รวมทั้งต้องเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักคิดอ่าน ยอมรับในตนเอง ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในสาขาที่สอน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน สำหรับสุทธนู ศรีไสย์ ได้อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับการสอน (Instruction) เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ซึ่งการเรียนรู้สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย แม้ว่าการเรียนรู้ของบุคคลนั้นอาจจะเกิดขึ้นโดยมีการสอนหรือไม่มีการสอนก็ได้ ดังนั้น การสอน (Instruction) จึงหมายถึงเหตุการณ์ทั้งหมดที่อาจจะจะมีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งอาจรวมถึงหนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ของจริง โปรแกรมโทรทัศน์ ฯลฯ สำหรับบทบาทของอาจารย์ผู้สอนในที่นี้จะเห็นได้ชัดถึงผู้จัดเหตุการณ์หรือประสบการณ์หรืออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนเท่านั้น ในทำนองเดียวกันผู้เรียนก็อาจจะเป็นผู้จัดเหตุการณ์การสอนได้ด้วยตนเองเช่นกัน (สุทธนู ศรีไสย์. 2539: 78-79) ส่วน รูปแบบการสอนที่ได้มีการนำมาใช้ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาที่เหมาะสมมีหลายรูปแบบรูปแบบหนึ่งที่ทราบกันอย่างกว้างขวางคือรูปแบบของ ดิคค์และคาเรย์ (Dick; & Carey. 1990: Unpaged) ได้แก่ ระบบของการสอน 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. เป้าหมายของการสอน (Instructional Goals)
2. การวิเคราะห์การสอน (Instructional Analysis)
3. การจัดพฤติกรรมและลักษณะของผู้เรียน (Entry Behaviors and Learner Characteristics)
4. วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติ (Performance Objectives)

5. ข้อสอบแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-Referenced Test Items)

6. กลยุทธ์การสอน (Instructional Strategy)

7. สื่อวัสดุอุปกรณ์การสอน (Instructional Materials)

8. การประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation)

9. การประเมินผลรวม (Summative Evaluation)

สอดคล้องกับแนวความคิดของอดุลย์ วิริยเวชกุล (2542: 30-31) ที่ว่านักวิชาการศึกษามีหน้าที่ที่จะต้องคิดและแสวงหาระบบการสอนหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่นักศึกษา ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นต้นว่า ระดับความรู้ความสามารถของนักศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการศึกษาในที่นี้จะต้องรวมถึงคณาจารย์ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตรและมีหน้าที่ในการเรียนการสอนโดยตรงด้วย ทั้งนี้ คงต้องยอมรับในเบื้องต้นเสียก่อนว่า แนวโน้มเรื่องวิธีที่อาจารย์ปฏิบัติในการเรียนการสอนนั้นได้เปลี่ยนไปจากวิธีการเรียนการสอนที่กระทำมาเป็น “แบบฉบับ” และเป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่รับผิดชอบในการเรียนการสอนทุกระดับที่ต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้มีความทันสมัยและทันเหตุการณ์อยู่เสมอ เพราะมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถานที่ที่นักศึกษาเข้ามาแสวงหาความรู้เพื่อที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นบัณฑิต คือ เป็นผู้ทรงปัญญา คณาจารย์และบุคลากรในมหาวิทยาลัยน่าจะเป็นกลุ่มบุคคลที่ควรจะสามารถปรับเปลี่ยนได้เร็วกว่าบุคลากรในหน่วยงานอื่นๆ อีกทั้งยังจะเป็น “แบบอย่าง” ที่ดีและเหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ที่มีการเรียนรู้และมีผู้มาแสวงหาความรู้เพื่อที่จะได้สำเร็จการศึกษาต่อไป อย่างผู้ทรงปัญญาและมีทักษะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต นอกจากนั้น สุพร ตั้งสมวรพงษ์ (2542: 78-79) ได้ให้ความเห็นว่าอาจารย์ควรมีความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการของนิสิต ใจกว้าง ไม่แบ่งแยกระหว่างวิชาการและกิจกรรม เปิดโอกาสให้นิสิตได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายตามความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม นอกจากนี้ ควรจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมความสำเร็จทางวิชาการ เช่น อาจสนับสนุนส่งเสริมนิสิตที่เรียนดีโดยการให้จัดการสอนซ่อมเสริมหรือจัดโปรแกรมพิเศษและอาจารย์ ต้องมีความรู้ทันสมัย รู้ลึก ถูกต้อง ขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมให้อาจารย์เอง มีการเตรียมการสอนดี กำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างชัดเจน สนับสนุนให้นิสิตคิดเอง รวมทั้งเนื้อหาวิชาที่บรรยายควรเป็นความรู้ที่ทันสมัยและใกล้ตัวผู้เรียน ซึ่งสามารถเป็นพื้นฐานที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับวิชัย วงษ์ใหญ่และคนอื่นๆ (2540: 25) ให้ความเห็นว่าผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเป็นผู้มีความรู้ที่จะสอนเป็นอย่างดี มีทัศนคติที่ดีต่อการสอนมีความเห็นอกเห็นใจผู้เรียน มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งมีความจริงใจระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับผู้เรียน

ในรายงานการประชุมระดับชาติเรื่อง “บัณฑิตไทยในอุดมคติ” ได้กล่าวว่าครูอาจารย์ในยุคโลกาภิวัตน์ควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ (ทววงมหาวิทยาลัย. 2542: 119)

1. มีความรู้ในวิชาพื้นฐานสามารถประสานสัมพันธ์ให้ศิษย์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. รู้ในทิศทางของประเทศและทันเหตุการณ์ของโลก
3. สอนศิษย์ให้คิดวิเคราะห์และทำงานเป็น
4. เป็นผู้ส่งเสริมเชื่อมระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความเป็นเอกลักษณ์ไทย
5. เป็นผู้ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย
6. ต้องประพฤติและปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับอาชีพครู
7. ต้องปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

อุทุมพร ทองอุไทย กล่าวว่า ลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยในอุดมคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จัดอันดับคุณสมบัติจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดเรียงตามลำดับพบว่า ลักษณะของอาจารย์ที่นิสิตชอบคือ มีการเตรียมการสอนดี มีความปรารถนาดีต่อศิษย์ทั้งในและนอกห้องเรียน มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ทันสมัยกว้างขวางและถูกต้อง มีการใช้ตัวอย่างข้อเปรียบเทียบและความจริงใจในการอธิบายได้อย่างเหมาะสม มีการบรรยายเรื่องที่เกี่ยวข้อแม้จะอยู่นอกเนื้อหาที่สามารถกระทำได้ถูกต้อง (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545: 32; อ้างอิงจาก อุทุมพร ทองอุไทย. 2522: 71) สำหรับท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต. 2539: 32-33) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีวิญญูญาณของอาจารย์ไม่ใช่แต่สอนหนังสือเท่านั้นแต่ยังจะต้องสอนจริยธรรมให้ศิษย์เป็นคนดีโดยอาจารย์สอนควรมีคุณธรรม 3 ประการ กล่าวคือ 1) มีปัญญารู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีแล้วทำให้ถูกต้อง ถึงดีและพอดี 2) บริสุทธิ์ คือความบริสุทธิ์ใจในวิชาชีพ มุ่งสอนลูกศิษย์เพื่อประโยชน์ของผู้เรียนเป็นที่ตั้ง 3) มีความกรุณา คือการเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือศิษย์ อาจต้องลงโทษบ้างแต่ก็ต้องทำด้วยความรักและหวังดีและพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2544: 27) ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะของอาจารย์ที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาต้องมีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร 7 ข้อ คือ

1. ปิโย เป็นผู้น่ารัก เป็นที่รักของศิษย์และคนทั่วไป คือเข้าใจคนอื่น โดยมีธรรมด้านต่าง ๆ คือ

- 1.1 ทาน คือการให้ (ความรู้ ความคิด คำแนะนำสั่งสอน สิ่งของ ความรัก ความเมตตา)
- 1.2 ปิยวาจา คือการใช้ถ้อยคำเหมาะสม (พูดไพเราะ พูดให้กำลังใจ พูดสิ่งที่สร้างสรรค์ ไม่พูดจาส่อเสียดดูถูก ช่มชู้ เยาะเย้ย เหยียดหยาม)
- 1.3 อัตถจริยา การทำประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ (ทำดีต่อทุกคนและมีความยุติธรรม)
- 1.4 สมานัตตา ทำตัวสม่ำเสมอ (เสมอต้นเสมอปลาย คงเส้นคงวา)

2. ครู น่าเคารพ มีใจคอหนักแน่น คือ ทำตนหรือประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีน่าเลื่อมใสศรัทธา และไว้วางใจ

3. กาวนียะ นายกองย่องสรรเสริญ หมั่นฝึกอบรมตนให้ก้าวหน้าทางวิชาการ คือ การที่มีความรู้จริงทางภูมิปัญญา หมั่นพากเพียรศึกษาหาความรู้เสมอ ทำให้เป็นที่ยกย่อง

4. วตตะตา เป็นผู้สอน ขยันอบรมสั่งสอนศิษย์และฉลาดในการสอน คือ การรู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักอธิบาย ชี้แจงให้เข้าใจ เป็นที่ปรึกษาที่ดีได้

5. วณกขโม สามารถในการสอน อดทนต่อถ้อยคำล่วงเกิน คือ รับฟังคำพูดจากคนทั่วๆ ไป อดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์

6. คมภิรมจ กถ กตตะตา สอนข้อความที่ลึกซึ้งได้ คือ อธิบายสิ่งที่ยากให้เข้าใจได้ง่าย

7. โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักชวนในทางที่ไม่สมควร คือ ไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย

โรมีเน่ (Romine. 1974: 139-143) ได้อธิบายว่าบรรยากาศเกี่ยวกับการสอนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้นั้นมีดังนี้ คือ ด้านบุคลิกภาพของผู้สอนเป็นผู้มีความกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน สนใจวิชาที่สอนมีความจริงใจและเป็นกันเองกับผู้เรียน ด้านการเตรียมการสอน เตรียมการสอนมาดี ชี้แจงวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียนให้แก่ผู้เรียนทราบทุกครั้ง รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่างๆ ด้านผลการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้รับ ผู้เรียนได้รับผลประโยชน์สมความตั้งใจ ด้านเนื้อหาวิชา มีการอธิบายชัดเจน กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดในการแก้ปัญหา มีเทคนิคการสอนหลายๆ แบบที่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้แจ่มแจ้งและรวดเร็ว ด้านการประเมินผลการนำข้อมูลย้อนกลับ มีการเสริมแรงทางการเรียน มีการทำรายงานหรือทดสอบ เมื่อตรวจเสร็จแล้วรีบแจ้งผลการเรียนให้แก่ผู้เรียนทราบทันที ผู้สอนมีการยอมรับความคิดเห็น ตลอดจนผลงานของผู้เรียนอย่างมีเหตุผล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านอาจารย์ผู้สอน อาจสรุปได้ว่าอาจารย์ผู้สอนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการศึกษา เนื่องจากให้การส่งเสริมสนับสนุน ชี้แนะแนวทาง กระตุ้น ให้กำลังใจและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพได้อย่างเต็มที่

3. สภาพแวดล้อมด้านการบริการนักศึกษา

สภาพแวดล้อมด้านการบริการนิสิตนักศึกษาเป็นงานที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาประสบการณนอกเหนือการจัดการเรียนการสอน การจัดดำเนินการที่เอื้ออำนวยส่งผลต่อการเรียนการสอนนิสิตได้แก่ การจัดบริการวิชาการ การจัดบริการด้านสุขภาพ บริการให้คำปรึกษา แนะนำ บริการทุน บริการห้องสมุด บริการห้องแล็บคอมพิวเตอร์ บริการห้องปฏิบัติการ โดยคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของนิสิต มิใช่เพียงแต่ให้นิสิตเกิดความพึงพอใจเท่านั้น ยังคงต้องมุ่งที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้นิสิตเกิดการเรียนรู้อย่างมากที่สุด (สายพิน ธรรมบำรุง. 2527: 23-24) การให้บริการนักศึกษาเป็นงานสำคัญที่สถาบันการศึกษาจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักศึกษาเพื่อให้ได้รับความปลอดภัยและความสุขสบาย เช่น บริการแนะแนวศึกษาและอาชีพ บริการห้องสมุด บริการห้องพยาบาล บริการประชาสัมพันธ์ และบริการร้านค้าสหกรณ์ เป็นต้น

ดังที่สำเนา ขจรศิลป์ (2538: 7) กล่าวว่า การจัดการบริการนิตินิตจะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้านของนิตินิต เพื่อสร้างประสบการณ์ในการพัฒนาตนเอง โดยการจัดการบริการที่สำคัญ เช่น บริการอาหาร บริการแนะแนว บริการสุขภาพอนามัย และบริการจัดหางาน ทั้งนี้เพื่อช่วยลดหรือขจัดปัญหาต่างๆ ให้แก่นิตินิตเพื่อช่วยให้นิตินิตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา กล่าวไว้ว่าการบริการนิตินิตนักศึกษาเป็นส่วนที่ประสานระหว่างชีวิตนอกห้องเรียนและในห้องเรียนช่วยส่งเสริมให้นิตินิตนักศึกษาได้พัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ ทำให้เห็นชีวิตในแนวทางกว้าง สร้างทัศนคติที่ดี และอาจมีผลกระทบต่อผลการเรียนของนิตินิตนักศึกษาด้วย ซึ่งหลักการบริการนิตินิตนักศึกษา มีดังนี้ (กิตติพร พินิจการ. 2548: 23-24; อ้างอิงจาก วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2525: 41-42)

1. หลักการพัฒนาการศึกษา ควรดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักศึกษาได้พัฒนาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การรักษาความสะอาด การมีความรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเองและมีความคิดในทางสร้างสรรค์สังคม
2. หลักความสะอาดกาย ควรคำนึงถึงความสะอาดของนิตินิตศึกษามากกว่าความสะอาดของตนเอง เช่น เรื่องการให้บริการอาหาร และเครื่องแต่งนิตินิตนักศึกษา อาจเป็นงานที่ยุ้งยากสำหรับผู้บริหาร เพราะเป็นงานไม่มีเกียรติ แต่เป็นงานที่สนับสนุนความงามทางสมองและร่างกายของนิตินิตนักศึกษา ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาจึงควรคำนึงถึงเป็นพิเศษในการที่จะจัดการนี้ให้นักศึกษา สิ่งแวดล้อมที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตของนักศึกษาควรจัดให้เป็นงานที่สำคัญลำดับแรกๆ
3. หลักการประหยัด การบริการบางสิ่งบางอย่างที่เป็นสิ่งไม่จำเป็นหรือเป็นการฟุ่มเฟือยก็ควรจะงด ไม่จำเป็นต้องจัดหาไว้
4. หลักการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ บริการสวัสดิการที่จัดให้ควรเป็นสิ่งเอื้อต่อการเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ของนิตินิตนักศึกษา ทำให้จิตใจสบาย อยากเรียนมากขึ้น หรือมีกำลังใจที่จะเรียนยิ่งขึ้น
5. หลักการให้ก่อนขอ ผู้บริหารควรจะต้องสัมผัสสภาพต่างๆ ด้วยตนเอง และใช้วิจารณ์ญาณ ถ้าเห็นว่ามีจำเป็นในข้อใดก็ควรดำเนินการให้โดยมิต้องคอยให้มีการร้องขอ
6. หลักความสามัคคี งานบริการและสวัสดิการที่จัดขึ้นควรยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์หรือสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทุกคนทุกกลุ่ม

การบริการนิตินิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญและครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้ (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545: 36; อ้างอิงจาก เยาวลักษณ์ คัดโนภาส. 2523: 179)

1. ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่พักอาศัย สถานพยาบาล ไปรษณีย์ โทรเลข อนามัย ร้านขายหนังสือ อุปกรณ์การเรียน พาหนะในการเดินทาง
2. ปัจจัยที่แก้ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน เช่น คู่มือนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา หน่วยบริการแนะแนว การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในรูปแบบต่างๆ

3. ปัจจัยที่สนับสนุนการประกอบอาชีพในอนาคต เช่น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับตลาด แรงงาน อาชีพต่างๆ การอบรมให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสมัครงาน และการจัดหางานให้นักศึกษาที่จะจบการศึกษา

4. ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ ทั้งสติปัญญา หรือความรู้ทางวิชาการ มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม คือ การสนับสนุนการทำกิจกรรมประเภทต่างๆ

การจัดบริการแนะแนว เป็นงานที่จำเป็นใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมากที่สุดโดยมีประสบการณ์และมีความรู้สูงในด้านนี้ และยังจำเป็นต้องมีการจัดสภาพทางกายภาพที่สนับสนุนให้เกิดการปรึกษาหารือหลักการ เช่น มีห้องให้การปรึกษาอย่างเหมาะสม เก็บเสียงได้มิดชิด การให้บริการแนะแนวควรจัดให้ครอบคลุมใน 3 ด้าน ดังนี้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2530: 128)

1. การแนะแนวการบริการ เพื่อให้ศึกษารู้จักโลกกว้างทางการศึกษาและเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การแนะแนวอาชีพ เพื่อให้ศึกษารู้จักโลกกว้างทางอาชีพและตัดสินใจเลือกอาชีพตรงกับอัตภาพและความต้องการของตลาดแรงงาน

3. การแนะแนวส่วนตัวและสังคมหรือการแนะแนวบุคลิกภาพเพื่อให้ศึกษารู้จักพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้มีความสามารถปรับตนเข้ากับสังคมและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้

เป้าหมายที่สำคัญของการแนะแนวก็คือ มุ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม โดยการเสริมสร้างหรือพัฒนาให้นักศึกษามีคุณลักษณะประจำตัว 3 ประการ คือ 1) ความเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม 2) ความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษามีความเป็นอิสระและสามารถพึ่งตนเองได้และ 3) ความสามารถในการปรับตัว ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และลดภาวะความทุกข์ ความคับข้องใจทั้งหมดได้ ซึ่งลักษณะหรือวิธีการแนะแนวอาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2530: 130) 1) การแนะแนวเป็นรายบุคคล หมายถึง กระบวนการหรือกลวิธีต่างๆ ที่ผู้แนะแนวหรือผู้ให้คำปรึกษานำมาใช้เพื่อช่วยนักศึกษาแต่ละคนให้สามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจโลก สามารถตัดสินใจเลือกแนวปฏิบัติสามารถปรับตัวหรือแก้ปัญหาและพฤติกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง 2) การแนะแนวเป็นหมู่ หมายถึง กระบวนการหรือกลวิธีต่างๆ ที่ผู้แนะแนวหรือผู้ให้คำปรึกษานำมาใช้เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาหลายคนที่มีปัญหาหรือมีความต้องการร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อช่วยให้แต่ละคนในกลุ่มเดียวกันได้ผ่อนคลายความกังวลใจที่ตนมีอยู่ เมื่อได้รับฟังหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้นักศึกษาในกลุ่มได้มีโอกาสร่วมกันคิดแก้ปัญหาหรือค้นหาสาเหตุและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหานั้น

การจัดบริการทุนการศึกษา วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่ยากจนให้สามารถศึกษาเล่าเรียนต่อไปได้ ซึ่งทุนการศึกษามีหลายประเภท โดยแต่ละประเภทก็มีวัตถุประสงค์โดยเฉพาะทุนการศึกษาที่สำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาควรจัดสรรไว้เพื่อเป็นสวัสดิการของนักศึกษา ได้แก่

ทุนขาดแคลนทุนทรัพย์ ทุนทำงาน ทุนฉุกเฉิน และ ทุนยืมบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้าน ทุนการศึกษาควรเป็นนักแนะแนวเพื่อให้สามารถให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาด้านการเงิน การจัดสรรทุนการศึกษาให้นักศึกษานั้นควรกระทำโดยคณะกรรมการพิจารณา ทุนการศึกษา โดยมีข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจัดสรรทุนให้แก่นักศึกษาที่มีความ ยากจนเพื่อช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาส ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษา นอกจากนั้นการติดตาม ประเมินผลผู้ที่ได้รับทุนการศึกษาก็มีความสำคัญมาก ซึ่งหน่วยทุนการศึกษาต้องดำเนินการเพื่อให้ การช่วยเหลือนักศึกษาในด้านการเงินหรือการให้ทุนการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ สถาบันอุดมศึกษาและเจตนารมณ์ของผู้บริจาคทุนการศึกษา (สำเนาวิ ขจรศิลป์. 2537: 156-157)

การบริการห้องสมุด วิจิตร วรุตบางกูร ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุดว่าเป็นแหล่ง บริการวิชาการที่อาจารย์และนักศึกษาจะสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองและ ห้องสมุดที่ดีควรมีหนังสือมากชนิดเหมาะกับวัยและความสนใจของนักศึกษาสภาพห้องควร สะอาด ปลอดภัย สะดวกสบายที่จะเข้ามาศึกษาค้นคว้าหรือนั่งทำงาน ห้องสมุดควรเปิดบริการทุก วัน และควรเปิดก่อนเวลาเรียนสัก 2-3 ชั่วโมง (สุนทร เอี่ยมเกษมสิน. 2547: 22; อ้างอิงจาก วิจิตร วรุตบางกูร. 2525: 41) ห้องสมุดเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรพยายามจัดและส่งเสริมการใช้ห้องสมุดให้มาก โดยใช้วิธีการต่อไปนี้

1. จัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการใช้ห้องสมุดให้เพียงพอ
2. จัดหาหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในห้องสมุด ตลอดจนเงินงบประมาณมา สนับสนุนให้เต็มที่
3. ฝึกฝนนักศึกษาให้รู้จักการใช้บริการห้องสมุด
4. สนับสนุนให้อาจารย์ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ
5. ส่งเสริมให้นักศึกษาเข้ามาศึกษาและค้นคว้าในห้องสมุด
6. ปรับปรุงองค์ประกอบของห้องสมุดให้ดี และพยายามจัดบริการอย่างเต็มที่ให้แก่ อาจารย์และนักศึกษา
7. หาทางให้อาจารย์และนักศึกษาเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดและบริการห้องสมุด เพื่อทุกคนจะได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ จะได้ช่วยกันดำเนินงานให้ดีขึ้น

นอกจากนี้สถานศึกษาควรสามารถจัดบริการเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายหนังสือ เครื่องเขียน แบบเรียนอุปกรณ์ การเรียนการสอนอื่น ๆ ตลอดจนเครื่องแบบที่นักศึกษาจะต้องใช้ จะทำให้นักศึกษาได้รับทั้งความสะดวกและประหยัด นอกจากนั้นสถานศึกษายังมีผลพลอยได้จากการ จัดบริการนี้เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นที่นักศึกษาจะต้องใช้ตลอดทั้งปี การที่สถานศึกษาสามารถ จัดบริการได้ตลอดก็จะเกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย สิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดบริการทางด้านนี้คือ สถานศึกษาไม่ควรหวังผลกำไรจากนักศึกษามากนักสินค้าที่จำหน่ายให้กับนักศึกษาไม่ควรมียาราคา สูงกว่าท้องตลาด

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร (2547: 111) ศึกษาแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในอนาคต พบว่า ผู้รับบริการการศึกษาในระดับปริญญาตรี-โท มีความพึงพอใจต่อการบริหารและการบริการทางวิชาการที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นในระดับปานกลาง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยควรจะต้องเร่งมาตรการพัฒนากิจการ การบริหาร การจัดการศึกษา การให้บริการวิชาการและแหล่งค้นคว้า ตลอดจนบรรยากาศสภาพแวดล้อมเชิงวิชาการที่ทันสมัยในมหาวิทยาลัยให้เหมาะสมมากขึ้น ส่วนแง่ย่อย พัวพัฒนกุล (2537: บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์การจัดบริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดบริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยนั้น สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาตัวเอง เพื่อเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพรวมทั้งเพื่อให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยจัดให้มีหน่วยปฏิบัติงานอยู่ในการบังคับบัญชาของรองอธิการฝ่ายกิจการนิสิตนักศึกษา และได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดบริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพในสถาบันอุดมศึกษา ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยเสนอว่าในระดับสถาบันควรพัฒนาในประเด็นดังนี้ คือ การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้ชัดเจน การพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานการสนับสนุนด้านงบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน การปรับปรุงรูปแบบและเทคนิคการให้บริการ สำหรับพลศิลาปี เกสร (2536: 82- 83) ได้ศึกษาเรื่องการจัดบริการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตในกรุงเทพมหานคร ตามทัศนนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา พบว่า การจัดบริการนักศึกษายังมีความเหมาะสมน้อยในเรื่องบริการเงินยืมเพื่อการศึกษาในกรณีเดือนร้อน ในด้านการบริการให้ทุน นักศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีทุนอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือนักศึกษา และทุนที่ได้รับบริจาคเป็นครั้งคราว มีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของนักศึกษาที่มาขอรับทุนรวมทั้งยังไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนเพิ่มเติมได้มากเพียงพอ นอกจากนี้เพ็ญแข ประจันปัจจันิกและสุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2540: 75-82) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในด้านการบริการของมหาวิทยาลัย พบว่านิสิตมีความต้องการดังนี้ 1) นิสิตต้องการบริการจากกองบริการในระดับสูงสุด คือ การจัดความสะดวกในการลงทะเบียน, ความรวดเร็วในการลงทะเบียน และการกำหนดการลงทะเบียนที่แน่นอนและปฏิบัติจริง 2) นิสิตต้องการบริการจากสำนักคอมพิวเตอร์ในระดับสูงสุด คือการประสานกับหน่วยงานอื่นให้มีการแจ้งผลการเรียนให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว 3) นิสิตมีความต้องการบริการจากหอสมุดกลางในระดับสูงสุด คือต้องการสื่อ และสิ่งพิมพ์ที่ทันสมัย การจัดหาคอมพิวเตอร์สำหรับการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองไว้ในห้องสมุดรวมทั้งปรับระบบห้องสมุดให้ทันสมัย 4) ด้านบริการจากกองกิจการนิสิตมีความต้องการในระดับสูงสุด ได้แก่การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยปรับปรุงโรงอาหารทั้งด้านสภาพแวดล้อมและการบริการให้อยู่ในระดับที่ดีและการจัดหาสถานที่พักผ่อน และที่ว่างสำหรับกิจกรรมให้นิสิตมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการ 5) ด้านการบริการจากคณะ ได้แก่ ความสะดวกในการใช้ตึกเรียน และการขจัดปัญหาที่มีในตึกเรียน

6) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของคณะให้อยู่ในสภาพดี รวมทั้งการดูแลความสะอาด การดูแลอุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีความสะดวก การปรับปรุงห้องเรียน และห้องพักนิสิต รวมไปถึงการจัดหางบประมาณเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน และการวิจัยการจัดบริการด้านห้องสมุด ส่วนสุกัญญา สุวรรณาคินทร์ (2535: 116) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางวิชาการของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ในด้านการจัดบริการวิชาการ พบว่า อาจารย์ นักศึกษาและผู้บริหารมีความต้องการให้ห้องสมุดกลางและห้องสมุดคณะ จัดหาตำรา วารสาร หนังสือและผลงานวิจัยที่มีคุณภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศ เอกสารทางวิชาการและวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เปิดสอน มีเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัย และพระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์, โพธิ์โส (2548: 118) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต ในด้านการบริการพระนิสิต พบว่า พระนิสิตมีทัศนะ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะพุทธศาสตร์ฯ การแจ้งผลการสอบแต่ละรายวิชาในภาคการศึกษานั้นๆ ได้ไม่รวดเร็ว บางวิชาเปิดภาคการศึกษาใหม่แล้วยังไม่ทราบผลการเรียนที่แน่นอน อาจเป็นเพราะคณาจารย์มีภาระหน้าที่มากสอนหลายวิชาและหลายแห่ง เจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางฯ ให้การบริการที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นไปตามหลักวิชาการบรรณารักษ์ ตลอดจนขาดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใช้บริการ และภายในสำนักหอสมุดฯ ไม่มีการบริการถ่ายเอกสารที่สะดวก พระนิสิตต้องยืมก่อนแล้วค่อยเอาออกไปถ่ายเอกสารที่ร้านข้างนอก ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกเป็นอย่างยิ่งและที่สำนักหอสมุดกลางฯ วัดมหาธาตุฯ พระนิสิตไม่ได้รับความสะดวกในการเลือกค้นคว้าหนังสือเพราะตู้เก็บหนังสือใส่กุญแจก่อนจะหยิบต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ก่อน ดังนั้นอาจารย์ควรที่จะประกาศผลการสอบแต่ละภาคการศึกษาให้เร็วขึ้น และเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางควรมีอัตราที่ดีกับพระนิสิต ควรจัดให้มีเครื่องถ่ายเอกสารและเจ้าหน้าที่ถ่ายเอกสารไว้คอยบริการพระนิสิตและผู้เข้าไปใช้บริการภายในสำนักหอสมุดฯ และที่วัดมหาธาตุฯ ตู้เก็บหนังสือไม่ควรใส่กุญแจควรที่จะเปิดให้พระนิสิตได้ศึกษาค้นคว้าตำราต่างๆ ได้อย่างสะดวก

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านการบริการนิสิตนักศึกษา อาจสรุปได้ว่างานด้านการบริการนิสิตนักศึกษาเป็นงานหลักที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายซึ่งจะมีส่วนช่วยให้สถาบันเจริญก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ทางงานด้านบริการเอื้ออำนวยความสะดวก โดยจัดให้แก่นักศึกษาในด้านความเป็นอยู่ การศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพในอนาคต เพียงพอกับความต้องการของนักศึกษาอันจะส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลตั้งแต่แรกเข้าจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

4. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ที่เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับลักษณะและสภาพของอาคารสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้องเรียน โรงอาหาร ห้องสมุด สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ห้องสมุด ห้องน้ำ สนามกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และบริเวณทั้งหมดของสถาบัน ซึ่งสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพนี้มีอิทธิพลต่อนักศึกษาทุกคน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในสถาบันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงและดำเนินการอย่างจริงจังเพราะสภาพแวดล้อมภายในสถาบันมีส่วนสัมพันธ์กับทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษา การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด เป็นระเบียบและสวยงามจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในสถาบัน จะเป็นผลต่อเนื่องไปในทางสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตต่อไปในอนาคต ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการกันอย่างจริงจัง ดังที่ นักการศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่าอาคารเรียนและสภาพของสถานศึกษามีส่วนเสริมสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ทุกคนที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา เพราะขนาดของสถานที่ การตกแต่งอาคารและบริเวณโดยรอบ แสงสี ทัศนียภาพ ทิศทางลม การจัดระเบียบในอาคาร รูปลักษณะ ความปลอดภัย สุขลักษณะ ความสุขสบาย สิ่งเหล่านี้จะมีส่วนเกื้อกูลต่อการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีความรัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจในสถานศึกษาทั้งยังจะช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมผู้เรียนได้อีกด้วย ท่านองเดียวกับ อัจฉรา สุขารมณ ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมด้านสถานที่ที่มีผลต่อการรับรู้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของนิสิตในมหาวิทยาลัยถ้านิสิตเห็นว่าสภาพแวดล้อมสบายและเหมาะสมก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อสถาบัน โดยที่ที่มีความพยายามและตั้งใจศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ อยู่ในสถาบันต่อไปจนสำเร็จการศึกษา (อัจฉรา สุขารมณ; และ พรณี บุญประกอบ. 2542: 33) นอกจากนี้ วรรณภา อิทธิไธยะ (2537: 12-15) ได้สรุปคุณลักษณะอาคารสถานที่และลักษณะสิ่งแวดล้อมที่ดีไว้ ดังนี้ :-

1. อาคารเรียน ควรเป็นอาคารถาวรใช้งานได้หลาย ๆ งานถูกสุขลักษณะ จำนวนและขนาดอาคารเรียนควรเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน รวมทั้งอาคารประกอบ เช่น หอประชุม เป็นต้นอาคารสถานที่ที่เป็นสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่สำคัญ ที่จะช่วยส่งเสริมด้านวิชาการ และเสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียน ขนาดมาตรฐานของอาคารเรียน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ คือ จำนวนนิสิตนักศึกษา ลักษณะวิชา และวิธีการสอนของอาจารย์ในการจัดห้องเรียนจะต้องคำนึงถึงสี แสง เสียง การถ่ายเทอากาศและอุณหภูมิภายในห้องเรียน รวมทั้งความเหมาะสมด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิต (จินตนา ยูนิพันธ์. 2527: 58)

2. ห้องเรียน ควรอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ มีอุปกรณ์ครุภัณฑ์ครบครันและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน สุขลักษณะประจำห้องสิ่งจำเป็น ซึ่งควรปราศจากสิ่งเหล่านี้ เสียง ฝุ่น กลิ่น คว้น และมลภาวะอื่น ๆ ห้องเรียนควรมีแสงสว่างพอเหมาะ ขนาดห้องเรียนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน การสร้างอาคารเรียนที่สามารถเปลี่ยนรูปแบบได้เพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องนี้ สุทนต์ ศรีไธย์ (2539: 156) ได้กล่าวว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความสัมพันธ์กับสภาพห้องเรียนและวิธีสอนต่าง ๆ เช่น การสอนแบบบรรยาย สัมมนา ประชุมกลุ่มย่อย การเรียนรายบุคคล

สภาพห้องเรียนควรจะมีความสะดวกสบายกับผู้เรียนมากพอสมควร เช่น ควรมีอุณหภูมิที่เหมาะสม มีความชื้นและระบายอากาศที่ดี ส่วนเครื่องตกแต่งภายในชั้นเรียนจะรวมไปถึงที่นั่งเรียนโต๊ะสำหรับเขียนหนังสือหรือทำงาน ล้อเลื่อนสำหรับเตรียมการสอนของอาจารย์ อุปกรณ์สำหรับตกแต่งห้องเรียนเหล่านี้ควรมีเกณฑ์ขั้นต่ำคือ มีความสวยงามและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจหรือการใช้งาน ในการจัดการตกแต่งด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นการให้ความสะดวกกับการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

3. บริเวณสถานศึกษา ควรคำนึงความปลอดภัยของผู้เรียน มีรั้วล้อมรอบ ตกแต่งบริเวณให้สวยงาม ร่มรื่นเหมาะในการจัดกิจกรรมและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้เรียน

4. สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ และให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านการศึกษาของผู้เรียน เพราะสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลมากต่อการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน นวรัตน์ เครื่องคำ; และ จงกลณี มณีเดช (2540: 15-16) ได้กล่าวถึงหลักการจัดอาคารสถานที่และการจัดสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมเอาไว้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1 การแบ่งสัดส่วนพื้นที่ของกิจกรรมต่างๆ ในสถาบันการศึกษาอย่างชัดเจน เช่น พื้นที่อาคารสำหรับการเรียนการสอน พื้นที่สำหรับการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ พื้นที่สำหรับการฝึกงาน พื้นที่สำหรับกำจัดสิ่งปฏิกูล

4.2 การวางผังบริเวณปลูกสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบ เช่น ถูกต้องตามทิศทางลม เอื้อต่อการรับแสงสว่างและป้องกันเสียงรบกวนได้

4.3 การจัดให้มีทางเดินเท้าระหว่างอาคาร เช่น ทำทางเดินเท้าที่มีหรือไม่มีหลังคาเชื่อมระหว่างอาคารต่างๆ โดยจัดทำจากวัสดุในท้องถิ่นหรือใช้พันธุ์ไม้ให้ร่มเงา พันธุ์ไม้เลื้อยหรือพันธุ์ไม้พุ่มดอก

4.4 การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่จะให้ความสดชื่นและร่มเงาแก่นักเรียนหรือนักศึกษา เช่น ต้นไม้ สนามหญ้า สระน้ำ ทางน้ำธรรมชาติ ไม้ดอกไม้ประดับ รวมทั้งจัดให้มีระบบการกำจัดขยะเปียก ขยะแห้งให้หมดไป หรือปรับปรุงเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ในรูปแบบอื่น เช่น การทำปุ๋ยหมัก

5. การตกแต่งบริเวณแวดล้อมของสถานศึกษาโดยรอบ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะต้องมีทัศนคติที่มีต่อการตกแต่งบริเวณ จะต้องวางแผนทำโครงการไว้ล่วงหน้า เช่น การปลูกต้นไม้ยืนต้น เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยของชนินฐา เกื้อมี (2530: 73) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษาในทัศนของนิสิตและอาจารย์ พบว่า ด้านกายภาพ ห้องน้ำ ห้องสุขา มีจำนวนไม่เพียงพอกับนิสิตและไม่สะอาด ถูกสุขลักษณะ ห้องอาหารและที่นั่งสำหรับรับประทานอาหารมีไม่เพียงพอ การตกแต่งมหาวิทยาลัยให้สวยงามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย ทำนองเดียวกับที่วลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์ (2539: 59-60) ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางเกี่ยวกับการจัดอาคารสถานที่ภายในสถาบัน

เกี่ยวกับขนาด ความเหมาะสมของห้องเรียนกับจำนวนนักศึกษา จำนวนห้องปฏิบัติการ สถานที่จอดรถ และจัดบริเวณรอบๆ สถาบันให้มีต้นไม้ให้ความร่มรื่น ส่วนการจัดบริการในด้านที่หนึ่งพักผ่อน หย่อนใจ ให้อาหารให้ถูกสุขลักษณะ การจัดสถานที่ให้นักศึกษาทำกิจกรรมและเล่นกีฬาร่วมกัน นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับต่ำ นอกจากนี้ นักศึกษายังมีความพึงพอใจกับความสะอาดของ ห้องน้ำ ห้องส้วมภายในสถาบันอยู่ในระดับต่ำด้วย นอกจากนี้ อังคณา สายยศ (2539: 2) ศึกษาเจตคติของนิสิตที่มีต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการเรียนการสอน อาจารย์ ผู้บริหาร อาคาร สถานที่ การบริการและรวมทุกด้าน พบว่า นิสิตมีเจตคติไม่ดีต่ออาคารสถานที่ และด้านการบริการ เนื่องจากอาคารสถานที่คับแคบจำนวนห้องไม่เพียงพอ สกปรก และการบริการล่าช้า เจ้าหน้าที่ไม่มีมนุษยสัมพันธ์

การที่อาคารสถานที่มีความสะอาด มีระเบียบ ถูกหลักและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย ย่อมแสดงถึงความสามารถทางการบริหารสถาบันในการหาทรัพยากรในด้านการอำนวยความสะดวกให้แก่การเรียนการสอน การค้นคว้า และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยอื่นๆ ด้วย ดังนั้น การที่สถาบันการศึกษามีสภาพลักษณะอาคารสถานที่ที่ดีและเพียงพอพร้อมส่งเสริมสมรรถภาพ การจัดการศึกษาและการทำงานของบุคลากรในสถาบันนั้นๆ ด้วย อาคารสถานที่จึงนับเป็น องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของสถาบันอุดมศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยดังกล่าวนี้ จะ เห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยแต่ละด้านมีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาทั้งด้าน สติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ บุคลิกภาพและความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นอย่างมาก สถาบันอุดมศึกษาใดจัดสภาพแวดล้อมได้อย่างดี เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการนักศึกษาก็ จะมีความพอใจและศึกษาในสถาบันนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการศึกษาตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของการศึกษา สภาพแวดล้อม ซึ่งสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด คุณลักษณะของผู้เรียน คุณภาพของการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา (สุวิมล เติ่นสุนทร. 2525: 2) นอกจากนี้แล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่นที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนที่อยู่นอกเหนือ ความสามารถทางด้านสติปัญญา ดังนี้คือ กิจกรรมนอกห้องเรียน การปรับตัวสภาพแวดล้อม และ สภาพทางสังคม ความสนใจ ตลอดจนทัศนคติต่างๆ ที่มีต่ออาจารย์ผู้สอนและต่อสถาบัน เทรเวอร์ส (Travers. 1955: 3912) เพรสคอตท์ (Prescott. 1961: 14-46) สถาบันค้นคว้าเรื่องเด็กแห่ง มหาวิทยาลัยแมริแลนด์ ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ผู้เรียนไว้ 6 ประการดังนี้ว่า 1) องค์ประกอบทางร่างกาย ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพ ขอบกพร่องและลักษณะท่าทางของร่างกาย 2) องค์ประกอบทางความรัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง

และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว 3) องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรม และฐานะทางบ้าน 4) องค์ประกอบทางด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้เรียนกับเพื่อนวัยเดียวกัน 5) องค์ประกอบทางการพัฒนาแห่งตน ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ เจตคติและแรงจูงใจ และ 6) องค์ประกอบทางการปรับตัว ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านที่กล่าวมานั้น โดยธรรมชาติแล้วบางองค์ประกอบเป็นสิ่งที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่บางองค์ประกอบเป็นอุปสรรคต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนคนหนึ่ง แต่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอีกคนหนึ่งได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอนาสตาซี (Anastasi. 1961: 141-142) ได้กล่าวว่าการศึกษาจะเรียนสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใหญ่สององค์ประกอบ คือ องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา (Intellectual Factors) กับองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา (Non - Intellectual Factors) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ด้านสมิท (Smith. 1967: 12) กล่าวว่าการศึกษาให้นักศึกษาพบกับความสำเร็จทางการเรียนจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสติปัญญาและความสามารถของผู้เรียนประมาณ ร้อยละ 50-60 นอกนั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาและโอกาสทางการเรียน ดังนั้น การศึกษาทักษะของผู้เรียนที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางการศึกษา จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการจัดการศึกษา ส่วนไมเออร์ (Myers. 1952: 415-426) ได้ศึกษาพบว่า นิสิตที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนรายงานว่าได้เข้าร่วมกิจกรรม และมีความรับผิดชอบในงานของวิทยาลัยน้อยกว่า หรือไม่ร่วมเลย จากแนวคิด และผลวิจัยพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบ่งออกได้ 2 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) องค์ประกอบเกี่ยวกับตัวผู้เรียนเป็นองค์ประกอบด้านสติปัญญา ได้แก่ เซวณปัญญา ความถนัด ความรู้พื้นฐาน หรือความรู้เดิมของผู้เรียน และองค์ประกอบด้านอารมณ์ ได้แก่ แรงจูงใจในการเรียน ความสนใจ ลักษณะนิสัย และทัศนคติในการเรียน ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง การปรับตัวและลักษณะบุคลิกภาพด้านอื่นๆ เป็นต้น และ 2) องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรมของสังคม ลักษณะและบรรยากาศของสถานที่เรียน ซึ่งรวมถึงหลักสูตรและคุณภาพของการสอน (ประหยัดศรี เกื่อนศิริ. 2536: 13) ซึ่งสอดคล้องกับสำเนา ขจรศิลป์ (พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์. 2547: 28; อ้างอิงจาก สำเนา ขจรศิลป์. 2537: 112) ที่กล่าวว่าสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่ดี เป็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลให้นักศึกษากระทำผิดวินัยนักศึกษา เช่น สภาพแวดล้อมของหอพักนักศึกษาที่ขาดการเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายหอพัก ปลอมให้หอพักนักศึกษาเป็นแหล่งมั่วสุมทางอบายมุข เช่น มีการดื่มสุรา และเล่นการพนัน อันเป็นช่องทางที่นำนักศึกษาไปสู่การกระทำที่ผิดต่อวินัย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาทั้งสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เป็นต้นนั้น อันเป็นวิธีการป้องกันปัญหาทางวินัยนักศึกษาได้ผลดีอีกวิธีหนึ่งด้วย ซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ กู๊ด (Good. 1973: 7) ยังได้ให้ทัศนะว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นหมายถึง ทักษะอันเกิดจากการเรียนรู้หรือความรู้ที่ได้เรียนมาแล้วในรายวิชาต่างๆ ได้จากผลการทดสอบของผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบในการ

สอนหรือทั้งสองอย่างรวมกันและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาต่างๆ เช่น ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น ส่วน โบว์แมน (Bowman. 1965: 8) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีตัวแปรอื่นที่นอกเหนือจากสติปัญญา เช่น ทักษะคตินักศึกษาที่มีต่อวิชาการ ต่อสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ และความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน และความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา พบว่านักศึกษาที่มีความพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นมากมีแนวโน้มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่มีความพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นน้อย สอดคล้องกับผลการศึกษาของเลย์แมน (Layman. 1975: 7210-A) ที่ศึกษาทักษะของนักศึกษาใหม่ที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐโอกลาโฮมา (Oklahoma State University) ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นเลิศทางวิชาการและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสัมพันธ์กับนักศึกษาที่ตั้งใจเรียนมากกว่านักศึกษาที่ไม่ตั้งใจเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าการจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยจะส่งผลต่อบุคลิกของนักศึกษาทั้งด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ และความมีระเบียบวินัย สภาพแวดล้อมไม่เพียงแต่จะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น ยังมีอิทธิพลต่อพัฒนาการในการมีส่วนร่วมของแต่ละคนต่อความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อตนเองและทัศนคติที่มีต่อผู้อื่น ขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมเป็นตัวการที่หล่อหลอมพฤติกรรมทางสังคมให้แก่ผู้เรียนได้สัมผัสในขณะที่อยู่ในชั้นเรียนและสถานศึกษา รวมทั้งความสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งนักพฤติกรรมศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น มูส (Moos. 1976: Unpaged) ต่างก็มีความเชื่อว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มากและนักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับนิเวศวิทยา เช่น เพส (Pace. 1969: Unpaged) ก็มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของนักศึกษา มีส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษามากพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่พึงประสงค์ของนักศึกษาอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีของสถาบันอุดมศึกษา

มณฑาทิพย์ มณีโชติรัตน์ (2542: 25-31) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ เพราะว่าการที่อาจารย์มีความสัมพันธ์เป็นมิตรกับนักศึกษาจะช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ได้สูงสุดและมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาที่เรียนของนักศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากนักศึกษามีความศรัทธาในตัวอาจารย์และส่งผลให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และการมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนจะทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้นตามไปด้วย และอาจารย์ที่นักศึกษาคิดว่ามีประสิทธิภาพในการสอนมีลักษณะต่อไปนี้ 1) เตรียมการเสนอบทเรียนอย่างดี 2) สามารถใช้อุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม 3) สร้างข้อสอบซึ่งครอบคลุมเนื้อหา 4) แสวงหาความสนใจในตัวผู้เรียน และ 5) มีความยุติธรรมในการให้คะแนน (Grade) ส่วนลักษณะของอาจารย์ที่นักศึกษามีความคิดว่าไม่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ

การสอน คือ 1) ละเลยในหน้าที่ 2) ไม่สนใจความรู้สึกรักของผู้เรียน 3) ใช้กระบวนการวัดผลตามอำเภอใจ และ 4) เน้นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้สติปัญญา

2. ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางความรู้ ทักษะคิด บุคลิกภาพ และคุณธรรมของนักศึกษา นักศึกษาต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในสถานศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อน ซึ่งความสัมพันธ์ของนักศึกษามี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ทางอารมณ์ และความสัมพันธ์ทางปัญญา โดยความสัมพันธ์ทางอารมณ์เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผูกพันระหว่างเพื่อนกับเพื่อน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบนี้ ได้แก่ กิจกรรมบันเทิง การเลี้ยงสังสรรค์ และการเลี้ยงรับเลี้ยงส่ง ส่วนความสัมพันธ์ทางปัญญาดังอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล อาศัยความรู้ ความคิด สติปัญญา และเหตุผลเป็นเครื่องเชื่อมโยง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบนี้ ได้แก่ การอภิปราย การประชุม การถกเถียงทางวิชาการ และการสัมมนาเชิงวิชาการ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมให้นักศึกษารักใคร่กันฉันท์เพื่อน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อประโยชน์แก่ตัวนักศึกษาเอง

3. การเข้าร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย หมายถึง การที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นมีทั้งกิจกรรมที่จัดโดยนักศึกษาหรือกิจกรรมที่จัดโดยความร่วมมือระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ส่วนกิจกรรมนักศึกษา หมายถึง งานต่างๆ ที่นักศึกษาปฏิบัติภายใต้การแนะนำของอาจารย์อย่างถูกวิธีและอยู่ในความรับผิดชอบของสถาบัน โดยไม่มีเรื่องของคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง นิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปเป็นหนุ่มสาวที่มีพลังกำลังทั้งร่างกาย ความคิด มีความอยากรู้อยากเห็น และเป็นผู้หวังดีต่อสังคมด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อนิสิตนักศึกษา ดังนี้ 1) พัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านสังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ 2) ช่วยให้นิสิตนักศึกษาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ 3) ช่วยให้นิสิตนักศึกษามีโอกาสใช้พลังทางร่างกายและความคิดกระทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสถาบันการศึกษา และต่อประเทศชาติ เพราะว่าการนิสิตนักศึกษาเป็นกระบวนการอันสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ที่ใช้พัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ การทำงานร่วมกันระหว่างอาจารย์และนิสิตนักศึกษาในกระบวนการกิจกรรมนิสิตนักศึกษาทำให้นักศึกษาเกิดความอบอุ่น และมีความเข้าใจต่ออาจารย์และสถาบันอุดมศึกษาดียิ่งขึ้น

บลูม (Bloom. 1976: 167-175) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3 องค์ประกอบ ดังนี้.-

1. พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด (Cognitive Entry Behaviors) ซึ่งหมายถึง ความสามารถทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยความถนัดและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย (Affective Entry Characteristics) หมายถึง สภาพการณ์หรือแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ความสนใจและเจตคติที่มีต่อเนื้อหาวิชาและระบบการเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและลักษณะซึ่งเป็นคุณลักษณะต่างๆ ทางด้านจิตพิสัย ซึ่งบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้บางอย่างยังคงอยู่

3. คุณภาพการสอน (Quality of Instruction) ซึ่งได้แก่การได้รับคำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเสริมสร้างของครู การแก้ไขข้อผิดพลาด และรู้ผลว่าตนเองกระทำถูกต้องหรือไม่

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพทางการศึกษาแบ่งได้ 2 ประการ คือ องค์ประกอบที่มาจากผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนเอง เช่น พ่อแม่ สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ความรู้ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน และองค์ประกอบที่มาจากการบริหารการเรียนของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

การศึกษางานวิจัยการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับตัวแปรอิสระที่ศึกษา

1. ตัวแปรด้านสถานภาพ

พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (2548: 96,120) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต พบว่า พระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องต่อการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านการบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นสามเณร สามเณรเปรียญ เป็นผู้ที่ยกย่องให้การศึกษาพระภิกษุและพระมหาเปรียญมาก่อนเป็นต้นว่า จัดที่ฉัน ตั้งน้ำใช้น้ำฉัน ต้มน้ำร้อนน้ำชาและพระมหาเปรียญส่วนใหญ่ก็จะเคยเป็นสามเณรเปรียญมาก่อนและได้เคยถือปฏิบัติเช่นนี้เหมือนกัน อีกประการหนึ่ง สามเณรเปรียญและพระมหาเปรียญจะเคยอยู่ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีกฎ ระเบียบอันเคร่งครัดที่เจ้าสำนักเรียนและประธานสามเณรตั้งขึ้น เช่น ทำวัตรเช้า-เย็น ฉันเช้า-เพลพร้อมกัน ดื่มน้ำเป็นเวลานานเป็นเวลา ล้างถ้วยชาม ปิดกวาดลานวัด รดน้ำต้นไม้และตัดหญ้าช่วยกันตามวาระ เป็นต้น ส่วนพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุส่วนใหญ่แล้วจะไม่เคยผ่านชีวิตของการเป็นสามเณรมาก่อน เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุซึ่งเป็นอุดมเพศที่จะต้องมิได้คอยให้การศึกษา เช่น การประเคนภัตตาหาร เป็นต้น โดยจะต้องมีสามเณรหรือฆราวาสยกประเคนเสียก่อนจึงจะฉันได้ ซึ่งเป็นการถือปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดังนั้น สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุมีความคาดหวังต่อการให้บริการของคณะฯ สูงกว่าพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นสามเณร สามเณรเปรียญและพระมหาเปรียญ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธวัชรัตน์ พลเจริญ (2546: 78) ที่ศึกษาทัศนะของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสาขา ศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่านิสิตชายและนิสิตหญิงมีทัศนะต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมทุกด้านและในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน อีกทั้งงานวิจัยของนิวัฒน์ วรสาร (2550: 109) ที่ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่านิสิตชายและหญิงมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในองค์ประกอบด้านการเรียนการสอนโดยรวม และในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนองค์ประกอบด้านกิจกรรมพัฒนานิสิตโดยรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าในด้านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของนิสิต ที่นิสิตชายและหญิงมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง และจันท์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545: 96) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามทัศนะของนิสิตแพทย์ พบว่านิสิตแพทย์ชายและนิสิตแพทย์หญิง มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและในแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า นิสิตอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน ทำกิจกรรมร่วมกันไม่ได้แยกกลุ่มชายและหญิง ในสังคมปัจจุบัน นิสิตชายและนิสิตหญิงมีความเท่าเทียมกันในการเข้าเรียน ไม่มีความลำเอียงทางด้านเพศ การเข้าสอบเพื่อมาเรียนในคณะแพทยศาสตร์ส่วนใหญ่ นิสิตจะมีสติปัญญาดีโดยพื้นฐาน ทำให้ความเป็นเพื่อน การเรียนร่วมกัน การทำกิจกรรม ไม่มีความแปลกแยกกันและในคณะเดียวกันคณะฯ รับนิสิตเข้ามาจำนวนไม่มากนักในแต่ละปี นอกจากนี้ นิสิตยังมีวัยและประสบการณ์ใกล้เคียงกันจึงทำให้มีลักษณะไม่แตกต่างกัน อีกทั้งนิสิตมีความคุ้นเคยกับอาคารสถานที่ การเรียนการสอนของคณะแพทย์ มีการเรียนแบบแบ่งกลุ่มย่อย ไม่ได้แยกเพศชาย เพศหญิง ส่วนงานวิจัยของดวงฤดี ชั่วขำ (2540: 74) ศึกษาทัศนะคติต่อการจัดการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เพศชายและเพศหญิงมีทัศนคติต่อการจัดการศึกษาทั้ง 6 ด้านและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ตัวแปรด้านวิทยฐานะเดิม

พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (2548: 122) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต พบว่า พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้สมัครเข้าศึกษาต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะก่อนที่จะเข้ามาสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา พระนิสิตส่วนใหญ่ก็เคยผ่านระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญมาก่อนแล้ว ซึ่งมีระบบการเรียนการสอนไม่แตกต่างกันมากนักจึงทำให้พระนิสิตสามารถปรับตัวเข้ากับระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาได้เร็วและมีความเข้าใจต่อการเรียนการสอนได้ดี อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาต่างกันมีทัศนะไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสุพิน ชินะปัด (2546: 94) ที่ทำการศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า พระนักศึกษามีวิทยฐานะเดิมต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เพราะพระนักศึกษามีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับความรู้ใหม่

วิชาการใหม่ อาจารย์และเพื่อนๆ อีกทั้งพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นร่วมกันได้ จึงทำให้พระนักศึกษาได้รู้จักการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี

3. ตัวแปรด้านระดับชั้นปีที่ศึกษา

พระมหาสุพิน ชินนะปัด (2546: 90) ศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า พระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมในด้านการเรียนเป็นต้น แตกต่างกันเพราะนักศึกษาแต่ละชั้นปีมีกิจกรรมที่จะต้องทำแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของจันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545: 71) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามทัศนะของนิสิตแพทย์ พบว่า นิสิตแพทย์ที่ศึกษาอยู่ต่างชั้นปีกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตแพทย์ที่ศึกษาอยู่ชั้นปีต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านกิจกรรมนิสิต และด้านการบริการนิสิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านอาคารสถานที่และด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนที่นิสิตแพทย์ที่อยู่ต่างชั้นปีกันมีทัศนะไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธวัชรัตน์ พลเจริญ (2546: 88) ที่ศึกษาทัศนะของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มีทัศนะต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒโดยรวมทุกด้านและรายด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอนและด้านสื่ออุปกรณ์การสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านการวัดและประเมินผล นิสิตแต่ละชั้นปีมีทัศนะไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างจากผลการวิจัยของพระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ (2548: 122) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต พบว่า พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนิสิตทุกชั้นปีที่เข้ามาศึกษาในคณะพุทธศาสตร์ ได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกันบ่อย เช่น การออกฝึกภาคปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐานตามสถานที่ต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดให้พระนิสิตทุกชั้นปีไปทำกิจกรรมส่วนนี้ร่วมกันเป็นระยะเวลา 15 วันหลังเสร็จสิ้นภาคการศึกษาที่สองของแต่ละปีการศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ทำกิจกรรมร่วมกันก็มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างพระนิสิตของแต่ละชั้นปีและได้ประสบปัญหาที่เหมือนๆ กัน จึงมีความเข้าใจร่วมกันถึงสภาพปัญหาและมีความต้องการที่จะให้ผู้บริหารปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เห็นว่าเป็นปัญหานั้นด้วยกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีทัศนะไม่แตกต่างกัน อีกทั้งผลงานวิจัยของนิวัฒน์ วรสาร (2550: 135) ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตทุกชั้นปีมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ในองค์ประกอบด้านการเรียนการสอนโดยรวมและในด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านนิสิต ด้านการวัดและประเมินผลและด้านปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษาไม่แตกต่างกัน อีกทั้งในด้านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของนิสิตและด้านระบบอาจารย์ที่ปรึกษา นิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

4. ตัวแปรด้านคณะวิชาที่ศึกษา

จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามทัศนะของนิสิตแพทย์ พบว่า นิสิตมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (2548: 115) ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต พบว่า พระนิสิตมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ โดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากการบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมของคณะพุทธศาสตร์ยังคงไม่เป็นที่พอใจของพระนิสิตจำนวนมาก เพราะปัญหาบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวเนื่องกับผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยที่ต้องตัดสินใจร่วมกัน ลำพังผู้บริหารของคณะฯ เองก็ไม่สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามความต้องการได้ ดังนั้น ผู้บริหารคณะฯ ควรเปิดรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมของคณะฯ ที่ไม่อาจแก้ไขได้ ดังนี้ เป็นต้น ซึ่งก็จะช่วยให้พระนิสิตกับผู้บริหารมีความรู้สึกที่ดีต่อกันและผู้บริหารเองก็จะได้ดำเนินการตามความต้องการของพระนิสิตอันเป็นการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดที่พอดี อีกทั้งผลงานวิจัยของชวลรัตน์ พลเจริญ (2546: 88) ที่ศึกษาทัศนะของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตมีทัศนะต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมได้แก่ ด้านหลักสูตรด้านการเรียนการสอน ด้านสื่ออุปกรณ์การสอนว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก สำหรับด้านการวัดผลและประเมินผล นิสิตมีทัศนะว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านดวงฤดี ช่วยข้า (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาทัศนะคติต่อการจัดการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักศึกษาสาขาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาเทคโนโลยีการเกษตร มีทัศนะต่อการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลงานวิจัยของนิวัฒน์ วรสาร (2550: 109) ที่ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในองค์ประกอบด้านการเรียนการสอนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนิสิตกลุ่มสาขาวิชา

วิทยาศาสตร์สุขภาพมีความคิดเห็นแตกต่างกับนิสิตกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าด้านอาจารย์และด้านปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษาไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในด้านอาจารย์นอสอบแต่ละกลุ่มสาขาวิชาอาจเห็นว่าอาจารย์มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่สอนเหมือนกัน ทั้งนี้รวมถึงสัมพันธภาพของอาจารย์กับนิสิต การติดตามพฤติกรรมการณ์เรียนของนิสิต การพัฒนาความรู้ของอาจารย์ รวมทั้งการใช้อุปกรณ์และสื่อการเรียน และการเปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล ในด้านปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษา นิสิตแต่ละกลุ่มสาขาวิชาอาจได้รับประสบการณ์ที่เหมือนกันทั้งการให้บริการสืบค้นข้อมูล การให้บริการร้านค้า จำนวนห้องเรียนทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย และมีสถานที่พักผ่อนระหว่างเรียน จากเหตุผลดังกล่าว ส่งผลให้นิสิตกลุ่มสาขาวิชาต่างกันมีความคิดเห็นในด้านอาจารย์และด้านปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภิราช รัตนันต์ (2546: บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบทักษะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร บริหารธุรกิจบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) ของนิสิตภาคสมทบ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตสาขาวิชาต่างกัน มีทักษะต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนในด้านอาจารย์ ผู้สอนและด้านสื่อการสอนและปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษาไม่แตกต่างกัน

5. ตัวแปรด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ธวัชรัตน์ พลเจริญ (2546: 88-89) ศึกษาทักษะของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สาขาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง ระดับปานกลางและระดับต่ำ มีทักษะต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชา ศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทักษะต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของจันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545: บทคัดย่อ) ศึกษา สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามทักษะของนิสิตแพทย์ พบว่า นิสิตแพทย์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำมีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒโดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิต แพทย์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงมีทักษะแตกต่างจากนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับปานกลาง ในด้านการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง และผลการวิจัยของนิวัฒน์ วรสาร (2550: 152) ที่ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตที่มี ต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลางและต่ำ มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับ ปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในองค์ประกอบด้านการเรียนการสอนโดยรวมและใน แต่ละด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะถึงแม้ นิสิตจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันแต่ก็ ได้รับประสบการณ์จากการเรียนที่เหมือนกัน เช่น มีการจัดหลักสูตรที่ทันสมัยและสอดคล้องกับ

ความต้องการของนิสิต การชี้แจงรายละเอียดของหลักสูตรและวิธีการสอนให้นิสิตทุกคนทราบอย่างทั่วถึง อาจารย์มีสัมพันธภาพที่ดีกับนิสิตทำให้นิสิตมีความกล้าที่จะขอคำปรึกษาจากอาจารย์ กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นส่งเสริมให้นิสิตมีความกระตือรือร้นในการเรียน บรรยากาศในห้องเรียนเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนที่ฝึกให้นิสิตคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล นิสิตได้รับการส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกลุ่มเพื่อน มีโอกาสจัดแสดงผลงานทางวิชาการและเข้าร่วมรับฟังการประชุมและสัมมนาทางวิชาการ ได้รับคำชี้แจงเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแต่ละรายวิชาจากอาจารย์ มีการใช้คอมพิวเตอร์และห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูล และสอดคล้องกับผลการวิจัยของภริยา รัตนันต์ (2546: บทคัดย่อ) ที่ได้เปรียบเทียบทัศนะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) ของนิสิตภาคสมทบ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่านิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยรวมไม่แตกต่างกัน อีกทั้งผลการวิจัยของชูศรี สะพรั่ง (2549: บทคัดย่อ) ที่ได้เปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยบูรพา โดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีความคิดเห็นแตกต่างจากนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและสูง ในด้านอาจารย์ผู้สอนและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีความคิดเห็นแตกต่างจากนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางในด้านวิธีการสอนและด้านอาคารสถานที่ สื่อและอุปกรณ์การสอน จากเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ผลการวิจัยของพระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (2548: 123) พบว่า พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาคารสถานที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่างกัน

การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติความเป็นมา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ปฏิบัติภารกิจด้านการผลิตบัณฑิต งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่ชุมชนและงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย

ลำดับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสถาบันการศึกษาสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้าพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2436 ได้พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ตั้งอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร นับตั้งแต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นองค์ปฐมนายกรรมการ สภามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เริ่มดำเนินการศึกษาในรูปของมหาวิทยาลัยสงฆ์ตามฉันทานุมัติ ของพระเถรานุเถระ

ครั้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระองค์ทรงรับอุปถัมภ์ อาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าวแล้วนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัย ขึ้น 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร
2. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นสถานที่เผยแผร์พระพุทธศาสนา

เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ดำเนินการแล้ว ปรากฏว่าพระวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมา เพื่อที่จะให้พระวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้นในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ในฐานะที่ทรงเป็นนายกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัยพร้อมด้วยคณะพระเถรานุเถระจึงได้ทรงประกาศตั้ง และดำเนินการเรียนการสอนชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้นอย่างเต็มรูปแบบโดยอาศัยนามว่า “สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย”

สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ได้เริ่มเปิดให้การอบรมศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2489 จนถึงปัจจุบัน

สถานที่ตั้งของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย แต่เดิมนั้นตั้งอยู่ที่ตึกหอสมุดมหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ต่อมาคณะกรรมการพิจารณาว่า สถานที่แห่งนี้คับแคบขยายได้ยาก ไม่เพียงพอที่จะรองรับกับจำนวนพระนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการจึงดำเนินการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นมาหลังหนึ่งภายในวัดบวรนิเวศวิหารเป็นอาคารทรงไทย 3 ชั้น สมเด็จพระสังฆราชกรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.

พ.ศ. 2498 เมื่ออาคารใหม่นี้สร้างเสร็จแล้ว จึงได้ขยายกิจการของสภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัยจากตึกหอสมุดฯ มาที่อาคารหลังใหม่ เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2501 จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2527 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 รับรองผู้สำเร็จศาสนศาสตรบัณฑิตจากสภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย มีฐานะชั้นปริญญาตรี พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้สำหรับผู้สำเร็จก่อนวันที่ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ด้วย (มหาวิทยาลัยหมามกุฏราชวิทยาลัย. 2541: 1-2) โดยกำหนดแผนการศึกษาไว้ว่า สำหรับในช่วงแผนการศึกษา ฉบับที่ 1 นี้เป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของระบบการศึกษาของสภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย กล่าวคือผลจากการศึกษาข้อมูลในอดีตและคาดการณ์แนวโน้มต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตได้นำแนวคิดใหม่ที่จะพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ก้าวหน้ามากขึ้นโดยเน้นทิศทางการพัฒนาเชิงรุก คือ นำสังคมมากกว่าเชิงรับ คือตอบสนองสังคมมาเริ่มดำเนินการในปีแรกของแผนการศึกษา ฉบับที่ 1 เช่น การพัฒนาสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งวิชาการของสังคม โดยเน้นการวิจัยการให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มากขึ้นเป็นพิเศษ โดยเพิ่มอัตราส่วนที่สูงขึ้น การจัดตั้งหน่วยงานวิจัยเฉพาะเรื่องหรือให้มหาวิทยาลัยหรือสถาบันเป็นหน่วยอบรมแหล่งวิชาการค้นคว้าคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ และเป็นการถ่ายทอดไปสู่สังคมและประชาชน (หมามกุฏราชวิทยาลัย. 2539: 7-22)

พ.ศ. 2530 เปิดการศึกษาชั้นปริญญาโท เรียกว่า “บัณฑิตวิทยาลัย” ขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2530 มี 2 คณะ คือคณะพุทธศาสนาและปรัชญาและคณะพุทธศาสนานิเทศ แต่เปิดเรียนจริงๆ ใน พ.ศ.2531 ผู้สำเร็จการศึกษามีสิทธิรับปริญญาบัตรปริญญาโท คือ ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม. สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา) และศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม. สาขาพุทธศาสนิเทศ)

พ.ศ. 2535 สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ประธานคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ได้ประกาศใช้ระเบียบของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ว่าด้วยการจัดการศึกษาของสภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.2535

พ.ศ. 2540 ได้เปลี่ยนนามสถาบันจาก “สภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย” เป็น “มหาวิทยาลัยหมามกุฏราชวิทยาลัย” และได้บริหารการศึกษาเป็นไปตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ.2540

การเรียนการสอน

จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเป็นกระบวนการจัดการเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์ และกิจกรรมการเรียนของนักศึกษา นับตั้งแต่การดูแลเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของการสอน การพัฒนาเทคนิคการสอน การนิเทศและการบริการสื่อการเรียน รวมไปถึงการวัดผลและประเมินผลการศึกษาการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับผู้สอน ผู้เรียน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การวิจัยและส่งเสริมวิชาการและการจัดกิจกรรมนักศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบเฉพาะตน คือ การจัดการเรียนการสอนเฉพาะในภาคบ่ายเท่านั้น โดยให้เหมาะสมกับสมณสาธิต คือ เริ่มตั้งแต่เวลา 13.20 น. ถึง 18.20 น. ของทุกวัน เว้นวันธรรมสวนะ (วันพระ) วันอาทิตย์และวันหยุด

การจัดการศึกษา

ในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์(บุคคลทั่วไป) ตามหลักสูตรข้อบังคับปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช 2549 หลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต ปี 2549 แบ่งออกเป็น 4 คณะ 19 สาขาวิชาเอก คือ คณะศาสนาและปรัชญา คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2550: 2) ซึ่งแต่ละคณะวิชา เปิดสอนในสาขาวิชาเอก ดังนี้ คือ 1) คณะศาสนาและปรัชญา เปิดสอนวิชาเอกพุทธศาสตร์, ปรัชญา, ศาสนาเปรียบเทียบ, ศาสนาและปรัชญา 2) คณะสังคมศาสตร์ เปิดสอนวิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สังคมสงเคราะห์ศาสตร์, การพัฒนาชุมชน, รัฐศาสตร์การปกครอง, การปกครองและพัฒนาท้องถิ่นและบริหารรัฐกิจ 3) คณะมนุษยศาสตร์ เปิดสอนวิชาเอกภาษาบาลีและสันสกฤต และวิชาเอกภาษาอังกฤษ 4) คณะศึกษาศาสตร์ เปิดสอนวิชาเอกการสอนภาษาไทย, การสอนภาษาอังกฤษ, การบริหารการศึกษา, การประถมศึกษา, การศึกษาปฐมวัย, การศึกษานอกระบบและการให้คำปรึกษาและแนะแนว

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายการ	จำนวนหน่วยกิต
วิชาศาสนาบังคับ	30
วิชาศึกษาทั่วไป	30
วิชาเอก	51
วิชาโท	15
วิชาเลือกเสรี	6
รวม	132

ที่มา: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2550). คู่มือนักศึกษาระดับปริญญาตรี. หน้า 23.

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรคณะศาสนาและปรัชญา (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 8) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในวิชาการทางศาสนาและปรัชญา
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความคิดริเริ่มและอุปนิสัยในการค้นคว้าปรับปรุงความรู้ให้ก้าวหน้า ยึดมั่นในระเบียบวินัยและมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบตามสมควรแก่ภาวะของความเป็นพระภิกษุสามเณร รวมทั้งสามารถแนะนำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีไทย
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาสำคัญของโลกและวิชาที่เกี่ยวข้องโดยไม่ขัดกับสมณเพศ
4. เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณร ให้มีความสามารถเหมาะสมแก่กาลสมัยและเป็นศาสนทายาทที่ดี

หลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 175) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดี มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและมีมนุษยสัมพันธ์
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความสามารถในการรักษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือคนอื่น บำเพ็ญศิลปวัฒนธรรมของชาติ

หลักสูตรคณะสังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 260) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความสามารถในวิชาการทางสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถนำความรู้ทางสังคมศาสตร์ไปประยุกต์อธิบายเผยแพร่วัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมอันจะสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของฝ่ายอาณาจักรโดยส่วนรวม
3. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น

หลักสูตรคณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 341) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความเข้าใจหลักวิชาการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความคิดสร้างสรรค์และสนใจในการศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถในการถ่ายทอดวิทยาการต่างๆ
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรนำหลักการและวิชาการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คุณสมบัติผู้สมัครเป็นนักศึกษา

ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ.2543 หมวด 1 คุณสมบัติผู้สมัครเป็นนักศึกษา (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 2) ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครเข้าศึกษา

1.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครเข้าเป็นนักศึกษา

- เป็นผู้สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยคและนักธรรมชั้นเอก หรือ
- เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าและก่อน

รับปริญญาต้องสอบได้นักธรรมชั้นเอกหรือธรรมศึกษาชั้นเอก หรือ

- เป็นผู้ที่สภาวិชาการพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้รับเข้าศึกษา

1.2 ไม่เป็นผู้ที่เป็นโรคติดต่อหรือโรคร้ายแรงที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา

1.3 ไม่เป็นผู้ที่มีความประพฤติเสียหายอย่างร้ายแรงทางศีลธรรม

1.4 ไม่เคยถูกไล่ออกจากสถาบันการศึกษาเดิม

1.5 ไม่เป็นผู้ที่วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือติดยาเสพติดให้โทษ

2. การรับเข้าศึกษา

มหาวิทยาลัยจะรับผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 1 เข้าศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สภาวិชาการกำหนดซึ่งประกาศให้ทราบในแต่ละปีการศึกษา

ระบบการศึกษา

ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ.2543 หมวด 2 ข้อ 8. (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 2) มีระบบการศึกษา ดังนี้

1. ภาคการศึกษา

การศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การศึกษาภาคปกติ การศึกษาภาคสมทบและการศึกษาต่อเนื่อง

1.1 การศึกษาภาคปกติใช้ระบบทวิภาค แบ่งเวลาการศึกษาในหนึ่งปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ ได้แก่ ภาคการศึกษาปีที่ 1 และภาคการศึกษาปีที่ 2 แต่ละภาคการศึกษามีระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ และอาจมีการศึกษาภาคฤดูร้อนต่อจากการภาคการศึกษาที่ 2 ทั้งนี้การศึกษาภาคฤดูร้อนให้เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัย

1.2 ศึกษาภาคสมทบและการศึกษาต่อเนื่อง ให้เป็นไปตามสภาวิชาการกำหนด

2. ระยะเวลาการศึกษา

นักศึกษาภาคปกติกำหนดระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษาและอย่างมากไม่เกิน 8 ปีการศึกษา ทั้งนี้ต้องเรียนให้ได้หน่วยกิตครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของคณะที่

นักศึกษาสังกัด ในกรณีที่มีเหตุผลจำเป็นและสภาวิชาการเห็นสมควร นักศึกษาทุกหลักสูตรสามารถขออนุมัติขยายระยะเวลาการศึกษาต่อสภาวิชาการได้อีก 1 ปีการศึกษา

3. เวลาเรียน

ในแต่ละรายวิชานักศึกษาต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในหนึ่งภาคการศึกษาหรือได้ปฏิบัติงานในรายวิชานั้นจนเป็นที่เพียงพอตามที่อาจารย์ ผู้สอนกำหนดจึงจะมีสิทธิเข้าสอบในรายวิชานั้น ยกเว้นกรณีที่ได้สอบสวนแล้วเห็นว่าการมีเวลาเรียนไม่ครบตามกำหนดนี้เนื่องจากเหตุอันมิใช่ความผิดของนักศึกษา

หลักสูตรการปฏิบัติการฐานและการปฏิบัติศาสนกิจ

ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ.2543 หมวด 9 ข้อ 43.1.6 (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 15) ได้กล่าวถึงการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่านักศึกษาที่ได้ลงทะเบียนการเรียนครบหลักสูตรของมหาวิทยาลัย มีคะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไปแล้วยังต้องผ่านการศึกษากฎปฏิบัติตามระเบียบมหาวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติการฐานภาคปกติและระเบียบมหาวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจสำหรับการพระนักศึกษาอีกด้วย

นักศึกษาที่สำเร็จหลักสูตรด้านวิชาการตามเวลา 4 ปีแล้ว ต้องปฏิบัติการฐานและปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งเป็นหลักสูตรภาคปฏิบัติอีก 1 ปี หลักสูตรภาคปฏิบัติมีดังนี้ คือ

1. ปฏิบัติกรรมฐานในสถานที่ตามระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนดเป็นคราวๆ ไป
2. ปฏิบัติศาสนกิจข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้
 - 2.1 ปฏิบัติศาสนกิจประจำในต่างจังหวัดตามคำสั่งทางมหาวิทยาลัย
 - 2.2 เป็นเจ้าหน้าที่หรือเป็นครูในมหาวิทยาลัย
 - 2.3 ทำกิจอื่นตามแต่มหาวิทยาลัยจะกำหนด
 - 2.4 ปฏิบัติศาสนกิจในวัดของตนโดยเจ้าอาวาสแจ้งความจำนงค์ต่อมหาวิทยาลัย

และมหาวิทยาลัยอนุมัติ

นักศึกษาผู้ปฏิบัติในภาคปฏิบัติต้องรายงานกิจการที่ทำต่อมหาวิทยาลัยเพื่อคิดเป็นคะแนนพิเศษภาคปฏิบัติ นักศึกษาผู้สำเร็จหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติแล้ว จึงมีสิทธิ จะได้รับปริญญาบัตร (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 498)

การวัดผลและประเมินผลของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การวัดผลและประเมินผลของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้นมีระเบียบการวัดและประเมินผลซึ่งกล่าวไว้ในหลักสูตรและข้อบังคับศาสนศาสตร์บัณฑิต ข้อที่ 15 เรื่องระเบียบการวัดผล (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. 2549: 501 – 502) การวัดผลแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. การสอบย่อย เป็นการทดสอบในระหว่างการศึกษาแต่ละรายวิชา กำหนดเวลาจำนวนครั้งและวิธีการสอบให้อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ประจำรายวิชา

2. การสอบใหญ่ เป็นการทดสอบในระหว่างการศึกษาแต่ละรายวิชาโดยมีการประกาศให้นักศึกษาทราบล่วงหน้ากำหนดเวลาจำนวนครั้งและวิธีการสอบให้อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ประจำรายวิชาหรือภาควิชาเจ้าสังกัดของรายวิชา

3. การสอบไล่ เป็นการทดสอบครั้งสุดท้ายของแต่ละรายวิชาที่สอนจบหลักสูตรที่กำหนดไว้ในภาคการศึกษานั้น มีการประกาศให้นักศึกษาทราบล่วงหน้า กำหนดเวลาและวิธีการสอบให้อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ประจำรายวิชาหรือภาควิชาเจ้าสังกัดของรายวิชา

นักศึกษาที่สอบได้คะแนนระดับ D สำหรับรายวิชาศาสนาบังคับหรือรายวิชาเอกหรือได้คะแนน F สำหรับรายวิชาอื่นๆ ต้องลงทะเบียนเรียนซ้ำรายวิชานั้นในภาคการศึกษาถัดไปที่มีการสอนรายวิชานั้น เว้นแต่นักศึกษาที่ได้รับอนุมัติให้ลาพักหรือถูกสั่งพักการศึกษา แต่เมื่อกลับมาศึกษาใหม่เมื่อใด จะต้องลงทะเบียนเรียนรายวิชานั้นทันที

ผลการเรียนคือ สิ่งที่แสดงความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษาวัดได้จากการสอบข้อเขียนและหรือการปฏิบัติงานและหรือผลงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ประจำรายวิชาแล้วประเมินเป็นระดับคะแนน การรายงานผลการเรียนให้รายงานทั้งระดับคะแนนและแต้มระดับคะแนน

ระดับคะแนนเทียบเป็นแต้มระดับคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	A	ดีเยี่ยม (Excellent)	แต้มระดับคะแนน	4.0
ระดับคะแนน	B+	ดีมาก (Very good)	แต้มระดับคะแนน	3.5
ระดับคะแนน	B	ดี (Good)	แต้มระดับคะแนน	3.0
ระดับคะแนน	C+	ค่อนข้างดี (Above average)	แต้มระดับคะแนน	2.5
ระดับคะแนน	C	พอใช้ (Average)	แต้มระดับคะแนน	2.0
ระดับคะแนน	D+	อ่อน (Below Average)	แต้มระดับคะแนน	1.5
ระดับคะแนน	D	อ่อนมาก (Poor)	แต้มระดับคะแนน	1.0
ระดับคะแนน	F	ตก (Fail)	แต้มระดับคะแนน	0

จากข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลดังกล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการศึกษานั้น เป็นกระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพื่อจะได้เป็นเครื่องมือวัดความรู้ความสามารถของนักศึกษาเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาการในด้านต่างๆ ของนักศึกษาต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในทัศนะของนักศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Study) และได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้ คือ การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1 - 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 238 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 238 รูป/คน โดยวิจัยนี้ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพของนักศึกษา

ระดับชั้นปีที่ศึกษา	นักศึกษา		
	พระภิกษุ	สามเณร	คฤหัสถ์
ชั้นศาสนศาสตร์ปีที่ 1	16	33	2
ชั้นศาสนศาสตร์ปีที่ 2	31	24	4
ชั้นศาสนศาสตร์ปีที่ 3	47	11	6
ชั้นศาสนศาสตร์ปีที่ 4	49	10	5
รวม	143	78	17

ที่มา: ศูนย์บริการวิชาการ (ทะเบียนและวัดผล). (2550). เอกสารสถิตินักศึกษา.

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าทฤษฎี เอกสาร ตำรา บทความ สิ่งพิมพ์ต่างๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้ง 4 ด้าน โดยการศึกษาแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาจากงานวิจัยของอัจฉรา สุขารมณ; และ พรณี บุญประกอบ (2542: 59-67) ทิพย์วรรณ หันหาบุญ (2544: 100-120) จันท์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545: 117-124) สมิตรา ชิตามร (2546: 112-116) จักรกฤษณ์ ประกอบผล (2546: 103-108) สุนทร เอี่ยมเกษมสิน (2547: 73-81) กิตติพร พิณซการ (2548: 92-95) และพระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (2548: 145-156) มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป็นประเด็นคำถามในแบบสอบถามให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่

3. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตรเพื่อตรวจสอบและพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องในด้านภาษาและความถูกต้องในด้านเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่าน (ภาคผนวก ก) ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหาและความชัดเจนของภาษา และขอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 ท่านแล้ว นำกลับไปเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตรเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์เรียบร้อยร่วมกันอีกครั้ง

6. แบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 50 รูป เพื่อตรวจสอบหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้วิธีการหาค่าร้อยละ 27 ของกลุ่มสูง และร้อยละ 27 ของกลุ่มต่ำ จากนั้นใช้การทดสอบที (t-test) วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก และเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์สูงมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แบบสอบถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ มีจำนวน 97 ข้อ (ภาคผนวก จ)

7. นำแบบสอบถามที่มีอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ไปวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) ตามแบบของครอนบาค (Cronbach. 1984: 160) แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9867

8. เมื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อพิจารณาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษามีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (checklist) ได้แก่ สถานภาพ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิม คณะวิชาที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 4 ด้าน จำนวน 97 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามด้านการเรียนการสอน 34 ข้อ ด้านอาจารย์ผู้สอน 16 ข้อ ด้านบริการนักศึกษา 23 ข้อ และด้านอาคารสถานที่ 24 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ท (Likert's Scale) ซึ่งในแต่ละระดับผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของการให้คะแนน ดังนี้

5	คะแนน	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง เห็นด้วยมาก
3	คะแนน	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
1	คะแนน	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นของนักศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ดังนี้ :-

4.51 - 5.00 หมายความว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายความว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายความว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายความว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายความว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนท้ายของแบบสอบถามตอนที่ 2 ในแต่ละด้านเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 4 ด้าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือและขออนุญาตให้นักศึกษาส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1-4 เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในวันและเวลาที่ผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมด้วยหนังสือแนะนำตัวให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1-4 และรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และนำแบบสอบถามปลายเปิดมาตรวจสอบข้อเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย เพื่อใช้ประโยชน์ในการอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

การจัดกระทำข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมดนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้และนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม SPSS+ (The Statistical Package for the Social Sciences) และนำแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิดมาตรวจจัดกลุ่มของคำตอบและแจกแจงความถี่ตามคำตอบแล้วนำไปวิเคราะห์และเสนอข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อใช้ประโยชน์ในการอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ตามความมุ่งหมายข้อที่ 1 เพื่อศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน บริการนักศึกษา และอาคารสถานที่ โดยรวมทั้ง 4 ด้านและในแต่ละด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ตามความมุ่งหมายข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิมวิเคราะห์โดยการทดสอบที (t-test) สำหรับตัวแปรสถานภาพ ชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชาที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

4. ตามความมุ่งหมายข้อที่ 3 เพื่อประเมินทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน โดยใช้การทดสอบที (t-test) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนะของนักศึกษาสูงกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีความเหมาะสมสูงกว่าเกณฑ์

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนะของนักศึกษาต่ำกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีความเหมาะสมต่ำกว่าเกณฑ์

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนะของนักศึกษาเท่ากับ 3.00 ถือว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ไม่แตกต่างจากเกณฑ์

5. รวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในทัศนะของนักศึกษา เป็นรายด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่และจัดเรียงลำดับตามความถี่ของจำนวนคำตอบแล้ว นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและนำไปประกอบการอภิปรายผลของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

- 1.1 ค่าความถี่ (frequency)
- 1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)
- 1.3 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
- 1.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสอบถาม

2.1 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยใช้การทดสอบที (t-test) เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ (Ferguson. 1981: 180)

2.2 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Crombach. 1984: 161)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรวิทยฐานะเดิมโดยการทดสอบที

3.2 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีการทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe' Method) (Ferguson. 1981: 190,308)

3.3 ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับเกณฑ์ที่กำหนดคือ 3.00 โดยการใช้การทดสอบที (t-test for one sample)

บทที่ 4

ผลของการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในทัศนะของนักศึกษา เพื่อให้การแปลความหมายและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
f	แทน	ค่าความถี่
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาใน t –distribution
F	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาใน F –distribution
df	แทน	ระดับชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกของค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Square)
p	แทน	ความน่าจะเป็นของค่าสถิติที่ใช้ทดสอบจะตกอยู่ในช่วงปฏิเสธสมมุติฐาน
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 การศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษาและด้านอาคารสถานที่ โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและปีนรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิม โดยการทดสอบที ส่วนตัวแปรสถานภาพ ชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชาที่ศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ

ตอนที่ 4 การประเมินทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยการทดสอบค่าที

ตอนที่ 5 การสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในทัศนะของนักศึกษา เป็นรายด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระที่ศึกษา		ประชากร	จำนวนนักศึกษา (คน/รูป) (n = 182)	ร้อยละ (%)
สภาพภาพ	สามเณร	78	43	23.6
	พระภิกษุ	143	123	67.6
	คฤหัสถ์	17	16	8.8
	รวม	238	182	100.0
วิทยฐานะเดิม	มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า (ม.6)		148	81.3
	บาลีเปรียญธรรม 5 - 8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8)		34	18.7
	รวม		182	100.0
ชั้นปีที่ศึกษา	ชั้นปีที่ 1		41	22.5
	ชั้นปีที่ 2		43	23.6
	ชั้นปีที่ 3		44	24.2
	ชั้นปีที่ 4		54	29.7
	รวม		182	100.0

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระที่ศึกษา		จำนวนนักศึกษา (คน/รูป) (n = 182)	ร้อยละ (%)
คณะวิชาที่ศึกษา	คณะศาสนาและปรัชญา	20	11.0
	คณะมนุษยศาสตร์	23	12.6
	คณะสังคมศาสตร์	33	18.1
	คณะศึกษาศาสตร์	22	12.1
	นักศึกษาชั้นปีที่ 1-2	84	46.2
รวม		182	100.0
ผลสัมฤทธิ์	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ	17	9.3
	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง	87	47.8
	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง	78	42.8
รวม		182	100.0

จากตาราง 3 นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้จำนวนทั้งสิ้น 182 รูป/คน จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุ มีจำนวน 123 รูป คิดเป็นร้อยละ 67.6 รองลงมาคือนักศึกษาที่เป็นสามเณร มีจำนวน 43 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.6 และนักศึกษาที่เป็นคฤหัสถ์น้อยที่สุด มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8

จำแนกตามวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาจะใช้วุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.6) เป็นหลักฐานในการสมัครเข้าศึกษา มีจำนวน 148 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 81.3 ส่วนผู้ที่ใช้วุฒิการศึกษาทางบาลีระดับเปรียญธรรม 5 - 8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8) น้อยที่สุด มีจำนวน 34 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 18.7

จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 54 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 29.7 รองลงมาเป็นผู้ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 44 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 เป็นผู้ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 มีจำนวน 43 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 23.6 และเป็นผู้ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1 น้อยที่สุด มีจำนวน 41 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 22.5

จำแนกตามคณะวิชาที่กำลังศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ศึกษาในคณะสังคมศาสตร์ มีจำนวน 33 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 18.1 รองลงมาคือ เป็นผู้ที่ศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์ มีจำนวน 23 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 12.6 เป็นผู้ที่ศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มีจำนวน 22 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 12.1 และเป็นผู้ที่ศึกษาในคณะศาสนาและปรัชญาน้อยที่สุด มีจำนวน 20 รูป/คน คิดเป็น

ร้อยละ 11.0 นอกจากนี้ยังพบว่า เป็นผู้ที่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1-2 ที่ยังไม่ได้แยกคณะ มีจำนวน 84 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 46.2

จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลางคือมีคะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.51 - 3.00 มีจำนวน 87 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมาเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงคือมีผลคะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.00 ขึ้นไป มีจำนวน 78 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 42.8 และเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำคือมีคะแนนเฉลี่ยสะสม 2.50 หรือต่ำกว่า มีจำนวนน้อยที่สุด มีจำนวน 17 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 9.3

ตอนที่ 2 การศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยตามความคิดเห็นของนักศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ โดยรวมและเป็นรายด้านโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 4 – 8

ตาราง 4 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานทัศนะของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	นักศึกษา (คน/รูป) (n = 182)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{x}$	S.D.	
ด้านการเรียนการสอน	3.44	0.70	ปานกลาง
ด้านอาจารย์ผู้สอน	3.67	0.76	มาก
ด้านการบริการนักศึกษา	3.19	0.82	ปานกลาง
ด้านอาคารสถานที่	3.15	0.84	ปานกลาง
รวม	3.36	0.70	ปานกลาง

จากตาราง 4 นักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมทุกด้านว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.36$, S.D. = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพแวดล้อมด้านอาจารย์ผู้สอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.67$, S.D. = 0.76) ส่วนด้านการเรียนการสอน ($\bar{x}=3.44$, S.D. = 0.70) ด้านการบริการนักศึกษา ($\bar{x}=3.19$, S.D. = 0.82) และด้านอาคารสถานที่ ($\bar{x}=3.15$, S.D. = 0.84) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อ
สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ด้านการเรียนการสอน เป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านการเรียนการสอน	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
1.	โครงสร้างของหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิตสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย.....	3.77	0.85	มาก
2.	รายวิชาต่างๆ ที่จัดให้เรียนมีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ที่ สำคัญต่อการผลิตบัณฑิตทางศาสนศาสตร์.....	3.60	0.83	มาก
3.	ปริมาณเนื้อหารายวิชาที่จัดให้เรียนในแต่ละภาคเรียน เหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละภาคเรียน.....	3.48	0.94	ปานกลาง
4.	เนื้อหาวิชาทางศาสนศาสตร์สอดคล้องกับหลักสูตร ศาสนศาสตรบัณฑิต.....	3.59	0.92	มาก
5.	เนื้อหาแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนสอดคล้องต่อสภาพการณ์ ทางพระพุทธศาสนา.....	3.75	1.00	มาก
6.	มหาวิทยาลัยจัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทาง ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา.....	3.71	1.01	มาก
7.	มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักพุทธ ธรรม คือ ปรัชญา ปฏิบัติและปัญญา.....	3.64	1.05	มาก
8.	มหาวิทยาลัยมีสื่ออุปกรณ์การสอนต่อการปฏิบัติกัมมัฏฐาน ที่เพียงพอเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน.....	3.25	1.07	ปานกลาง
9.	นักศึกษาได้รับคำอธิบายรายวิชาเป็นแนวทางการเรียน การ สอนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน.....	3.64	0.92	มาก
10.	อาจารย์ใช้อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย.....	3.25	1.08	ปานกลาง
11.	อาจารย์มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาเรียนอย่างน่าสนใจ.....	3.37	0.97	ปานกลาง
12.	อาจารย์จัดทำเอกสารประกอบการสอน ตำรา สื่อการสอน ที่ ส่งเสริมประสิทธิภาพในการสอน.....	3.41	1.02	ปานกลาง
13.	อาจารย์สร้างแรงจูงใจเพื่อให้นักศึกษาสนใจวิชาที่เรียน.....	3.38	0.98	ปานกลาง
14.	อาจารย์ใช้เทคนิคในการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ช่วยให้ นักศึกษาเข้าใจในบทเรียนดีขึ้น.....	3.41	1.01	ปานกลาง

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการเรียนการสอน	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
15.	อาจารย์มุ่งสอนให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้.....	3.46	0.94	ปานกลาง
16.	อาจารย์สอนโดยคำนึงถึงความสามารถที่แตกต่างกันของนักศึกษา.....	3.28	0.99	ปานกลาง
17.	อาจารย์ใช้วิธีการสอนที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ.....	3.32	0.99	ปานกลาง
18.	อาจารย์สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับการสอน.....	3.82	0.96	มาก
19.	อาจารย์ใช้วิธีสอนที่หลากหลายตามสภาพเนื้อหาของรายวิชาที่สอน.....	3.53	0.93	มาก
20.	อาจารย์จัดรูปแบบการเรียนการสอนโดยอาศัยหลักอริยสัจ ๔ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอน.....	3.37	0.96	ปานกลาง
21.	อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักศึกษาได้อภิปรายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างกว้างขวาง.....	3.53	0.98	มาก
22.	อาจารย์เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในวิชาโดยนำนักศึกษาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่.....	2.97	1.18	ปานกลาง
23.	นักศึกษาได้รับการสอนเสริมความรู้จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญพิเศษ.....	2.86	1.20	ปานกลาง
24.	มหาวิทยาลัยสนับสนุนให้นักศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมวิทยากร ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา.....	3.90	0.96	มาก
25.	มหาวิทยาลัยสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างภาวะความเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนา.....	3.58	1.04	มาก
26.	มหาวิทยาลัยจัดอบรมคอมพิวเตอร์ให้กับนักศึกษา.....	2.77	1.31	ปานกลาง
27.	อาจารย์สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนเหมาะสมกับลักษณะรายวิชา.....	3.24	1.05	ปานกลาง
28.	ระยะเวลาที่ศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคทฤษฎี 4 ปี และภาคปฏิบัติศาสนกิจ 1 ปี มีความเหมาะสม.....	3.09	1.16	ปานกลาง

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการเรียนการสอน	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
29.	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการปฏิบัติกัมมัฏฐานนอกพื้นที่ที่มีความเหมาะสม.....	3.44	1.04	ปานกลาง
30.	อาจารย์จัดระบบการวัดและประเมินผลของแต่ละรายวิชาสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายของการเรียน.....	3.43	0.92	ปานกลาง
31.	อาจารย์ใช้หลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียนถูกต้องตามหลักวิชาการ.....	3.52	0.96	มาก
32.	อาจารย์ชี้แจงเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนให้นักศึกษาทราบตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการสอน.....	3.54	1.09	มาก
33.	กำหนดวันและเวลาในการสอบมีความเหมาะสม.....	3.41	1.13	ปานกลาง
34.	อาจารย์มีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียนของนักศึกษา.....	3.68	1.05	มาก
รวม		3.44	0.70	ปานกลาง

จากตาราง 5 นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.44$, S.D. = 0.70) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ยกเว้นข้อที่นักศึกษามีความเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ 1 โครงสร้างของหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิตสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.85) ข้อ 2 รายวิชาต่างๆ ที่จัดให้เรียนมีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ที่สำคัญต่อการผลิตบัณฑิตทางศาสนศาสตร์ ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = 0.83) ข้อ 4 เนื้อหารายวิชาทางศาสนศาสตร์สอดคล้องกับหลักสูตร ศาสนศาสตร์บัณฑิต ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = 0.92) ข้อ 5 เนื้อหาแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนสอดคล้องต่อสภาพการณ์ทางพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 3.75$, S.D. = 1.00) ข้อ 6 มหาวิทยาลัยจัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทางไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 1.01) ข้อ 7 มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักพุทธธรรม คือ ปรีชาปฏิบัติและปฏิเวธ ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 1.05) ข้อ 9 นักศึกษาได้รับคำอธิบายรายวิชาเป็นแนวทางการเรียนการสอนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.92) ข้อ 18 อาจารย์สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับการสอน ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.96)

ข้อ 19 อาจารย์ใช้วิธีสอนที่หลากหลายตามสภาพเนื้อหาของรายวิชาที่สอน ($\bar{x} = 3.53$, S.D. = 0.93) ข้อ 21 อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักศึกษาได้อภิปรายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างกว้างขวาง ($\bar{x} = 3.53$, S.D. = 0.98) ข้อ 24 มหาวิทยาลัยสนับสนุนให้นักศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมวิทยากร ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 0.96) ข้อ 25 มหาวิทยาลัยสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างภาวะความเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 3.58$, S.D. = 1.04) ข้อ 31 อาจารย์ใช้หลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล การเรียนถูกต้องตามหลักวิชาการ ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 0.96) ข้อ 32 อาจารย์ชี้แจงเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนให้นักศึกษาทราบตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการสอน ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = 1.09) และ ข้อ 34 อาจารย์มีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียนของนักศึกษา ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 1.05)

ตาราง 6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อ
สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ด้านอาจารย์ผู้สอน เป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านอาจารย์ผู้สอน	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
35.	อาจารย์มีคุณสมบัติตรงกับสาขาความรู้ที่รับผิดชอบในการสอน.....	3.73	0.99	มาก
36.	อาจารย์มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นอาจารย์สอนในศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา.....	3.79	0.92	มาก
37.	อาจารย์มีความรอบรู้ในสาระรายวิชาที่ได้รับมอบหมายให้สอน.....	3.66	0.88	มาก
38.	อาจารย์มีความรู้และความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสอน.....	3.44	1.04	ปานกลาง
39.	อาจารย์เข้าสอนตรงตามเวลาที่กำหนดในตารางสอน.....	3.51	0.98	มาก
40.	อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาประเมินการสอนเมื่อเสร็จสิ้นการสอน.....	3.25	1.20	ปานกลาง
41.	อาจารย์ปลุกฝังให้นักศึกษารูรักสามัคคี.....	3.62	1.01	มาก
42.	อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ไม่เข้าใจ.....	3.75	1.00	มาก
43.	อาจารย์ใช้ภาษาพูดที่เหมาะสมกับนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุสามเณร.....	3.80	1.01	มาก
44.	อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์วางตนได้เหมาะสมต่อนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุสามเณร.....	3.86	1.02	มาก
45.	อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ปฏิบัติตนเป็นอุบาสกอุบาสิกา อันเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา.....	3.77	1.03	มาก
46.	อาจารย์ที่เป็นพระภิกษุมีการประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสมกับเป็นสมณเพศ.....	3.87	1.04	มาก
47.	อาจารย์มีสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับนักศึกษา.....	3.75	0.99	มาก
48.	อาจารย์มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ.....	3.76	1.02	มาก

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	ด้านอาจารย์ผู้สอน	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
49.	อาจารย์แนะนำตำรา วารสารและเอกสารต่างๆ ทางวิชาการ เพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม.....	3.66	1.02	มาก
50.	อาจารย์แนะนำสถานที่ประพฤติกฎิบัติธรรมกัมมัฏฐานที่ เหมาะสมแก่นักศึกษา.....	3.46	1.04	ปานกลาง
	รวม	3.67	0.76	มาก

จากตาราง 6 นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาจารย์ผู้สอน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.76) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับมาก ยกเว้นข้อที่นักศึกษามีความเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อ 38 อาจารย์มีความรู้และความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสอน ($\bar{x} = 3.44$, S.D. = 1.04) ข้อ 40 อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาประเมินการสอนเมื่อเสร็จสิ้นการสอน ($\bar{x} = 3.25$, S.D. = 1.20) และ ข้อ 50 อาจารย์แนะนำสถานที่ประพฤติกฎิบัติธรรมกัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่นักศึกษา ($\bar{x} = 3.46$, S.D. = 1.04)

ตาราง 7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยด้านการบริการนักศึกษา เป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการบริการนักศึกษา	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
51.	มหาวิทยาลัยจัดปฐมนิเทศนักศึกษาเมื่อเริ่มต้น ปีการศึกษาใหม่.....	3.93	0.96	มาก
52.	เนื้อหาในการจัดปฐมนิเทศสอดคล้องครอบคลุมสาระประเด็นสำคัญต่างๆ ที่นักศึกษาควรทราบ.....	3.65	0.88	มาก
53.	นักศึกษาได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาทุกครั้งที่มีปัญหาการเรียน.....	3.59	1.01	มาก
54.	อาจารย์ที่ปรึกษายินดีให้คำปรึกษาเรื่องการเรียนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน.....	3.59	0.92	มาก
55.	มหาวิทยาลัยจัดสรรทุนการศึกษาเพียงพอต่อความต้องการตามที่นักศึกษาได้ขอ.....	3.14	1.15	ปานกลาง
56.	กระบวนการจัดสรรทุนการศึกษามีความเหมาะสม.....	3.03	1.09	ปานกลาง
57.	ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีหนังสือ ตำรา และวารสารทางวิชาการทั่วไปเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพียงพอ.....	3.26	1.16	ปานกลาง
58.	ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีหนังสือ ตำรา และวารสารทางวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาค้นคว้าเพียงพอ.....	3.34	1.12	ปานกลาง
59.	ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมีสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยสำหรับการค้นหาหนังสือ.....	3.34	1.12	ปานกลาง
60.	นักศึกษาได้รับความสะดวกเป็นอย่างดีจากการให้บริการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดกลางฯ.....	3.11	1.12	ปานกลาง
61.	ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมีเจ้าหน้าที่เพียงพอกับการให้บริการ.....	3.29	1.08	ปานกลาง
62.	นักศึกษาได้รับความสะดวกจากการบริการถ่ายเอกสารที่มหาวิทยาลัยจัดไว้ให้.....	3.26	1.09	ปานกลาง
63.	ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีเครื่องคอมพิวเตอร์เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา.....	2.86	1.27	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการบริการนักศึกษา	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
64.	เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการด้วย ความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น.....	2.88	1.13	ปานกลาง
65.	มหาวิทยาลัยประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง เช่น การลงทะเบียน โครงการกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เป็นต้น.....	3.12	1.18	ปานกลาง
66.	มหาวิทยาลัยจัดทำวารสาร จุลสารเป็นสื่อกลางระหว่างนักศึกษากับมหาวิทยาลัยเป็นการเฉพาะ.....	3.05	1.09	ปานกลาง
67.	นักศึกษาได้รับการเกี่ยวกับเอกสาร จุลสาร ตำรา หรือสิ่งพิมพ์จากคณะภาควิชาฯ อย่างต่อเนื่อง.....	2.90	1.22	ปานกลาง
68.	มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับนักศึกษา เช่น การอบรมวาทศิลป์ วิชาการเทศน์ เป็นต้น.....	3.45	1.05	ปานกลาง
69.	มหาวิทยาลัยมีระบบการให้บริการลงทะเบียนด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย.....	2.88	1.22	ปานกลาง
70.	การบริการแจ้งผลการสอบแต่ละรายวิชาในแต่ละภาค การศึกษามีความรวดเร็วและถูกต้อง.....	2.80	1.23	ปานกลาง
71.	มหาวิทยาลัยจัดระบบการให้บริการพื้นฐานแก่นักศึกษาแบบครบวงจร (One Stop Service) ที่สะดวกและรวดเร็ว...	2.82	1.21	ปานกลาง
72.	มหาวิทยาลัยจัดบริการน้ำดื่มสะอาดตามบริเวณอาคารชั้นเรียน ห้องเรียนอย่างทั่วถึง.....	3.03	1.19	ปานกลาง
73.	ร้านค้าที่ให้บริการเครื่องดื่มแก่นักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ.....	3.03	1.19	ปานกลาง
รวม		3.19	0.82	ปานกลาง

จากตาราง 7 นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการบริการนักศึกษา โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.19$, S.D. = 0.82) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ยกเว้นข้อที่นักศึกษามีความเห็นเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ 51 มหาวิทยาลัยจัดปฐมนิเทศนักศึกษาเมื่อเริ่มต้น ปีการศึกษาใหม่ ($\bar{x} = 3.93$, S.D. = 0.96)

ข้อ 52 เนื้อหาในการจัดปฐมนิเทศสอดคล้องครอบคลุมสาระประเด็นสำคัญต่างๆ ที่นักศึกษาควรทราบ ($\bar{x} = 3.65$, S.D. = 0.88) ข้อ 53 นักศึกษาได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาทุกครั้งที่มีปัญหาการเรียน ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = 1.01) และข้อ 54 อาจารย์ที่ปรึกษายินดีให้คำปรึกษาเรื่องการเรียนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน($\bar{x} = 3.59$, S.D. = 0.92)

ตาราง 8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาคารสถานที่ เป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านอาคารสถานที่	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
74.	มหาวิทยาลัยจัดห้องปฏิบัติกัมมัฏฐานที่เหมาะสม.....	3.21	1.13	ปานกลาง
75.	ภายในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีระบบปฏิบัติการต่างๆ ที่ทันสมัย.....	2.87	1.18	ปานกลาง
76.	ที่นั่งในห้องปฏิบัติการต่างๆ สำหรับนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ถูกจัดไว้อย่างเหมาะสม.....	3.05	1.10	ปานกลาง
77.	สภาพภายในห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย.....	3.26	1.08	ปานกลาง
78.	บรรยากาศภายในห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย เงียบสงบ ปราศจากเสียงรบกวน.....	3.49	1.04	ปานกลาง
79.	มหาวิทยาลัยจัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในมหาวิทยาลัยอย่างทั่วถึง.....	3.22	1.09	ปานกลาง
80.	ศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส ตั้งอยู่ในพื้นที่การคมนาคมไปมาสะดวก.....	3.51	1.04	มาก
81.	ศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส จัดทำป้ายบอกเส้นทาง อาคารสถานที่ หน่วยงานต่างๆ ภายในศูนย์.....	2.98	1.06	ปานกลาง
82.	บริเวณอาคารสถานที่ตั้งของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส ปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น.....	2.92	1.10	ปานกลาง
83.	บริเวณอาคารเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาสโดยรวมเป็นระเบียบเรียบร้อย.....	2.88	1.11	ปานกลาง
84.	ขนาดห้องเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษาในแต่ละชั้นปีการศึกษา/กลุ่มสาขา.....	3.04	1.19	ปานกลาง
85.	สภาพห้องเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส มีบรรยากาศที่เหมาะสม เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก เย็นสบาย ไม่อับทึบ.....	3.20	1.17	ปานกลาง

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	ด้านอาคารสถานที่	นักศึกษา (n = 182)		ระดับ ความ เหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
86.	ภายในห้องเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส มีอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่องขยายเสียง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นต้น.....	2.80	1.23	ปานกลาง
87.	ห้องน้ำ ห้องสุขา ในศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา.....	3.16	1.19	ปานกลาง
88.	ห้องน้ำ ห้องสุขา ในศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส สะอาด ถูกสุขลักษณะ.....	2.99	1.16	ปานกลาง
89.	มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในพื้นที่การคมนาคมไปมาสะดวก.....	3.73	1.02	มาก
90.	มหาวิทยาลัยจัดทำป้ายบอกเส้นทาง อาคาร สถานที่ หน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย.....	3.39	0.97	ปานกลาง
91.	บริเวณอาคารสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น.....	3.35	1.04	ปานกลาง
92.	บริเวณอาคารเรียนของมหาวิทยาลัยโดยรวมเป็นระเบียบเรียบร้อย.....	3.36	1.02	ปานกลาง
93.	ขนาดห้องเรียนของมหาวิทยาลัยเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษาในแต่ละ คณะวิชา/สาขาวิชา/วิชาเอก.....	3.46	1.05	ปานกลาง
94.	สภาพห้องเรียนของมหาวิทยาลัยมีบรรยากาศที่เหมาะสม เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก เย็นสบาย ไม่อับทึบ.....	3.49	0.93	ปานกลาง
95.	ภายในห้องเรียนของมหาวิทยาลัยมีอุปกรณ์ที่จำเป็น ต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่องขยายเสียง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นต้น.....	3.35	1.13	ปานกลาง
96.	ห้องน้ำ ห้องสุขา ของมหาวิทยาลัยมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา.....	3.45	1.06	ปานกลาง
97.	ห้องน้ำ ห้องสุขา ของมหาวิทยาลัยสะอาดถูกสุขลักษณะ.....	3.27	1.12	ปานกลาง
	รวม	3.15	0.84	ปานกลาง

จากตาราง 8 นักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.15$, S.D. = 0.84) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ยกเว้นข้อที่นักศึกษามีความเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ 80 ศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส ตั้งอยู่ในพื้นที่การคมนาคมไปมาสะดวก ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 1.04) และข้อ 89 มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในพื้นที่การคมนาคมไปมาสะดวก ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 1.02)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรวิทยฐานะเดิม วิเคราะห์โดยใช้การทดสอบที ส่วนตัวแปรสถานภาพ ชั้นปีที่กำลังศึกษา คณะวิชาที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ่ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 9 - 19

ตาราง 9 การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	2	2.247	1.123	2.312	0.102
	ภายในกลุ่ม	179	86.983	0.486		
	รวม	181	89.230			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.935	0.468	0.812	0.446
	ภายในกลุ่ม	179	103.119	0.576		
	รวม	181	104.054			
ด้านการบริการนักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	2.699	1.349	2.032	0.134
	ภายในกลุ่ม	179	118.842	0.664		
	รวม	181	121.541			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	2	0.652	0.326	0.454	0.636
	ภายในกลุ่ม	179	128.513	0.718		
	รวม	181	129.165			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.277	0.638	1.293	0.277
	ภายในกลุ่ม	179	88.351	0.494		
	รวม	181	89.628			

จากตาราง 9 นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตาราง 10 การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิม

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	(ม.6) n = 148		(ป.ธ. 5 – 8) n = 34		t	p
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ด้านการเรียนการสอน	3.43	0.71	3.48	0.69	-0.392	0.951
ด้านอาจารย์ผู้สอน	3.64	0.77	3.78	0.73	-0.941	0.634
ด้านการบริการนักศึกษา	3.17	0.83	3.26	0.78	-0.557	0.810
ด้านอาคารสถานที่	3.12	0.86	3.29	0.77	-1.031	0.422
รวมทุกด้าน	3.34	0.72	3.45	0.65	-0.823	0.576

จากตาราง 10 นักศึกษาที่มีวิทยฐานะเดิมต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตาราง 11 การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	6.856	2.285	4.938	.003
	ภายในกลุ่ม	178	82.374	0.463		
	รวม	181	89.230			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	3	6.153	2.051	3.729	.012
	ภายในกลุ่ม	178	97.902	0.550		
	รวม	181	104.054			
ด้านการบริการนักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	8.155	2.718	4.267	.006
	ภายในกลุ่ม	178	113.386	0.637		
	รวม	181	121.541			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	3	11.833	3.944	5.984	.001
	ภายในกลุ่ม	178	117.332	0.659		
	รวม	181	129.165			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	3	7.827	2.609	5.678	.001
	ภายในกลุ่ม	178	81.801	0.460		
	รวม	181	89.628			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 11 นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้น จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 12 - 16

ตาราง 12 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวม จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่

ชั้นปีที่กำลังศึกษา	$\bar{x}$	ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
		3.34	3.18	3.72	3.23
ชั้นปีที่ 1	3.34	-	0.154	-0.380	0.103
ชั้นปีที่ 2	3.18		-	*	-0.051
ชั้นปีที่ 3	3.72			-	*
ชั้นปีที่ 4	3.23				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 12 นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมแตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 13 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่

ชั้นปีที่กำลังศึกษา	$\bar{x}$	ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
		3.34	3.27	3.78	3.37
ชั้นปีที่ 1	3.34	-	0.071	*	-0.032
ชั้นปีที่ 2	3.27		-	*	-0.102
ชั้นปีที่ 3	3.78			-	*
ชั้นปีที่ 4	3.37				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 13 นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีความคิดเห็นกับทัศนต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยด้านการเรียนการสอนแตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 14 การทดสอบความแตกต่างของทัศนต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาจารย์ผู้สอน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษาเป็นรายคู่

ชั้นปีที่กำลังศึกษา	$\bar{x}$	ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
		3.71	3.54	3.96	3.50
ชั้นปีที่ 1	3.71	-	0.167	-0.253	0.213
ชั้นปีที่ 2	3.54		-	-0.419	0.047
ชั้นปีที่ 3	3.96			-	*
ชั้นปีที่ 4	3.50				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 14 นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทัศนต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยด้านอาจารย์ผู้สอนแตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 15 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการบริการนักศึกษา จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่

ชั้นปีที่กำลังศึกษา	$\bar{x}$	ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
		3.17	3.03	3.55	3.03
ชั้นปีที่ 1	3.17	-	0.135	-0.380	0.141
ชั้นปีที่ 2	3.03		-	*	0.006
ชั้นปีที่ 3	3.55			-	*
ชั้นปีที่ 4	3.03				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 15 นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยด้านการบริการนักศึกษา แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 16 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านอาคารสถานที่ จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่

ชั้นปีที่กำลังศึกษา	$\bar{x}$	ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
		3.13	2.88	3.58	3.04
ชั้นปีที่ 1	3.13	-	0.245	-0.451	0.089
ชั้นปีที่ 2	2.88		-	*	-0.156
ชั้นปีที่ 3	3.58			-	*
ชั้นปีที่ 4	3.04				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 16 นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทัศนต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยด้านอาคารสถานที่แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 17 การเปรียบเทียบทัศนของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามคณะวิชาที่กำลังศึกษา

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	0.970	0.323	0.863	0.463
	ภายในกลุ่ม	94	35.202	0.374		
	รวม	97	36.172			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.975	0.658	1.323	0.272
	ภายในกลุ่ม	94	46.796	0.498		
	รวม	97	48.772			
ด้านการบริการนักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	4.873	1.624	2.802	0.044
	ภายในกลุ่ม	94	54.501	0.580		
	รวม	97	59.374			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	3	4.167	1.389	2.323	0.080
	ภายในกลุ่ม	94	56.207	0.598		
	รวม	97	60.374			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	3	2.283	0.761	1.847	0.144
	ภายในกลุ่ม	94	38.737	0.412		
	รวม	97	41.021			

จากตาราง 17 นักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทัศนต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทัศนต่อ

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยด้านการบริการนักศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเซฟเฟ่ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 18

ตาราง 18 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนะนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการบริการนักศึกษา จำแนกตามคณะวิชาที่กำลังศึกษา เป็นรายคู่

คณะวิชา ที่กำลังศึกษา	$\bar{x}$	คณะศาสนา และปรัชญา	คณะ มนุษยศาสตร์	คณะ สังคมศาสตร์	คณะ ศึกษาศาสตร์
		2.84	3.47	3.35	3.30
คณะศาสนาและ ปรัชญา	2.84	-	*	*	-0.465
คณะมนุษยศาสตร์	3.47		-	0.116	0.165
คณะสังคมศาสตร์	3.35			-	0.048
คณะศึกษาศาสตร์	3.30				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 18 นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะศาสนาและปรัชญามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยด้านการบริการนักศึกษา แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 19 การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.301	0.434	0.878	0.454
	ภายในกลุ่ม	178	87.929	0.494		
	รวม	181	89.230			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.386	0.462	0.801	0.495
	ภายในกลุ่ม	178	102.668	0.577		
	รวม	181	104.054			
ด้านการบริการนักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	0.955	0.318	0.470	0.704
	ภายในกลุ่ม	178	120.586	0.677		
	รวม	181	121.541			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	3	1.775	0.592	0.827	0.481
	ภายในกลุ่ม	178	127.389	0.716		
	รวม	181	129.165			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	3	0.817	0.272	0.546	0.652
	ภายในกลุ่ม	178	88.811	0.499		
	รวม	181	89.628			

จากตาราง 19 นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 การประเมินทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยการทดสอบค่าที ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 20

ตาราง 20 การประเมินทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย	นักศึกษา (n = 182)		เกณฑ์	t	p
	$\bar{x}$	S.D.			
ด้านการเรียนการสอน	3.44	0.70	3.00	8.473	.001
ด้านอาจารย์ผู้สอน	3.67	0.76	3.00	11.874	.001
ด้านการบริการนักศึกษา	3.19	0.82	3.00	3.089	.001
ด้านอาคารสถานที่	3.15	0.84	3.00	2.434	.008
รวมทุกด้าน	3.36	0.70	3.00	6.942	.001

จากตาราง 20 นักศึกษามีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 5 การสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในแต่ละด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ ดังแสดงในตาราง 21

ตาราง 21 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในแต่ละด้าน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ความถี่ (f)
ด้านการเรียนการสอน	
1. เนื้อหาสาระรายวิชา ควรปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับสภาวะของสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา	5
2. ควรจัดให้มีอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ทันสมัยให้เพียงพอจำนวนนักศึกษา	5
3. กิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีลักษณะดึงดูดความสนใจในการเรียน	8
4. ควรเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในรายวิชาโดยการนำนักศึกษาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่	7
5. อาจารย์ควรเอาใจใส่ต่อการหาแนวทางการแก้ไขและปัญหาในการศึกษาของผู้เรียน	5
6. การเรียนการสอนควรนำผลของการวิจัยสมัยใหม่มาประกอบการเรียนการสอน	11
7. ข้อสอบวัดผลประเมินผลปลายภาคการศึกษา ควรเป็นแนวที่มุ่งวัดความคิดเห็นและวิเคราะห์วิจารณ์มากกว่าการวัดความทรงจำ	8
8. ควรย่นระยะเวลาในการจัดปลายภาคการศึกษาให้สั้นลง	5
9. การปฏิบัติศาสนกิจควรดำเนินการให้สามารถกระทำได้ในช่วงระยะเวลาของหลักสูตร 4 ปี	11
ด้านอาจารย์ผู้สอน	
1. อาจารย์ควรมีบุคลิกที่เร่าร้อนแจ่มใสในระหว่างทำหน้าที่สอน	7
2. อาจารย์ควรมีวิธีการและเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย	7
3. มหาวิทยาลัย ควรสรรหาอาจารย์ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในเนื้อหาวิชาที่สอน	9
4. มหาวิทยาลัยควรสรรหาอาจารย์ที่จบจากหลากหลายสถาบันและมีคุณภาพ	7

ตาราง 21 (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ความถี่ (f)
5. มหาวิทยาลัยควรจัดให้อาจารย์รับผิดชอบในรายวิชาที่สอนอย่างเหมาะสม เช่น ไม่ให้รับผิดชอบหลายวิชาและหลายแห่ง (วิทยาเขต)	6
6. อาจารย์ควรเอาใจใส่ในการสอน เช่น ไม่ควรพูดนอกประเด็นออกจากขอบเขต ของสาระการเรียนการสอนมากเกินไป	5
7. อาจารย์ควรค้นคว้าวิจัยผลิตสื่อการเรียนการสอนแนวใหม่ควบคู่กับการทำ หน้าที่สอน	5
8. อาจารย์ควรมีระเบียบวินัยในการสอนเป็นแบบอย่างที่ดี	13
9. อาจารย์ควรมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ	5
10. อาจารย์ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการวัดและประเมินผลการเรียน	5
ด้านการบริการนักศึกษา	
1. การจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ควรเน้นให้นักศึกษาทุกชั้นปีและคณาจารย์มี ส่วนร่วมและมีความใกล้ชิดกัน	8
2. มหาวิทยาลัยควรมีระบบการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาดีเด่นด้านการจัด กิจกรรมและบำเพ็ญประโยชน์	8
3. ควรเพิ่มจำนวนหนังสือภายในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยให้เพียงพอต่อจำนวน นักศึกษาและให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เรียน	11
4. เจ้าหน้าที่บริการฝ่ายต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ควรสนใจและกระตือรือร้นใน การให้บริการแก่นักศึกษา	7
5. มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษาที่ ชัดเจนและรวดเร็ว	7
6. นักศึกษาควรได้รับความสะดวกจากเจ้าหน้าที่บริการฝ่ายทะเบียนและวัดผล ของมหาวิทยาลัยอย่างรวดเร็ว	17
7. การจัดทำบัตรประจำตัวนักศึกษา ควรปรับปรุงให้ทันสมัย	15
8. การประกาศผลการสอบในภาคการศึกษาต่างๆ ควรมีความรวดเร็ว	7
9. การจัดการบริการน้ำดื่ม ควรให้บริการอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ	11
10. ควรปรับปรุงการบริการของร้านค้าให้บริการน้ำดื่มแก่นักศึกษาที่มหาวิทยาลัย ให้สะอาดและถูกสุขลักษณะ	5

ตาราง 21 (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ความถี่ (f)
ด้านอาคารสถานที่	
1. ศูนย์วัดราชาธิวาส ควรเพิ่มการรักษาความสะอาดของอาคารเรียนและภายใน ห้องเรียน	5
2. ประตูหน้าต่างอาคารเรียนศูนย์วัดราชาธิวาส มีสภาพชำรุดหลายจุด ควรมีการ ปรับปรุงซ่อมแซม	7
3. ควรปรับปรุงห้องเรียนศูนย์วัดราชาธิวาส ด้วยการติดเครื่องปรับอากาศทุก ห้องเรียน	9
4. มหาวิทยาลัยควรติดเครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียน	12
5. ควรปรับปรุงห้องประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัยให้พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา	9
6. ผู้ดูแลทำความสะอาดห้องน้ำ ควรเอาใจใส่ดูแลทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ	5
7. ห้องน้ำที่ศูนย์วัดราชาธิวาส ควรได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมใหม่	7
8. ควรเพิ่มสวนหย่อมและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	5
9. ควรปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบมหาวิทยาลัยให้ร่มรื่น	7
10. ควรปรับปรุงบริเวณร้านค้าและสถานที่นั่งจมน้ำดื่มให้กว้างขวางยิ่งขึ้น	7

จากตาราง 21 นักศึกษามีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านการเรียนการสอน การเรียนการสอนควรนำผลของการวิจัยสมัยใหม่มาประกอบการเรียนการสอน (f = 11) การปฏิบัติศาสนกิจควรดำเนินการให้สามารถกระทำได้ในช่วงระยะเวลาของหลักสูตร 4 ปี (f = 11) กิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีลักษณะดึงดูดความสนใจในการเรียน (f = 8) ข้อเสนอวัดผลประเมินผลปลายภาคการศึกษา ควรเป็นแนวที่มุ่งวัดความคิดเห็นและวิเคราะห์วิจารณ์มากกว่าการวัดความทรงจำ (f = 8) ควรเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในรายวิชาโดยการนำนักศึกษาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ (f = 7) เนื้อหาสาระรายวิชา ควรปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับสภาวะของสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (f = 5) ควรจัดให้มีอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ทันสมัยให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา (f = 5) อาจารย์ควรเอาใจใส่ต่อการหาแนวทางการแก้ไขและปัญหาในการศึกษาของผู้เรียน (f = 5) ควรย่นระยะเวลาในการจัดปลายภาคการศึกษาให้สั้นลง (f = 5)

ด้านอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ควรมีระเบียบวินัยในการสอนเป็นแบบอย่างที่ดี (f = 13) มหาวิทยาลัย ควรสรรหาอาจารย์ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในเนื้อหารายวิชาที่สอน (f = 9) อาจารย์ควรมีบุคลิกที่แจ่มใสในระหว่างทำหน้าที่สอน (f = 7) อาจารย์ควรมีวิธีการและเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย (f = 7) มหาวิทยาลัยควรสรรหาอาจารย์ที่จบจากหลากหลายสถาบันและมีคุณภาพ (f = 7) มหาวิทยาลัยควรจัดให้อาจารย์รับผิดชอบในรายวิชาที่สอนอย่างเหมาะสม เช่น ไม่ให้รับผิดชอบหลายวิชาและหลายแห่ง (วิทยาเขต) (f = 6) อาจารย์ควรเอาใจใส่ในการสอน เช่น ไม่ควรพูดนอกประเด็นออกจากขอบเขตของสาระการเรียนรู้การสอนมากเกินไป (f = 5) อาจารย์ควรค้นคว้าวิจัยผลิตสื่อการเรียนการสอนแนวใหม่ควบคู่กับการทำหน้าที่สอน (f = 5) อาจารย์ควรมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ (f = 5) อาจารย์ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการวัดและประเมินผลการเรียน (f = 5)

ด้านการบริการนักศึกษา นักศึกษาควรได้รับความสะดวกจากเจ้าหน้าที่บริการฝ่ายทะเบียนและวัดผลของมหาวิทยาลัยอย่างรวดเร็ว (f = 17) การจัดทำบัตรประจำตัวนักศึกษา ควรปรับปรุงให้ทันสมัย (f = 15) ควรเพิ่มจำนวนหนังสือภายในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยให้เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาและให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เรียน (f = 11) การจัดบริการน้ำดื่ม ควรให้บริการอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ (f = 11) การจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ควรเน้นให้นักศึกษาทุกชั้นปี และคณาจารย์มีส่วนร่วมและมีความใกล้ชิดกัน (f = 8) มหาวิทยาลัยควรมีระบบการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาดีเด่นด้านการจัดกิจกรรมและบำเพ็ญประโยชน์ (f = 8) เจ้าหน้าที่บริการฝ่ายต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ควรสนใจและกระตือรือร้นในการให้บริการแก่นักศึกษา (f = 7) มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษาที่ชัดเจนและรวดเร็ว (f = 7) การประกาศผลการสอบในภาคการศึกษาต่างๆ ควรมีความรวดเร็ว (f = 7) ควรปรับปรุงการบริการของร้านค้าให้บริการน้ำดื่มแก่นักศึกษาที่มหาวิทยาลัยให้สะอาดและถูกสุขลักษณะ (f = 5)

ด้านอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยควรติดเครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียน (f = 12) ควรปรับปรุงห้องเรียนศูนย์วัดราชาธิวาส ด้วยการติดเครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียน (f = 9) ควรปรับปรุงห้องประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัยให้พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา (f = 9) ประตูด่านต่างอาคารเรียนศูนย์วัดราชาธิวาส มีสภาพชำรุดหลายจุด ควรมีการปรับปรุงซ่อมแซม (f = 7) ห้องน้ำที่ศูนย์วัดราชาธิวาส ควรได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมใหม่ (f = 7) ควรปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบมหาวิทยาลัยให้ร่มรื่น (f = 7) ควรปรับปรุงบริเวณร้านค้าและสถานที่นั่งฉันน้ำดื่มให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (f = 7) ศูนย์วัดราชาธิวาส ควรเพิ่มการรักษาความสะอาดของอาคารเรียนและภายในห้องเรียน (f = 5) ผู้ดูแลทำความสะอาดห้องน้ำ ควรเอาใจใส่ดูแลทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ (f = 5) ควรเพิ่มสวนหย่อมและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ (f = 5)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านคือ ด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน การบริการนักศึกษา และอาคารสถานที่
2. เปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามสถานภาพ วิทยฐานะเดิม ชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชาที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ประเมินทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวนทั้งสิ้น 182 รูป/คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน 34 ข้อ ด้านอาจารย์ผู้สอน 16 ข้อ ด้านการบริการนักศึกษา 23 ข้อ และด้านอาคารสถานที่ 24 ข้อ รวมข้อคำถามทั้งหมด จำนวน 97 ข้อ และลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ท ในตอนท้ายของแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ซึ่งแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมด จำนวน 238 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์คืนมา จำนวน 182 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76.47

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละเพื่อแสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน บริการนักศึกษา และอาคารสถานที่ โดยรวมทั้ง 4 ด้านและในแต่ละด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามวิทยฐานะเดิมวิเคราะห์โดยการทดสอบที สำหรับตัวแปรสถานภาพ ชั้นปีที่กำลังศึกษา คณะวิชาที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนแบบทางเดียวในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ
4. การประเมินทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยการทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างเดียว
5. การรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในทัศนะของนักศึกษา เป็นรายด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่และจัดเรียงลำดับตามความถี่ของคำตอบแล้ว นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและนำไปประกอบการอภิปรายผลของการวิจัย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในทัศนะของนักศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ พบว่า นักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนด้านอาจารย์ผู้สอนนั้น มีความเหมาะสมในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ สถานภาพ วิทยฐานะเดิม ชั้นปีที่กำลังศึกษา คณะวิชาที่กำลังศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า

2.1 นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน มีทักษะที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 นักศึกษาที่มีวิทยฐานะเดิมต่างกัน มีทักษะที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.4 นักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการบริการนักศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทักษะไม่แตกต่างกัน

2.5 นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3. การประเมินทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด พบว่า นักศึกษามีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ พบว่า นักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมว่าไม่เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะจำนวนเอกสารการเรียน ตำราการสอนยังมีไม่เพียงพอและล้าสมัย อุปกรณ์เทคโนโลยีทางการศึกษาที่เพียบพร้อมและทันสมัยตลอดถึงเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ผู้สอนไม่ค่อยเชี่ยวชาญมากนัก การให้บริการทางการศึกษาที่ไม่ค่อยสะดวกและรวดเร็วในฝ่ายวัดและประเมินผลการศึกษาของมหาวิทยาลัย ด้วยจำนวนบุคลากรทางการศึกษา มีค่อนข้างน้อย อีกทั้งสภาพที่ตั้งอาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัยค่อนข้างแออัดเพราะตั้งอยู่ในเนื้อที่ของวัดซึ่งมีปริมาณเนื้อที่จำกัด ไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจส่งผลให้ทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของสัมพันธ์ เย็นสำราญ (2535: 187) ศึกษาวิเคราะห์ภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยขาดแคลนและไม่มีความพร้อมหลายประการ เช่น ห้องสมุดที่มีเอกสาร ตำราที่ทันสมัยไม่มาก วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ ตลอดจนครูอาจารย์ของมหาวิทยาลัยก็ยังขาดการส่งเสริมด้านวิชาการเพียงพอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งไม่เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าของพระนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมนึก ติะรังษี (2535: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในสภาพการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) พบว่า สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยค่อนข้างแออัด ขาดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนและห้องสมุดมีหนังสือค่อนข้างเก่ามาก อีกทั้งหนังสือที่มีอยู่ตามหลักสูตรใหม่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพระนักศึกษา รวมทั้งผลงานวิจัยของปรีชา ทิพย์รัตน์; และ ประเสริฐ บางเขียว (2546: 2) ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังประสบกับปัญหาในเรื่องของการสร้างองค์ความรู้และกระบวนการจัดการ ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เป็นสากล เช่น หลักสูตรการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน ฯลฯ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ ห้องสมุดมีขนาดเล็ก มีหนังสือค้นคว้าจำนวนน้อย อาคารสถานที่เรียนมีจำกัด

อย่างไรก็ตามคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมีนโยบายและความมุ่งมั่นในการส่งเสริมพัฒนาสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โดยในอนาคตอันใกล้นี้ทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยยกเว้นในส่วนของบัณฑิตวิทยาลัย จะไปรวมอยู่ในที่เดียวกันที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม ซึ่งจะทำให้สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีความพร้อมและมีความทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้มากขึ้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนด้านอาจารย์ผู้สอนนั้น มีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการเรียนการสอน การที่นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะนักศึกษายังไม่ได้มีการมีส่วนร่วมเท่าใดนักต่อการกำหนดเกณฑ์และออกแบบการประเมินในกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ค่อยได้รับความสนใจจากนักศึกษา อีกทั้งการกำหนดระยะเวลาในการสอบไม่เหมาะสม สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยตลอดถึงเอกสารประกอบการสอน เทคนิคและลักษณะการถ่ายทอด อาจารย์ยังคงใช้รูปแบบการสอนเดิม คือยัดการสอนตามตำราเป็นหลัก โดยไม่มีรูปแบบการสอนที่หลากหลายมากเท่าที่ควร อีกทั้งนักศึกษายังคงได้รับรูปแบบการเรียนโดยเน้นหลักการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนอาจารย์ผู้สอนควรตระหนักถึงความสำคัญและความเข้าใจในเรื่องจิตวิทยาในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษามากกว่านี้ ตลอดจนมีบรรยากาศที่ดีในการสอนที่สอดคล้องกับบทความของสุพรรณ ตั้งสมวรวงษ์ (2542: 77) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอน และการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ และสามารถนำความรู้ ไปปฏิบัติได้โดยบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบกับการจัดหลักสูตร พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนและผู้สอน อนึ่งกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อพัฒนาการเรียนการสอนของนักศึกษาโดยการที่นักศึกษาได้ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่และการได้รับการสอนเสริมจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ตลอดจนการจัดอบรมคอมพิวเตอร์ให้กับนักศึกษา สอดคล้องกับ บทความของ เสริมศรี ไชยศรี; และ คณะ (2543: 57) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรที่ดีต้องให้ความสำคัญกับทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคมข้อมูลข่าวสาร เช่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถใช้ภาษาที่เป็นสากล ความสามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และการทำงาน

1.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน การที่นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก อาจเป็นเพราะอาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นบรรพชิตและและคฤหัสถ์เป็นศิษย์เก่าของสถาบันและเคยถือเพศบรรพชิตมาก่อนแล้ว ด้วยธรรมชาติในการเคยเป็นศิษย์เก่าที่นี้จะรับรู้ได้ดีว่าการมีกัลยามิตรในทางธรรมต่อนักศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ระบบการสอนและการให้คำปรึกษาใน

เรื่องเรียนจึงเป็นไปในลักษณะที่สอนน้อง ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดีและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักศึกษาในการแสวงหาความรู้และประสบความสำเร็จในการเรียน จึงทำให้นักศึกษาชื่นชมในตัวอาจารย์และอาจารย์ก็เข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ของพระนักศึกษาและปฏิบัติตนเหมาะสมมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ดังบทความของท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต. 2539: 32-33) กล่าวว่าผู้ที่มิวิญญานของอาจารย์ไม่ใช่แต่สอนหนังสือเท่านั้นแต่ยังจะต้องสอนจริยธรรมให้ศิษย์เป็นคนดีโดยอาจารย์สอนควรมีคุณธรรม 3 ประการ ประการแรก มีปัญญารู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีแล้วทำให้ถูกต้อง ถึงดีและพอดี ประการที่สอง บริสุทธิ์ คือความบริสุทธิ์ในวิชาชีพ มุ่งสอนลูกศิษย์เพื่อประโยชน์ของผู้เรียนเป็นที่ตั้ง และประการที่สาม มีความกรุณา คือการเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือศิษย์อาจต้องลงโทษบ้างแต่ก็ต้องทำด้วยความรักและหวังดีและสอดคล้องกับบทความของสมสุข ธีระพิจิตร (ม.ป.ป.: 2-4) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สอนระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ และประสบการณ์ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ไม่เข้าใจ

1.3 ด้านการบริการนักศึกษา การที่นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่ามีความเหมาะสมระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะการดำเนินการฝ่ายทะเบียนและวัดผลของมหาวิทยาลัยล่าช้าในการประกาศผลการศึกษาของแต่ละระดับชั้น ซึ่งอาจติดขัดในส่วนของการส่งผลสอบจากอาจารย์ผู้สอนอีกทีด้วยภาระและหน้าที่ของอาจารย์ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบงานสอนมากเกินไป อีกทั้งยังได้รับมอบหมายให้ดูแลและรับผิดชอบสอนในส่วนของวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยอีกด้วย ส่วนสภาพภายในห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยนั้นคับแคบ ทำให้ไม่เอื้อต่อการเข้าใช้บริการของนักศึกษาเท่าใดนัก อีกทั้งการได้รับการบริการจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดบางท่านไม่เป็นที่น่าประทับใจ เช่น การวางตนไม่เหมาะสมต่อนักศึกษาและขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการ ตลอดจนด้านการติดต่อประสานงานในเรื่องต่างๆ ที่นักศึกษามีความจำเป็นและสงสัยไม่ค่อยได้รับความสะดวกและความต่อเนื่องของข้อมูลข่าวสารกับทางมหาวิทยาลัย ด้วยระบบการสื่อสารพื้นฐานที่มหาวิทยาลัยต้องแจ้งให้กับนักศึกษาควรได้ทราบและมีส่วนร่วมในรูปแบบสื่อวารสาร จุลสารรายเดือน เป็นต้น ดังบทความของสำเนา ขจรศิลป์ (2538: 7) กล่าวว่า การให้บริการนักศึกษาเป็นงานสำคัญที่สถาบันการศึกษาจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษาเพื่อให้ได้รับความปลอดภัยและความสุขสบาย เช่น บริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ บริการห้องสมุด บริการห้องพยาบาล บริการประชาสัมพันธ์และบริการร้านค้าสหกรณ์ เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้านของนิสิต และในเรื่องเดียวกันนี้วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530: 101-102) กล่าวว่าในการจัดบริการต่างๆ แก่นักศึกษาควรจัดให้มีความเหมาะสม มีความสะดวกสบายและเพียงพอรวมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ งานบริการนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดให้ เพื่อให้นักศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารและการบริการนักศึกษาได้อย่างครบถ้วน

1.4. ด้านอาคารสถานที่ การที่นักศึกษาที่มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่ามีความเหมาะสมระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพอาคารเรียนที่ศูนย์วัดราชาธิวาสเป็นสถานที่เรียนแบบชั่วคราว จึงทำให้ทางมหาวิทยาลัยไม่ค่อยมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการพัฒนาปรับปรุงด้านทางกายภาพได้ครอบคลุมทุกด้าน ทำให้อาคารห้องเรียนไม่มีการติดเครื่องปรับอากาศแต่อย่างใด สภาพห้องเรียนร้อนอบอ้าวและห้องเรียนคับแคบ ด้วยจำนวนนักศึกษามีมากถึง 45 รูป/คนต่อหนึ่งห้อง อีกทั้งความไม่สะดวกต่อการใช้บริการห้องสมุดที่อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถให้บริการได้เลย ประกอบกับไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำคอยดูแลและเอาใจใส่ต่อการรักษาความสะอาดและโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งเรียนมีฝุ่นเกาะโดยทั่วไป ทำให้อาคารเรียนอยู่ในสภาพที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังที่อัจฉรา สุขารมณ์ (อัจฉรา สุขารมณ์; และพรณี บุญประกอบ. 2542: 33) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมด้านสถานที่ที่มีผลต่อการรับรู้และพัฒนาในด้านต่างๆ ของนิสิตในมหาวิทยาลัยถ้านิสิตเห็นว่าสภาพแวดล้อมสบายและเหมาะสมก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อสถาบัน โดยที่จะพยายามและตั้งใจศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ต่างๆ อยู่ในสถาบันต่อไปจนสำเร็จการศึกษา และนอกจากนั้นการดำเนินงานจัดกิจกรรมที่มหาวิทยาลัย (วัดบวรนิเวศ) มีพื้นที่ไม่กว้างเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมหลักของมหาวิทยาลัย ทำให้มีอุปสรรคในการจัดงานถูกจำกัดอยู่เฉพาะภายในอาคารเรียนหรือห้องประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัยเท่านั้น อีกทั้งบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัดบวรนิเวศ จึงมีปัญหาในการขยายพื้นที่ของอาคารเรียนแต่อย่างใดก็ตาม ขณะนี้ทางผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เล็งเห็นอุปสรรคและให้ความสำคัญตรงนี้มานานแล้ว จึงเป็นที่มาของโครงการก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลา ด้วยงบประมาณก่อสร้าง 1,800 ล้านบาท ระยะเวลาในการก่อสร้าง ปีงบประมาณ 2549-2554 ซึ่งจะแก้ปัญหาด้านอาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัยได้ระดับมากที่สุดทีเดียวในอนาคต

2. การเปรียบเทียบทักษะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สถานภาพ วิชฐานะเดิม ชั้นปีที่กำลังศึกษา คณะวิชาที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า

2.1 นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาที่เป็นพระภิกษุสามเณรและนักศึกษาที่เป็นคฤหัสถ์ต่างได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคจากการได้ร่วมกิจกรรมและบริการใดๆ จากทางมหาวิทยาลัย อาทิ โครงการฝึกปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีและการจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสถานศึกษาต่างๆ ที่ได้แจ้งความประสงค์เพื่อต้องการให้นักศึกษาในนามมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ไปเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งนักศึกษาทั้งพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ล้วนได้รับการพิจารณาในฐานะเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีจิตปณิธานและเสียสละในการออกไปทำหน้าที่เผยแผ่

พระพุทธศาสนาในขณะยังเป็นนักศึกษา หนึ่งนักศึกษายังได้รับมอบหมายให้ทำรายงานกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงการแยกสถานภาพมาเป็นเกณฑ์ในการเลือกปฏิบัติในกิจกรรมของกลุ่มอีกด้วย ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงสามารถบ่งบอกให้ได้ว่าสถานภาพของนักศึกษาจึงไม่มีผลใดๆ ต่อทัศนคติของนักศึกษา เพราะมีสิ่งหนึ่งที่ทุกคนอยู่ในฐานะเดียวกันคือความเป็นพุทธศาสนิกชนในพระพุทธศาสนาอันมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระศาสดา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของพระมหาสุพิน ชินะปัด (2546: 89) ศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่าพระนักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีคุณลักษณะในด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน เพราะไม่ว่าจะมีอายุมากหรือน้อยกว่ากัน เมื่อได้เข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้วทุกรูปต่างต้องการที่จะแสวงหาความรู้ใส่ตัว โดยการศึกษาในตำราและจากการทำกิจกรรม

2.2 นักศึกษาที่มีวิถีสถานะเดิมต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาที่เป็นเปรียญและได้มีประสบการณ์ในการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) อีกทั้งนักศึกษาส่วนใหญ่เคยผ่านระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามาก่อนแล้ว ซึ่งระบบการเรียนการสอนทั่วไปมีลักษณะคล้ายกัน หนึ่งการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันมีความทันสมัยมากผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตและมีการใช้สื่อการสอนในรูปแบบของซีดีและดีวีดี (CD @ DVD) จึงทำให้นักศึกษาที่มีวิถีสถานะเดิมต่างกัน ต่างสามารถปรับตัวเข้ากับระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาได้โดยรวดเร็วและมีความเข้าใจต่อระบบการเรียนการสอนได้ดี สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของพระมหาสุพิน ชินะปัด (2546: 94) ที่ทำการศึกษาคณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่าพระนักศึกษาที่มีวิถีสถานะเดิมต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน เพราะพระนักศึกษาสามารถปรับตัวให้เข้ากับความรู้ใหม่ วิชาการใหม่ อาจารย์และเพื่อนๆ อีกทั้งพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นร่วมกันได้ จึงทำให้นักศึกษาได้รู้จักการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี

2.3 นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงสร้างหลักสูตรของเนื้อหาวิชา รูปแบบและวิธีการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละระดับชั้นไม่เหมือนกัน ตลอดจนถึงสภาวะการรับรู้ทางการเรียนในด้านต่างๆ มีทักษะความรู้ต่างกันในการค้นคว้าข้อมูลอันส่งผลต่อการรับบริการต่างๆ ที่ตนต้องแสวงหาเพื่อบรรลุตามจุดประสงค์นั้นๆ ตลอดจนถึงการฝึกปฏิบัติในรายวิชาเอกของแต่ละคณะวิชาที่มีรูปแบบไม่เหมือนกัน เช่นการฝึกปฏิบัติภาคสนาม การฝึกสอน และการฝึกอบรม เป็นต้น อันบ่งบอกถึงช่วงการใช้เวลาขณะที่กำลังศึกษาในระดับชั้นต่างๆ ไม่เหมือนกันอีกด้วย เพราะมีรูปแบบกิจกรรมที่ทำในระดับชั้นต่างๆ ไม่เหมือนกัน สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของพระมหาสุพิน ชินะปัด (2546: 90) ที่ทำการศึกษาคณลักษณะของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่าพระนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นที่แตกต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมในด้านการเรียน เป็นต้น แตกต่างกันไปเพราะนักศึกษาแต่ละชั้นปีมีกิจกรรมที่ต้องทำการศึกษาแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษาและด้านอาคารสถานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ด้านการเรียนการสอน นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความคาดหวังของนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 ในด้านการเรียนการสอนมีค่อนข้างสูงกว่าระดับที่ผ่านมา ซึ่งเป็นระดับชั้นที่มีการคัดแยกเรียนเป็นคณะวิชาเอกตามความต้องการและความถนัดของนักศึกษา โดยระบบการเรียนและกิจกรรมในชั้นนี้แตกต่างจากการเรียนในระดับชั้นปีที่ 1-2 ที่ส่วนใหญ่วิชาที่เรียนยังคงเป็นหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สามารถปรับตัวเข้ากับระบบการเรียนการสอนของคณะวิชาเอกของตนได้ดีแล้ว สอดคล้องกับบทความของ สุวพร ตั้งสมวรพงษ์ (2542: 77) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ ดังนั้นสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน จึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์และบรรยากาศในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพและสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้การจัดหลักสูตรและการสอนของอาจารย์ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

2.3.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาชั้นปีที่ 3 ยังต้องศึกษาเพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาชั้นปีที่ 3 นี้ ไปใช้ประโยชน์ต่อในชั้นปีต่อไป การศึกษาในแต่ละวิชาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนอย่างแท้จริง อาจารย์ผู้สอนที่มีคุณสมบัติและมีความรู้ตรงกับสาขาที่สอน การเข้าสอนตรงเวลา การเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถาม การมีสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับนักศึกษา จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก

ความคิดเห็นในด้านอาจารย์ผู้สอนของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จึงมีมากกว่าชั้นปีอื่นๆ สอดคล้องกับบทความของสมสุข ธีระพิจิตร (ม.ป.ป.: 2-4) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนในระดับอุดมศึกษานั้นผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพการสอนบทบาทของผู้สอนระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ และประสบการณ์ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี รวมทั้งต้องเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักคิด

อ่าน ยอมรับในตนเอง ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในสาขาที่สอน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

2.3.3 ด้านการบริการนักศึกษา นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาชั้นปีที่ 3 เป็นชั้นปีที่มีการเริ่มเรียนในสาขาวิชาเอก ตามสถานะของแต่ละคนที่ได้รับการคัดเลือกให้ศึกษาสังกัดในสาขาวิชาและคณะวิชาตามเกณฑ์หลักสูตรของมหาวิทยาลัย ซึ่งได้คัดแยกนักศึกษาให้สังกัดคณะวิชาในระดับชั้นนี้เป็นปีแรก ทำให้นักศึกษาชั้นปีที่ 3 อาจยังปรับตัวไม่ทันกับการศึกษาตามแผนการเรียนตามที่ตนได้สังกัดในคณะวิชา และอาจไม่เข้าใจหลักสูตรในหมวดวิชาเอกที่มีลักษณะเนื้อหาที่เข้มข้น ละเอียด กว้างขวางและมีความลึกซึ้งมากขึ้น ต่างจากการศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ที่ยังไม่ได้แยกให้สังกัดคณะวิชา โดยส่วนใหญ่ยังคงศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาศาสนาบังคับ ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ได้ผ่านการศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 มาแล้วและได้เรียนในรายวิชาในหมวดวิชาเอกบ้างแล้ว ทำให้เข้าใจหลักสูตรมากขึ้น และสามารถปรับตัวได้ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ทำให้นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีความจำเป็นและความคาดหวังมากกว่าชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 ในการได้รับการบริการนักศึกษาจากอาจารย์ผู้สอนและจากมหาวิทยาลัย อาทิ เรื่องการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางการเรียนในสาขาวิชาเอกจากอาจารย์ผู้สอน เป็นต้น สอดคล้องกับบทความของ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา กล่าวไว้ว่าการบริการนิสิตนักศึกษาเป็นส่วนที่ประสานระหว่างชีวิตนอกห้องเรียนและในห้องเรียนช่วยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้พัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ ทำให้เห็นชีวิตในแนวทางกว้าง สร้างทัศนคติที่ดี และอาจมีผลกระทบต่อผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาด้วย (กิตติพร พินิจการ. 2548: 24; อ้างอิงจากวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2525: 41)

2.3.4 ด้านอาคารสถานที่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาที่อยู่ชั้นปีที่ 3 ต้องออกฝึกปฏิบัติภาคสนามนอกสถานที่อยู่บ่อยครั้งในรายวิชาฝึกอบรบภาคปฏิบัติในสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงได้มีโอกาสได้สัมผัสและรู้ความแตกต่างเปรียบเทียบกับอาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัย เช่น สถานที่สำหรับการเรียน และการค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมที่หอสมุดแห่งชาติ จึงมีความคิดเห็นต่ออาคารสถานที่ค่อนข้างมากกว่าระดับชั้นอื่นๆ สอดคล้องกับบทความของอรรดา สุขารมณและพรรณี บุญประกอบ (2542: 33) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมด้านสถานที่ที่มีผลต่อการรับรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ ของนิสิตในมหาวิทยาลัย ถ้านิสิตเห็นว่าสภาพแวดล้อมสบายและเหมาะสมก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจของสถาบัน โดยที่จะมีความพยายามและตั้งใจศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ต่างๆ อยู่ในสถาบันต่อไปจนสำเร็จการศึกษา

2.4 นักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบางวิชา เช่นวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน ที่ต้องเรียนเหมือนกันกับอาจารย์ประจำวิชา ก็ให้นักศึกษาที่ศึกษาในระดับชั้นปีเดียวกันทุกคณะวิชาไปเรียนร่วมกันที่ห้องเรียนรวม จึงทำให้นักศึกษามีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและได้ทำกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน ปรีक्षाหรือกันเป็นประจำ ทำให้เห็นภาพการจัดการเรียนการสอนของกันและกัน ประกอบกับองค์ประกอบของบรรยากาศการเรียนการสอนของแต่ละคณะวิชาที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น อาจารย์ผู้สอน เป็นต้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านการบริการนักศึกษา นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่คณะศาสนาและปรัชญามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แตกต่างจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่คณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโอกาสในการได้รับบริการต่างๆ โดยมีสาระและกิจกรรมที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ คณะศาสนาและปรัชญาเป็นคณะหลักในนามของมหาวิทยาลัยซึ่งได้รับความสำคัญจากผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเป็นพิเศษกว่าคณะอื่นๆ กล่าวคือเน้นให้บริการพิเศษใดๆ กับนักศึกษาของคณะศาสนาและปรัชญาเป็นพิเศษ อาทิ การได้รับความสะดวกในการบริการให้ทุนการศึกษาที่มีอัตราส่วนมากกว่าคณะอื่นๆ เป็นต้น ด้วยเหตุผลที่ว่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยคือมหาวิทยาลัยที่มีจุดเด่นทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นหลัก จึงให้ความสำคัญในการให้บริการที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาคณะศาสนาและปรัชญานี้เป็นพิเศษ ดังที่สำเนาวิชรศิลป์ (2537: 157) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดสรรทุนการศึกษาให้นักศึกษานั้นควรกระทำโดยคณะกรรมการพิจารณาทุนการศึกษา โดยมีข้อมูลและหลักฐานต่างๆ เพื่อให้สามารถจัดสรรทุนให้แก่ นักศึกษาที่มีความยากจนเพื่อช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาส ศึกษาเล่าเรียนจนจบการศึกษา นอกจากนั้นการติดตามประเมินผลผู้ที่ได้รับทุนการศึกษาก็มีความสำคัญมาก ซึ่งหน่วยทุนการศึกษาต้องดำเนินการเพื่อให้การช่วยเหลือนักศึกษาในด้านการเงินหรือการให้ทุนการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาและเจตนารมณ์ของผู้บริจาคทุนการศึกษา

2.5 นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาต่างเข้าใจและรับรู้ดีว่าปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพอย่างเดียวที่จะมีผลต่อการเรียนแต่สิ่งที่ทุกคนตระหนักคือการชี้แนะแนวทางในการเรียนการสอนจากเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งเพื่อนมีบทบาทอย่างมากในการให้กำลังใจและช่วยแก้ปัญหาในการเรียนให้มีผลการเรียนดีขึ้น เช่นก่อนสอบปลายภาค นักศึกษาจะนัดรวมตัวกันคือวัดใดวัดหนึ่งเพื่อสะดวกในการรวมกลุ่มเพื่อติวเข้มก่อนสอบเพราะ นักศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาสุพิน ชินะปัด (2546: 90) ที่ทำการศึกษาคุนลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย พบว่าพระนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมไม่แตกต่างกัน เพราะวาระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน วิชาหลักที่สอนส่วนมากเป็นวิชาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิชาที่พระนักศึกษาคุ่นเคยกันดีอยู่แล้ว

3. การประเมินทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการประเมินทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 4 ด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด พบว่ามีความเหมาะสมที่อยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาพโดยรวมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งแรกของประเทศ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ที่มีหลักสูตรเน้นด้านพระพุทธศาสนา นักศึกษาและครูอาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้มีบทบาทสำคัญในการชี้ให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติที่เป็นรากฐานของสังคมไทยมาช้านาน พระสงฆ์สามเณรที่เป็นพระนักศึกษาลายรูปได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาเหล่านี้จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา อีกทั้งในด้านการเรียนการสอนสภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจะดูเหมือนไม่พร้อมในเรื่องบางอย่าง อาทิ สภาพอาคารห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน ห้องเรียนร้อนอบอ้าว แต่สิ่งนี้มิได้เป็นอุปสรรคใดๆ เลยต่อการทำการเรียนการสอนของนักศึกษาและอาจารย์ ที่สำคัญจุดเด่นหลักด้านอาจารย์ผู้สอนคือมีจำนวนอาจารย์ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกเป็นอาจารย์ประจำและเป็นผู้ที่มีความศรัทธามุ่งมั่นและเสียสละในการศาสนา อีกทั้งอาจารย์ยังมีสัมพันธภาพและกัลยาณมิตรกับนักศึกษาประหนึ่งพี่ดูแลน้องพร้อมให้คำปรึกษาการเรียนด้วยความเมตตาต่อลูกศิษย์เป็นอย่างดี โดยมุ่งให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังให้นักศึกษารู้รักสามัคคีและเล็งเห็นถึงพันธกิจของมหาวิทยาลัยคือ ผลิตบัตินิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยและกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น สอดคล้องกับเอกสารรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร (2547: 108) ศึกษาแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในอนาคต พบว่า จุดเด่นของมหาวิทยาลัย คือ เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางที่เน้นการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา มีบรรยากาศที่เหมาะสม เนื่องจากตั้งอยู่ในวัดและมีอาจารย์พิเศษที่มีความรู้ประสบการณ์และเชี่ยวชาญ มีความสามารถทางวิชาการสูงและมีความรู้พื้นฐานด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นดีมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า นักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริการนักศึกษาและด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนด้านอาจารย์ผู้สอนนั้น มีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้วิจัยขอเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 ด้านการเรียนการสอน อาจารย์ควรปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนโดยมีวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ให้มีการเน้นพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษา ได้แก่ สัมมนา การอภิปราย การสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานและการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน อีกทั้งเรื่องการประเมินผลการเรียนของนักศึกษา ควรใช้วิธีการประเมินหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การทดสอบ รายงานและการนำเสนอการร่วมอภิปราย/แสดงความคิดเห็น การประเมินจากแฟ้มพอดโฟลิโอ (Portfolio) และในการเรียนการสอนอาจารย์ควรนำผลของการวิจัยสมัยใหม่มาประกอบการเรียน การสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีลักษณะดึงดูดความสนใจในการเรียน

1.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน มหาวิทยาลัยควรมีระบบการประเมินการสอนของอาจารย์ มีการรวบรวมผลการประเมินจากนักศึกษารวมทั้งให้อาจารย์ผู้สอนประเมินตนเองด้วย อีกทั้งอาจารย์ควรได้รับการอบรม สัมมนา ดูงานทั้งในและต่างประเทศด้านวิธีการและเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย และควรจัดให้อาจารย์รับผิดชอบรายวิชาสอนอย่างเหมาะสม

1.3 ด้านการบริการนักศึกษา มหาวิทยาลัยควรมีกิจกรรมนิเทศเจ้าหน้าที่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาในการรับบริการใดๆ จากเจ้าหน้าที่และเพื่อให้ นักศึกษา มีความประทับใจจากการให้บริการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ควรปรับปรุงระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษาที่ชัดเจนและรวดเร็วตลอดถึงการเพิ่มจำนวนหนังสือภายในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยให้เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาโดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เรียน และควรเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษาที่ใช้งานในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์

1.4 ด้านอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบอาคารให้ร่มรื่นด้วยไม้ดอกไม้ประดับและจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้กว้างขวางมากกว่าเดิมเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา ควรปรับปรุงห้องประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัยให้พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา ควรเพิ่มการทำความสะอาดบริเวณอาคารเรียนให้ทั่วถึงทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน อีกครั้งควรติดเครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดีขึ้น

2. จากผลการเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษาได้แก่ สถานภาพ วิทยฐานะเดิม ชั้นปีที่ศึกษา คณะวิชาที่ศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พบว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษาและด้านอาคารสถานที่ นักศึกษามีทัศนคติที่แตกต่างกัน และนักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริการนักศึกษา นักศึกษามีทัศนคติแตกต่างกัน

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านการเรียนการสอน ควรมีการนิเทศแนะแนวทางการเรียนการสอนในระดับชั้นปีที่ 3 ซึ่งเป็นระดับชั้นปีแรกที่นักศึกษาได้เริ่มเรียนในสาขาวิชาเอก จึงควรได้รับการชี้แนะแนวทางให้มีความสามารถในการปรับตัวและเข้าใจหลักสูตรเพื่อสามารถศึกษาในรายวิชาเอกให้เข้าใจลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นพร้อมทั้งให้มีการวัดและประเมินผลในตัวนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาพบว่าตนเองมีข้อดีข้อด้อยในเรื่องใดก็จะได้นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงตัวเองได้ในทันที ในด้านอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นที่น่าสนใจและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นกับนักศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 อาจารย์ผู้สอนควรมีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย โดยอาจประเมินจากนักศึกษาว่ามีความสนใจต่อรูปแบบการสอนแบบใดมากที่สุด ทั้งนี้นักศึกษาแต่ละกลุ่มอาจมีความสนใจต่อรูปแบบการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นถึงแม้อาจารย์จะสอนในเนื้อหาเดียวกัน แต่รูปแบบการสอนนั้นอาจต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจของนักศึกษา อีกทั้งเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอนมีการพัฒนาและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยจึงควรสนับสนุนให้อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ทำวิจัยควบคู่ไปกับการเรียนการสอน อันจะทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงและเป็นความรู้ใหม่อีกด้วย และเป็นการกระตุ้นความสนใจอันจะนำไปสู่การเรียนรู้อย่างลึกซึ้งของนักศึกษาอีกทางหนึ่ง ในด้านการบริการนักศึกษา สาเหตุหลักหนึ่งที่มีส่วนทำให้นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 ซึ่งเป็นชั้นปีแรกในการศึกษาในหมวดรายวิชาเอก จึงมีความจำเป็นและคาดหวังมากกว่านักศึกษาในระดับชั้นปีอื่นๆ ในการได้รับการใดๆ จากมหาวิทยาลัย เพื่อให้ปัจจัยเกื้อหนุนการบริการศึกษามีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยจึงควรเสริมปัจจัยเกื้อหนุนที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านต่างๆ ให้มากขึ้น เช่น จำนวนคอมพิวเตอร์ในแต่ละชั้นปีและแต่ละคณะวิชา จำนวนและความทันสมัยของตำรา หนังสือและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ในห้องสมุด จำนวนห้องเพื่อการประชุมของนักศึกษาในห้องสมุด เป็นต้น และในด้านอาคารสถานที่ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า มหาวิทยาลัยควรติดเครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียนและควรปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบมหาวิทยาลัยให้ร่มรื่นอีกทั้งควรเพิ่มสวนหย่อมและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่วนนักศึกษาที่กำลังศึกษาในคณะวิชาต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริการนักศึกษา นักศึกษามีทัศนคติแตกต่างกันทั้งนี้มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยควรมีนโยบายให้ความสำคัญกับนักศึกษาในทุกคณะวิชาให้เท่าเทียมกัน โดยมุ่งเน้นพัฒนาและเอาใจใส่ต่อการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษาในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอย่างเสมอภาคและมีความยุติธรรม

ดังนั้นมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยควรพิจารณาปรับปรุงและให้ความสำคัญต่อสภาพการจัดการศึกษาในทุกด้านโดยจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นประจำทุกปีและให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะและความต้องการของนักศึกษาที่ได้สะท้อนผ่านผลงานการวิจัยครั้งนี้ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาของนักศึกษาต่อไปในอนาคตด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหาการจัดการจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ควรศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งเสริมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. ควรศึกษารูปแบบการจัดดำเนินงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. ควรศึกษารูปแบบการเรียนการสอนที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในทัศนะของผู้บริหารอาจารย์และนักศึกษา หรือพระสังฆาธิการ
5. ควรศึกษาสภาพแวดล้อมการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในด้านอื่นๆ คือ ด้านสังคมหมู่เพื่อน ด้านกิจกรรมนักศึกษาและด้านการบริหาร
6. ควรศึกษาการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. ควรศึกษาคุณลักษณะของอาจารย์ที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
8. ควรศึกษาปัญหาอุปสรรคและแรงจูงใจในการเรียนการสอนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนักศึกษาในการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
10. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในอนาคต

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา ภาสุพันธ์. (2531). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 8. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กิ่งแก้ว เอี่ยมแฉล้ม. (2542). สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนของคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ ตามทัศนะของนักศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กิดานันท์ มะลิทอง. (2540). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- กิตติพร พินิชการ. (2548). ทัศนะของนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ขนิษฐา เกื้อมี. (2530). สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษา ในทัศนะของนิสิต และอาจารย์. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร. อุบล เรียงสุวรรณ. (2538). ระบบการศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ.
- (2544). หลักการและยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย. ใน เอกสารประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี เรื่อง หลักการและยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. (2545). สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒตามทัศนะของนิสิตแพทย์. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา ยูนิพันธ์. (2527). การเรียนการสอนของพยาบาลศาสตร์: ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จุฬาลงกรณ์, มหาวิทยาลัย. (2547). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: การสัมมนาทางวิชาการ วันพฤหัสบดีที่ 19 กุมภาพันธ์ 2547 ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยคณะกรรมการกิจการบริหารมหาวิทยาลัย, สภาคณาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ชมพันธุ์ ภูษธร ณ อรุณยา. (2530). *เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน.*
- ชัยพิสิฐ ธีรปัญญา, พระ. (2550, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ชูศรี สะพรั่ง. (2549). *ความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- โชคชัย กิตติวาทโน, พระ. (2550, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ดวงเดือน พิพัฒน์ชูเกียรติ. (2541). *ทัศนคติต่อการจัดการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (สุศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- ดวงฤดี ชั่วขำ. (2540). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขสมบูรณ์ของนักศึกษาชั้นปี ที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- ทรงฤทธิ์ ปากสุสรจิตโต, พระ. (2550, 19 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ทิพย์วรรณ หันหาบุญ. (2544). *สภาพแวดล้อมทางวิชาการของการจัดการศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะทรัพยากรชีวภาพและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ตามความคิดเห็นของอาจารย์ นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- ธวัชรัตน์ พลเจริญ. (2546). *ทัศนะของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- นวรรตน์ เครื่องคำ; และ จงกลณี มณีเดช. (2540). *รายงานการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการใช้อาคารสถานที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.*

- นัยนา อ่างสันติกุล. (2522). การวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิตยา วงศ์หลีกภัย. (2536). การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยพิษณุโลกต่อการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา. ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ วรรณเวช. (2538). สภาพแวดล้อมสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงในทัศนะผู้บริหารอาจารย์และนิสิต. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิวัฒน์ วรสาร. (2550). ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เน่งน้อย พัวพัฒนกุล. (2537). การวิเคราะห์การจัดบริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คม. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ปทีป เมธาคุณวุฒิ. (2545). หลักสูตรอุดมศึกษา: การประเมินและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2540). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประสาน อู่พารธรรม. (2539). สภาพแวดล้อมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทคนิค กรุงเทพฯ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประหยัดศรี เกื่อนศิริ. (2536). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยมิชชั่น. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ปราณี ทองแต้ม. (2538). รายงานการวิจัยเรื่องสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียนของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ภูเก็ต: งานวิจัยและพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ทิพย์รัตน์ และ ประเสริฐ บางเขียว. (2536). รายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พรเทพ ไทยรักษ. (2539). ทัศนะของนักศึกษามหาบัณฑิตต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2538). *บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการเป็นผู้นำทาง การศึกษาพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลื่องชัย.
- (2544). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานศาสนา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ. (2550, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์, โพรวิโส. (2548). *สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ใน ทศนะของพระนิสิต*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาพิทยา อุฎฺฐาโน; และสามเณรธีระวัฒน์ กองเกิด (ป.). (2550, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์ โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุพิน ชินะปัด. (2546). *คุณลักษณะของพระนิสิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในทศนะของพระนิสิต*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *ครูที่ดีต้องมีธรรมะ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธ ธรรม.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย; และ วลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2550). *การปฏิรูปการเรียนการสอน ระดับอุดมศึกษา: การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี*. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2550, จาก http://www.edu.chula.ac.th/eduinfo/ed_resch/pansalx.pdf.
- พิริยะ ไม้แพง; และ ทวนธน ศรีบริบูรณ์, สามเณร. (2550, 20 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่ศูนย์การเรียนรู้วัดราชาธิวาส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พูลศิลป์ เกษร. (2536). *การจัดบริการนิสิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตใน กรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การ อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉิน; และ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2540). *รายงานการวิจัยเรื่องความต้องการของ นิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในด้านการบริการของมหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2542, มิถุนายน). *สถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาชุมชนแนวทางที่ควร ทบทวน*. ใน *วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: พรินโพร.

- ภิราช รัตนันต์. (2546). *ทักษะที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (ต่อเนื่อง2ปี)ของ นิสิตภาคสมทบคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- มณฑาทิพย์ มณีโชติรัตน์. (2542). *ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ คณะศึกษาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (2521). *รายงานประจำปี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- (2541). *รายงานประจำปี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- (2543). *คู่มือศึกษาประจำปีการศึกษา 2543. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*
- มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (2550). *คู่มือนักศึกษาระดับปริญญาตรี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ มหามกุฏราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. สภาการศึกษา. (2534). *รายงานกิจการการบริหารสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- มหาวิทยาลัย, ทบวง. (2530). *การผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยในอนาคต. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.*
- (2540). *ดัชนีบ่งชี้คุณภาพการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มาตรฐานอุดมศึกษาสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.*
- มันทนา แขวงโสภา. (2538). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยพยาบาลและผดุงครรภ์ กระทรวงสาธารณสุข ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- เยาวลักษณ์ คัดโนภาส. (2523). *การบริการนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*
- วรรณภา อธิธิไมยยะ. (2537). *รายงานการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ บริหารงานอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการและบริการของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ภูเก็ต. ภูเก็ต: งานวิจัยและพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต.*
- วรพร พลอยประเสริฐ. (2538). *การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความคาดหวังของผู้บริหารและ วิทยาจารย์เกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวง สาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*

- วัลย์ลักษณ์ อัครีวงศ์. (2539). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง. วิทยาศาสตร์ลาดกระบัง ปีที่ 6 ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วัชรพล มนาโป, พระ. (2550, 19 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2525). “งานสวัสดิการและบริการนิสิตนักศึกษา” ใน นิสิตนักศึกษา: หลักการแนวปฏิบัติและปัญหา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- (2530). บุคลากรนิสิตนักศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร วรุตบางกูร. (2525). การวางแผนผังและการพัฒนาสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: ขนิษฐการพิมพ์.
- วิจิตร ศรีสะอาด. (2518). หลักการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- วิจิตร สินสิริ. (2534). การอุดมศึกษาเชิงรุก. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพรินติ้ง.
- (ม.ป.ป.). นิสิตและภาวะแวดล้อม เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิสิตและภาวะแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542, มิถุนายน). บุคคลที่มีศักยภาพกับการพึ่งพาตนเอง: จุดเน้นในแผนพัฒนา ระยะที่ 9. ใน วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 (เอกสารการสัมมนาทางวิชาการอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: พรินโปร.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2530). สิ่งแวดล้อมการศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- (2542, มิถุนายน). ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวของการอุดมศึกษา. ใน วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: พรินโปร.
- วินุ ทองพวง. (2542). การศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษากรุงเทพมหานครตามทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- วิไล ตังทตส์สวัสดิ์. (2536). สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาลตำรวจในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิไลวรรณ พิธิยานุวัฒน์; และ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2519, พ.ย.-ธ.ค.). วิเคราะห์สภาพแวดล้อมวิทยาลัย. ใน วารสารครุศาสตร์. 6: 20-24.
- ศรัชัย ท้าวมิตร, ผศ. (2550, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระภราดร อ่อนแก้ว ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ศิริกาญจน์ จันทร์เรือง. (2543). การเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน. เชียงใหม่: ภาควิชาศึกษาทั่วไป คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- สถาบันวิจัยญาณสังวร. (2547). รายงานการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในอนาคต. กรุงเทพฯ: สถาบันฯ. ถ่ายเอกสาร.
- สมนึก ต๊ะรังสี, พระ. (2535). การศึกษาของพระภิกษุสามเณรในสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย: สภาพปัญหาและการแก้ปัญหา. วิทยานิพนธ์ ศน.ม. (ศาสนาและปรัชญา) กรุงเทพฯ: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมสุข ธีระพิจิตร. (ม.ป.ป.). แนวคิดเกี่ยวกับการสอนในระดับอุดมศึกษา. (เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สันต์ อู่อรุณ. (2530). สภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สัมพันธ์ เย็นสำราญ. (2535). การวิเคราะห์ภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตภาควิชาอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สายพิน ธรรมบำรุง. (2527). การจัดบริการนักศึกษาของวิทยาลัยครูในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สำเนาวิ ขจรศิลป์. (2537). มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 1: พื้นฐานและบริการนักศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- (2538). มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำเนาวิ ขจรศิลป์; และ บุญเรียง ขจรศิลป์. (2531). ความคิดเห็นของนักศึกษาและผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษาเกี่ยวกับการประชุมเชียร์และการต้อนรับน้องใหม่ของนักศึกษา มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ขอนแก่น เชียงใหม่และสงขลานครินทร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุกัญญา สุวรรณนาคินทร์. (2535). สภาพแวดล้อมทางวิชาการของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุชาติ ไชยเขตต์. (2538). สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยสยามตามทัศนะของนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุทนต์ ศรีไสย์. (2539). การสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทัศนีย์ สุขประเสริฐ. (2544). ประเมินหลักสูตรแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สุนทร เอี่ยมเกษมสิน. (2547). *สภาพแวดล้อมสถาบันราชภัฏสวนดุสิต ตามทัศนะของนักศึกษา*.
 ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุมิตรา ชิตามร. (2546). *ทัศนะของนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
 ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุวพร ตั้งสมวรพงษ์. (2542). การพัฒนาบัณฑิตในยุคโลกาภิวัตน์. ใน *รวมบทความวิชาการการ
 อุดมศึกษา เรื่องอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. หน้า 75-81. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวรรณ สุขสมภักดิ์. (2530). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขต
 เกษตรกรรม นครศรีธรรมราชในทัศนะของนักศึกษา อาจารย์และผู้บริหาร*. ปรินิพนธ์
 กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
 วิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุวิมล เด่นสุนทร. (2525). *ตัวแปรด้านจิตวิทยาที่ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การแนะแนว).
 กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เสริมศรี ไชยสร; สุรพล บัวพิมพ์; และ สุนทรี คนเที่ยง. (2543). *รายงานการวิจัยเอกสารเรื่อง
 หลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี*. กรุงเทพฯ:
 ทบวงมหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ วิริยเวชกุล. (2541). *ดัชนีบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: พี.
 เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด.
- (2542, มิถุนายน). *หลักสูตรเรียนรู้ตลอดชีวิต*. ใน *วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง
 อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พรินโพร.
- อมรวิรัช นาคทรพร. (2542, มิถุนายน). *วิถีทรรศน์เพื่อพัฒนาอุดมศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*.
 ใน *วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: พรินโพร.
- อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์. (2533). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพแวดล้อมของการเรียนของ
 นิสิต*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรรณพ คุณพันธ์. (2521). *การสร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย*.
 วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- อรุณี โคตรสมบัติ. (2542). *การศึกษาทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษา สถาบันราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*
- อังคณา สายยศ. (2539). *การศึกษาเจตคติที่มีต่อมหาวิทยาลัยของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัย.*
- อัจฉรา วัฒนางรงค์. (2546). *จรรยาบรรณและจริยธรรมของอาจารย์. (เอกสารประกอบคำสอนวิชาสัมมนาปัญหาทางวิชาการในระดับอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.*
- อัจฉรา สุขารมณ์; และ พรณี บุญประกอบ. (2542). *รายงานการวิจัยเรื่องสภาวะแวดล้อมของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่สัมพันธ์กับภาวะความเครียดในการเรียนของนิสิต. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- อัจฉราวรรณ นารถพจนานนท์. (2536). *ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*
- อำนวย นาคทัต. (2540). *การพัฒนาอาชีพศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิคระยอง. กรุงเทพฯ: กองวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา.*
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2530, เมษายน - มิถุนายน). *สภาพปัญหาและความต้องการการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตรมัธยมศึกษา. ใน วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 15(4): 38.*
- Anastasi, Anne. (1961). *Psychological Testing*. New York: the Macmillian Co.
- Astin, Alexander W. (1964). *The Educational and Vocational Development of College Students*. New York: American Council on Education.
- (1968). *The College Environment*. Washington, D.C.: American Council on Education.
- (1971). *The College Environment*. Washington, D.C.: American Council on Education.
- (1985). *Achieving Educational Excellence : a Critical Assessment of Priorities and Practices in Higher Education*. San Francisco, Calif. : Jossey-Bass.
- (1993). *Assessment for Excellence : the Philosophy and Practice of Assessment and Evaluation in Higher Education*. Phoenix, Ariz.: Oryx Press.

- Astin, Alexander W. (1993). *What Masters in College?: Four Critical Years Revisited*. San Francisco: Josser-Bass.
- Astin, Alexander W.; & J.L. Holland. (1961). "The Environment Technique," A Way to Measure College Environment. New York: American Council on Education.
- Astin, Alexander W; & B.T.Calvin Lee. (1972). "The Student," *The Invisible Colleges*. Washington, D.C.: United States of America.
- Bell, A. Paul; & Others. (1978). *Environmental Psychology*. Philadelphia: W.B. Saunders Company.
- Bergquist, William H.; Gould Ronald A.; & Greenburg Elinor Miller. (1981). *Designing Undergraduate Education*. California: Jossey-Bass Publishers.
- Bloom, Benjamin S. (1976). *Human Characteristic and School Learning*. New York: McGraw –Hill.
- Bowman, Paul H. (1965). *Family Role in the Mental Health of School*. In Mental Health and Achievement. New York: John Wiley & Sons.
- Brown, Sylvia T. (1981, November). Faculty and Student Perceptions of Effective Clinical Teacher. in *Journal of Nursing Education*. 20. 4-15.
- Cronbach, Lee Josheph. (1984). *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed. New York: Harper & Row.
- Dick, W.; & Carey, L. (1990). *The Systemsatic Design of Instruction*, 3rd ed. Glenview, Illinois, Scott, Foresman.
- Feldman, K.A. (1972). Assessing the Influences of Different College Environment. in *College and Student, Leonard Krassner*. New York: Pergaman Press.
- Good, Cater V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw – Hill.
- Good, Thomas L. (1983). *Classroom Research: A Decade of Progress*. Educational Psychologist.
- Harold, Webster. (1964). Personality Change in College Students. In *College and Character*. New York: Nevitt Standford.
- Hilgard, Ernest R; & Willard B. Spalding. (1963). *Educational Psychology*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Layman, Barbara Jean. (1975). Perception of College Environment at Oklahoma. State University by Incoming Freshman Students. *Dissertation Abstracts International*. 36(11): 7210-A.
- Moos. R.H. (1976). *The Human Context: Environmental Determinants of Behavior*. New York: Wileyinterscience.

- Myers, R.C. (1952). *Biographical Factors and Academic Achievement: An Experimental Investigation*. *Education and Psychological Measurement*. 12(?): 415-426.
- Pace, C.R.; & Stern, G.G. (1965). An Approach to the Measurement of Psychological Characteristics of College Environment. In *The Journal of Educational Psychology*. 49: 260-277.
- Pace, C.R. (1969). *College and University Environment Scales Technical Manual*, 2nd ed. Princeton, NJ: Educational Testing Service.
- Prescott, Donail A. (1961). *A Report of Conferences on Child Study*. Educational Bulletin. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Romine, Stephen. (1974, December). Student and Faculty Perception of Effective University Instructional Climates. In *The Journal of Educational Research*.
- Saylor, Galen J.; & Alexander M. William. (1974). *Planning Curriculum for School*. New York: Holt Rinehart and Winston Inc.
- Smith, L.H. (1967). *Learning Styles: Measurement and Education Significance*. Unpublished Dissertation. Ph.D. Connecticut: University of Connecticut. Photocopied.
- Travers, Robert, M.W. (1955). *Educational Measurement*. New York: Macmillan.
- Webster, Noah. (1958). *New Collegiate Dictionary*. A Merriam Webster, 2nd ed. Springfield, Massachusetts: G & C Merriam.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา วัฒนานรงค์
ตำแหน่ง หัวหน้าสาขาวิชาการอุดมศึกษา
สถานที่ทำงาน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ ดร. อรรณพ โพธิสุข
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. พระเทพปริยัติวิมล (แสง ฐมฺเมสโก)
ตำแหน่ง รักษาการอธิการบดี
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม ลักษณะวิลาศ)
ตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวางแผน
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. รองศาสตราจารย์จำนง คันทิก
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. อาจารย์ สุริวัตร จันทรโสภา
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. พระครูปลัดสัมพัฒน์วิริยาจารย์ (สุเทพ ปลิวโก)
ตำแหน่ง รักษาการคณบดี
สถานที่ทำงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
8. อาจารย์ ดร.ธีรรัตน์ แสงแก้ว
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. อาจารย์ เอกชาติรี สุขเสน
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ง
หนังสือเชิญคณะกรรมการภายนอก

ภาคผนวก จ
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ในทัศนะของนักศึกษา

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมายถูก ลงในวงเล็บ (✓) หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของท่าน

1. สถานภาพ
 - () สามเณร
 - () พระภิกษุ
 - () คฤหัสถ์
2. วิทยฐานะเดิม
 - () มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.6)
 - () บาลีเปรียญธรรม 5 - 8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8)
3. ชั้นปีที่กำลังศึกษา
 - () ชั้นปีที่ 1
 - () ชั้นปีที่ 2
 - () ชั้นปีที่ 3
 - () ชั้นปีที่ 4
4. คณะวิชาที่กำลังศึกษา (เฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 3-4)
 - () คณะศาสนาและปรัชญา
 - () คณะมนุษยศาสตร์
 - () คณะสังคมศาสตร์
 - () คณะศึกษาศาสตร์
5. คะแนนเฉลี่ยสะสมสุดท้ายของท่านเท่ากับ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยตามความคิดเห็นของนักศึกษา ใน 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความในแต่ละข้อแล้วเขียนเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่านโดยพิจารณาตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3 หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด 5	เห็นด้วยมาก 4	เห็นด้วยปานกลาง 3	เห็นด้วยน้อย 2	เห็นด้วยน้อยที่สุด 1
<u>ด้านการเรียนการสอน</u>					
1. โครงสร้างของหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิตสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย.....					
2. รายวิชาต่างๆ ที่จัดให้เรียนมีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ที่สำคัญต่อการผลิตบัณฑิตทางศาสนศาสตร์.....					
3. ปริมาณเนื้อหาวิชาที่จัดให้เรียนในแต่ละภาคเรียนเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละภาคเรียน.....					
4. เนื้อหาวิชาทางศาสนศาสตร์สอดคล้องกับหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต.....					
5. เนื้อหาแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนสอดคล้องต่อสภาพการณ์ทางพระพุทธศาสนา.....					
6. มหาวิทยาลัยจัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทางไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา.....					
7. มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักพุทธธรรม คือ ปรีชาติ ปฏิบัติและปฏิเวธ					
8. มหาวิทยาลัยมีสื่ออุปกรณ์การสอนต่อการปฏิบัติกัมมัฏฐานที่เพียงพอเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
9. นักศึกษาได้รับคำอธิบายรายวิชาเป็นแนวทางการเรียน การสอนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน					
10. อาจารย์ใช้อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย.....					
11. อาจารย์มีวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนอย่างน่าสนใจ.....					
12. อาจารย์จัดทำเอกสารประกอบการสอน ตำรา สื่อการ สอน ที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการสอน.....					
13. อาจารย์สร้างแรงจูงใจเพื่อให้นักศึกษาสนใจวิชาที่เรียน...					
14. อาจารย์ใช้เทคนิคในการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ช่วยให้ นักศึกษาเข้าใจในบทเรียนดีขึ้น.....					
15. อาจารย์มุ่งสอนให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ใน สถานการณ์จริงได้.....					
16. อาจารย์สอนโดยคำนึงถึงความสามารถที่แตกต่างกันของ นักศึกษา.....					
17. อาจารย์ใช้วิธีการสอนที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ อย่างเป็นระบบ.....					
18. อาจารย์สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยบูรณาการกับการสอน.....					
19. อาจารย์ใช้วิธีสอนที่หลากหลายตามสภาพเนื้อหาของ รายวิชาที่สอน.....					
20. อาจารย์จัดรูปแบบการเรียนการสอนโดยอาศัยหลัก อริยสัจ ๔ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอน.....					
21. อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักศึกษาได้ อภิปรายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างกว้างขวาง...					
22. อาจารย์เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในวิชาโดยนำ นักศึกษาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่.....					
23. นักศึกษาได้รับการสอนเสริมความรู้จากวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	5	4	3	2	1
24. มหาวิทยาลัยสนับสนุนให้นักศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็น พระธรรมวิทยากร ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา....					
25. มหาวิทยาลัยสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ที่สร้างภาวะความเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนา.....					
26. มหาวิทยาลัยจัดอบรมคอมพิวเตอร์ให้กับนักศึกษา.....					
27. อาจารย์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้การสอนเหมาะสมกับ ลักษณะรายวิชา.....					
28. ระยะเวลาที่ศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคทฤษฎี 4 ปี และ ภาคปฏิบัติศาสนกิจ 1 ปี มีความเหมาะสม.....					
29. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการปฏิบัติกัมมัฏฐานนอก พื้นที่ที่มีความเหมาะสม.....					
30. อาจารย์จัดระบบการวัดและประเมินผลของแต่ละรายวิชา สอดคล้องตามจุดมุ่งหมายของการเรียน.....					
31. อาจารย์ใช้หลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียน ถูกต้องตามหลักวิชาการ.....					
32. อาจารย์ชี้แจงเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนให้ นักศึกษาทราบตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการสอน.....					
33. กำหนดวันและเวลาในการสอบมีความเหมาะสม.....					
34. อาจารย์มีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียนของ นักศึกษา.....					

โปรดแสดงความคิดเห็นและให้เสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
ด้านการเรียนการสอน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

.....

.....

.....

.....

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
ด้านอาจารย์ผู้สอน					
35. อาจารย์มีคุณสมบัติตรงกับสาขาความรู้ที่รับผิดชอบใน การสอน.....					
36. อาจารย์มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นอาจารย์สอนใน ศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา.....					
37. อาจารย์มีความรอบรู้ในสาระรายวิชาที่ได้รับมอบหมาย ให้สอน.....					
38. อาจารย์มีความรู้และความสามารถในการใช้สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสอน.....					
39. อาจารย์เข้าสอนตรงตามเวลาที่กำหนดในตารางสอน.....					
40. อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาประเมินการสอนเมื่อเสร็จ สิ้นการสอน.....					
41. อาจารย์ปลูกฝังให้นักศึกษารู้รักสามัคคี.....					
42. อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามเกี่ยวกับ เนื้อหาวิชาที่ไม่เข้าใจ.....					
43. อาจารย์ใช้ภาษาพูดที่เหมาะสมกับนักศึกษาที่เป็น พระภิกษุสามเณร.....					
44. อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์วางตนได้เหมาะสมต่อนักศึกษาที่ เป็นพระภิกษุสามเณร.....					
45. อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ปฏิบัติตนเป็นอุบาสกอุบาสิกา อันเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา.....					
46. อาจารย์ที่เป็นพระภิกษุมีการประพฤติปฏิบัติตน เหมาะสมกับเป็นสมณเพศ.....					
47. อาจารย์มีสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับนักศึกษา.....					
48. อาจารย์มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	5	4	3	2	1
49. อาจารย์แนะนำตำรา วารสารและเอกสารต่างๆ ทาง วิชาการเพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม.....					
50. อาจารย์แนะนำสถานที่ประพฤติปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานที่ เหมาะสมแก่นักศึกษา.....					

โปรดแสดงความคิดเห็นและให้เสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
ด้านอาจารย์ผู้สอน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
ด้านการบริการนักศึกษา					
51. มหาวิทยาลัยจัดปฐมนิเทศนักศึกษาเมื่อเริ่มต้น ปีการศึกษาใหม่.....					
52. เนื้อหาในการจัดปฐมนิเทศสอดคล้องครอบคลุมสาระ ประเด็นสำคัญต่างๆ ที่นักศึกษาควรทราบ.....					
53. นักศึกษาได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากอาจารย์ ที่ปรึกษาทุกครั้งที่มีปัญหาการเรียน.....					
54. อาจารย์ที่ปรึกษายินดีให้คำปรึกษาเรื่องการเรียนทั้งใน เวลาและนอกเวลาเรียน.....					
55. มหาวิทยาลัยจัดสรรทุนการศึกษาเพียงพอต่อความ ต้องการตามที่นักศึกษาได้ขอ.....					
56. กระบวนการจัดสรรทุนการศึกษามีความเหมาะสม.....					
57. ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีหนังสือ ตำรา และ วารสารทางวิชาการทั่วไปเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพียงพอ.					
58. ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีหนังสือ ตำรา และ วารสารทางวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาค้นคว้าเพียงพอ.					
59. ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยี ที่ทันสมัยสำหรับใช้ในการค้นหาหนังสือ.....					
60. นักศึกษาได้รับความสะดวกเป็นอย่างดีจากการให้บริการ ของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดกลางฯ					
61. ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีเจ้าหน้าที่เพียงพอกับ การให้บริการ.....					
62. นักศึกษาได้รับความสะดวกจากการบริการถ่ายเอกสารที่ มหาวิทยาลัยจัดไว้ให้.....					
63. ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีเครื่องคอมพิวเตอร์ เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา					
64. เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการด้วย ความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น.					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
65. มหาวิทยาลัยประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ได้ รับทราบอย่างต่อเนื่อง เช่น การลงทะเบียน โครงการ กิจกรรมของมหาวิทยาลัย เป็นต้น.....					
66. มหาวิทยาลัยจัดทำวารสาร จุลสารเป็นสื่อกลางระหว่าง นักศึกษากับมหาวิทยาลัยเป็นการเฉพาะ.....					
67. นักศึกษาได้รับบริการเกี่ยวกับเอกสาร จุลสาร ตำรา หรือ สิ่งพิมพ์จากคณะภาควิชาฯ อย่างต่อเนื่อง.....					
68. มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับนักศึกษา เช่น การอบรมวาทศิลป์ วิชาการเทศน์ เป็นต้น.....					
69. มหาวิทยาลัยมีระบบการให้บริการลงทะเบียนด้วย เทคโนโลยีที่ทันสมัย.....					
70. การบริการแจ้งผลการสอบแต่ละรายวิชาในแต่ละภาค การศึกษามีความรวดเร็วและถูกต้อง.....					
71. มหาวิทยาลัยจัดระบบการให้บริการพื้นฐานแก่นักศึกษา แบบครบวงจร (One Stop Service) ที่สะดวกและรวดเร็ว.....					
72. มหาวิทยาลัยจัดบริการน้ำดื่มสะอาดตามบริเวณอาคาร ชั้นเรียน ห้องเรียนอย่างทั่วถึง					
73. ร้านค้าที่ให้บริการเครื่องดื่มแก่นักศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ.....					

โปรดแสดงความคิดเห็นและให้เสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
ด้านการบริการนักศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

.....

.....

.....

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
ด้านอาคารสถานที่					
นักศึกษาชั้นปีที่ 1-2 ตอบคำถามตั้งแต่ข้อที่ 74 - 88					
นักศึกษาชั้นปีที่ 3-4 ตอบคำถามทุกข้อ					
74. มหาวิทยาลัยจัดห้องปฏิบัติกัมมัฏฐานที่เหมาะสม.....					
75. ภายในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีระบบปฏิบัติการ ต่างๆ ที่ทันสมัย.....					
76. ที่นั่งในห้องปฏิบัติการต่างๆ สำหรับนักศึกษาที่เป็น พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ถูกจัดไว้อย่างเหมาะสม....					
77. สภาพภายในห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย มีความ เป็นระเบียบเรียบร้อย.....					
78. บรรยากาศภายในห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย เงียบสงบปราศจากเสียงรบกวน.....					
79. มหาวิทยาลัยจัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ภายในมหาวิทยาลัยอย่างทั่วถึง.....					
ศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส (คำถามข้อที่ 80 – 88)					
80. ศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส ตั้งอยู่ในพื้นที่การคมนาคม ไปมาสะดวก.....					
81. ศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส จัดทำป้ายบอกเส้นทาง อาคาร สถานที่ หน่วยงานต่างๆ ภายในศูนย์.....					
82. บริเวณอาคารสถานที่ตั้งของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาฯ ปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น...					
83. บริเวณอาคารเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส โดยรวมเป็นระเบียบเรียบร้อย.....					
84. ขนาดห้องเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาฯ เหมาะสม กับจำนวนนักศึกษาในแต่ละชั้นปีที่ศึกษา/กลุ่มสาขา.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
85. สภาพห้องเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส มีบรรยากาศที่เหมาะสม เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก เย็นสบาย ไม่อับทึบ.....					
86. ภายในห้องเรียนของศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส มีอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่องขยายเสียง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นต้น					
87. ห้องน้ำ ห้องสุขา ในศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา.....					
88. ห้องน้ำ ห้องสุขา ในศูนย์ห้องเรียนวัดราชาธิวาส สะอาด ถูกสุขลักษณะ.....					
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (วัดบวรนิเวศวิหาร)					
คำถามข้อที่ 89 – 97 (เฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 3 - 4)					
89. มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในพื้นที่การคมนาคมไปมาสะดวก.....					
90. มหาวิทยาลัยจัดทำป้ายบอกเส้นทาง อาคาร สถานที่ หน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย.....					
91. บริเวณอาคารสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยปราศจาก สิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น.....					
92. บริเวณอาคารเรียนของมหาวิทยาลัยโดยรวมเป็น ระเบียบเรียบร้อย.....					
93. ขนาดห้องเรียนของมหาวิทยาลัยเหมาะสมกับจำนวน นักศึกษาในแต่ละ คณะวิชา/สาขาวิชา/วิชาเอก.....					
94. สภาพห้องเรียนของมหาวิทยาลัยมีบรรยากาศที่ เหมาะสม เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้ สะดวก เย็นสบาย ไม่อับทึบ.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	5	4	3	2	1
95. ภายในห้องเรียนของมหาวิทยาลัยมีอุปกรณ์ที่จำเป็น ต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่องขยายเสียง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นต้น					
96. ห้องน้ำ ห้องสุขา ของมหาวิทยาลัยมีจำนวนเพียงพอกับ จำนวนนักศึกษา.....					
97. ห้องน้ำ ห้องสุขา ของมหาวิทยาลัยสะอาดถูกสุขลักษณะ.					

โปรดแสดงความคิดเห็นและให้เสนอข้อเสนอนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
ด้านอาคารสถานที่ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณท่านนักศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

พระภราดร อ่อนแก้ว

ผู้วิจัย

ภาคผนวก จ

ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

ตาราง 22 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในทัศนะของนักศึกษา

ข้อที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ข้อที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)
1	2.521	23	4.234	45	4.214	67	6.301
2	3.807	24	7.074	46	5.208	68	7.270
3	2.382	25	10.550	47	7.839	69	5.713
4	3.881	26	5.356	48	6.163	70	5.522
5	4.216	27	8.949	49	4.949	71	6.369
6	3.472	28	6.303	50	4.849	72	6.682
7	3.413	29	5.472	51	4.811	73	8.183
8	6.458	30	7.746	52	6.350	74	5.196
9	3.652	31	4.977	53	6.944	75	5.972
10	5.277	32	4.366	54	5.823	76	7.530
11	6.339	33	7.112	55	3.050	77	6.804
12	7.655	34	5.939	56	3.679	78	6.662
13	4.692	35	6.264	57	4.859	79	8.474
14	5.108	36	8.154	58	4.876	80	5.453
15	5.400	37	5.812	59	3.323	81	4.247
16	5.196	38	8.542	60	3.007	82	8.854
17	5.312	39	6.110	61	3.530	83	8.183
18	4.919	40	5.686	62	5.432	84	6.534
19	5.396	41	9.461	63	6.325	85	5.020
20	4.951	42	5.863	64	5.251	86	7.867
21	6.640	43	4.185	65	6.534	87	5.578
22	4.430	44	4.499	66	6.676	88	5.680

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9867

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	พระภราดร อ่อนแก้ว
วันเดือนปีเกิด	31 มีนาคม 2523
สถานที่เกิด	25/2 ม. 2 ต.จ่าน อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	วัดดวงแข รองเมือง ปทุมวัน กรุงเทพฯ
อีเมลติดต่อ	Paradorns@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2546	ศาสนศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) จาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2547	ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2552	การศึกษามหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ